

EVALD J. VOITK

EILE

JA TÄNA

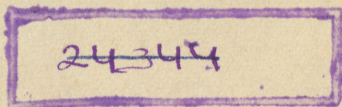
„POSTIMEHE“ KIRJASTUS

EILE JA TÄNA

E. J. VOITK

EILE JA TÄNA

ROMAAN

E.K.-Ü. „POSTIMEHE“ KIRJASTUS TARTUS
1937

2.

A-103926

Esimene peatükk

Ummaaseme kõrtsi ees seisawad hobused ja näriwad igawuse pärast lasilapuud wõi kaabitwad maad. See aga on kõwasti külmunud ja kaetud õhukesel lumefirmega. Üksit mees, kes on tulnud Waigula mõisa poolt mäest alla, peatub wana magasitaida kohal teelahkmel. Nagu kaaludes, kas minna kõrtsi wõi mööda teist teed westi suunas. Ta siiski läheb kõrtsi kaudu.

Ta läheb ja waatab järele, eht on kõrtsi juures kuulda linna uudiseid, tustab mis on wahapeal juhtunud. Eks ole ju praegu aega, küll ta jõuab weel westi juures ära käia ja waadata, kas mölde on talle jahu walmis teinud.

Mees ise on lühike ja kuivetanud. Ta suured säärsaapad wõtaksid käies nagu tuult. Ohoo, samm muutub tergetks ja jõudsaks. Lafaga müts ja näsnaol wäikesed pruunjad wurrud, ninaots natuke sinine, sest on ju küllalt külm käia praegu kuuega.

Kuuega? Kas tal siis mantlit pole? Ei, tal on mitu mantlit ja ta pole mees, kellel oleks wiisiks juua panti oma rõiwaid. Tal on, aga ta ei pane selga... Koonerdab? Ei, kangeltsi mitte. Aga on wiisiks käia nii.

Ta on ju jõukas mees ja pole tal põhjust hoida. Pole naist-lapsi. On waid talu — suur talu ja palju metsa! Mitte kaugel siit. Talu nimi on Tontoni ja mehe nimi Kusta. Aga Kusta ei astu täna kõrtsi. Ei lähe lihtsalt. Rahwast liiga täis. Kõrtsfugu kergatjeid. Kusta armastab wõtta napsi, ja muidugi! Tal pole ju pärijaid ja raha jääb üle.

Samal ajal, mil ta liigub kõrtsi läheduses ja pöördub weški poole tagasi, istuwad mehed sees ja pajatawad lugusid Tontoni Kustast.

Hunt ise aga on üsna lähedal.

See ei ole ju päris puhas kõrts, waid koos küla-poega, awaliku õllepoega ja riigi=wiinakauplusega.

Suur Tõnis istub tühja õllekasti otjas päris leti lähedal. Ta pea kohal saapamäärde plakat. Sepa Jankel kükitab madalamal pool, tühjal soolakotil tema wastas.

„Kas ja kuule kuradit, wõi pristawile tegi järe. No näis, mis sest asjast saab,“ imestub Suur-Tõnis.

„Jah,“ wastab Jankel ja wahib rahuldunud pilgul enda ette põrandale. Ta ei ütle rohkem, kuid ta on rahuldunud, et on seda rääkinud ja et see on nii tehtud. Kõrtsisolejad on naerust pinewil.

Siis tuleb Sawimäe Madu sisse. Enne tuleb kepp ja siis Madu ise. Riikas mees Sawimäelt, edasipüüdjaja uudisajumit. Tal ei ole siin ees südamesõpru ja ta ei otsi ega tahagi neid siit, sest sõbrad tahawad temataolise mehe käest ainult raha, wõi kui mitte seda, siis wiina. Ta tahaks aga meelsasti teada, mis siin on olnud. Ta märkab seda õhust, et midagi suurt ja põnewat on juhtunud kuskil, ja uudishimu kaswab. Ta muidu warjatud naiselikkus otse paisub suure hooga.

„Osta pudel õlut Janklile, siis kuuled ka Jaapani sõjast!“ ütleb oma madalal, pehmel häälel Tanipapa Suhan ja teeb wäitese liigutuse küljeliolewa õllemaa-

diga, millel ta istub, tahapoole. Ta tõmbab suurt, jämedat keppi rohkem oma põlvede vahele. See on sama liigutus, mida Tanipapa Juhani teeb joomise juures. Oh seda Juhaniit — kuidas ta küll nii ostab. . .

„Näis, kas tuleb siis kinnimineki või ei, aga maru protsessiks ta läheb küll,“ kõneleb Suur-Tõnis, et asja põnevamaks muuta. Jankel ise wahib maha ega lausu sõnagi.

„Kas mõni kaflus oli või?“ usutleb Sarvimäe Madu.

„Küsi Jankli käest, siis kuuled,“ wastatakse.

„Soode, anna üks õlu!“

Madu saab pudeli ja maksab raha köhe ära. Kuid see on kõrvaline sündmus. Ega teegi selle peale tähelepanu pööra.

„Oh seda rahwast küll!“ ohkab Madu, midagi nad ta ei näe.

Ega seda näe Jankelgi, hakkab waid muide rääkima. Wahib omaette põrandale nagu ennegi ja on enesega rahul. Kust ta siis weel õllepudelikki näeb, kui ei waata üleski. Mgab waid omaette kui iseenelele meenu-tades.

„Eile öösi oli pagana nali jah!“ ja siis waitib jälle. Madu on rikas mees, uudisajunit Sarvimäelt, aga ta peab minema Jankli juurde ja pakkuma klaas õlut.

„Wõib kah,“ wastab see ja joob. Ütleb siis: „Aga klaasitais wiina ära wõtta, kui sa pole joodik, niisugune klaasitais.“

Madu näib olevat kimbatuses. Ta oleks walmis tellima klaasitäie wiinagi, kuna nüüd on ostanud õlle. Mängida tuleb lõpuni või kuni saawutatakse tagajärgi. Ja Madu ei taha jääda ilma, sest on pannud raha juba selle toimingu sisse. Madu ei taha kaotada — aga seal räägib Jankel edasi. Ta saab weel Madult klaasi õlut. Ega Jankel räägi õlle pärast — seda teawad kõik ja

kõigile walmistab naudingut, kuidas Aadult pigistada pudeli õlle raha.

„Ei tea, kas oli nii suur klaasitäis wiina,“ aitab Suur-Tõnis Janklit edasi jutule.

„Suuremgi eht weel,“ arwab Jankel.

„Kus ja mis see oli?“ pärib Aadu.

„Eile öösi Tontonil,“ algab nüüd Jankel juttu, säärasel tasasel häälel, kui poleks midagi nimetamisewäärset juhtunud. Ta teab seda, et see Aadut erutab, ja ta teeb seda weel tähtsusetumaks.

„See pudel õlut on küll nagu maha wijatud,“ mõtleb Aadu, kuid jääb kuulatama terasemalt — olgu!

„Eile öösi Tontonil,“ algab Jankel uuesti. „Minu naisterahwas on seal talitajaks ja wana Kustat polnud ennast kodus. Kohtupristaw oli jäänud hiljaks, tee porine, jõudnud weel päris pimedas Tontonini. Väljas juba külmetanud. Pori mähtunud rattasõõride ümber ja külmanud sinna paaki. Ei hobused jaks enam wadada. Linna maad weel üle kahelümne kilomeetri. Palunud öömaja; eks saanudki. Ja kui siis öösi wana Kusta koju tulnud, siis läinud nali lahti.“

Nüüd Jankel edasi ei rääkinud. Jutt lõppes nagu üheenesest otja. Poesolejaid nagu asi ei huvitagi. Matasse teist kõnet.

Maarseas, Aadu ostab jälle pudeli õlut.

Ujawiiteks — Jankel räägib edasi.

„Pristaw minu majas! On mul kellelegi wõlga?“ kätartanud siis Kusta.

Ei wõlga Kustal ole —

„Ei ole, mitte sentigi?“

„Ei!“

„Siis peate minuga koos wiina jooma, kui olete minu majas ilma minu loata ja pealegi jooksete aluspejus ringi. Maul ei ole wõlga, kas kuuled, kurat!“

Kusta walamud õlleklaasi walget täis, joonud ära, siis ulatanud sama mõõdu kohtupristawile. See waa-

danud, et asi läheb tõsiselt, ja kugistanud esimese klaasitäie ära. Siis aga tulnud teine ja kolmas ja...

Kuradi Kusta küll oma tükkidega! Ja kui ei joo, palun, lahuge minu ulualt. Kuhu ta läheb mõõras kohas ja pimedas sügisöös. Ei noh, see on ikka... Pristav olnud väga viisakas.

Ega see Kusta, tunneb ju seadust!

Kogu kõrts naerab.

Niisugune mees on Kusta.

Nadu on rahuldunud. Ta tunneb end teistega niiüldi ühewäärseks, sest teab sama uudist. Ta on walmis iga uut sissetulejat omaforda pilkama. Igaks juhaks joob ta weel Jankliga pudeli õlut. Niisugune mees on jälle Nadu. Kikas asunit Savimäelt — uudisasunit, nagu ta ise end nimetab.

Ühtaegu kui kõrtsis rõffab jutt küla päewajunduste üle, läheb keegi wäljas hämaruses aknast mööda. Ta läheb kõrtsist mööda mõrja poole. Läheb märke üles ja kaob peagi wanade hõbepajude warju. Seesolejad on lähenenud aknale.

Tsiilas! Tsiilas jah...

See oli tõesti Tsiilas, kes oli möödunud siit, ja kõik seesolejad olid teda näinud. Et ta siiski niisugune wõis olla!

„Jah, ka mina mõtlesin, et ei tea, mis wõi kes, aga näe, mul lõi katuse peale nagu iga teinegi töönimene oleks teinud,“ seletab niiüldi Nadu ja on tark, sest tema ükfi teab sellest asjast.

„Töömeees ta on!“ kinnitab Jankel, ka Jankel teab... Nad olid umbes kuu aega koos olnud maanteel tööl, enne kui Tsiilas siia tuli. Do, küllap nad olid wanad tuttawad! Kes seda Janklitki teadis...

„Sina muidugi mõtsid ta odawuse pärast, ja ju ei raatfi palta maksta,“ torkab Suur-Tõnis Nadut.

„Mis seal niiüldi odawuse pärast, ega siis wõi inimesel lasta nalga surra, kui tööd on.“

Jah, nii ütleb Aadu. Egas tema pole ju nii hooli-
matu, kui rahvas temast arvab. Tema annab isegi omas
majas kõikidest põlatud Tsiiilasele tööd.

Ja miks teda siis põlatakse — kes ta siis niiju-
gune on?

Seda ei tea keegi.

Jankel oli temaga kokku puutunud varem Lõuna-
Eestis ehitustööl, siis põlismetsas palke lõigates, Rau-
nas raudtee-ehitusel, ja nüüd, maanteetööl oli ta saa-
nud Tsiiilase enesele paarimeheks. Neil oli olnud ühine
magamisease ja nad olid sobinud hästi. Ega sellepä-
rast Jankelit sallitud paremini, kui oli tema käest kuul-
dud kogu lugu.

Kelle kõigega tema ka ühes käib!

Rõõrsis muutus hämaraks. Rõõrsikaupmees ronib
letile ja süütab lambi. See on laesrippuv väike sea-
film, aga klaasi ja suure laia plekist kupliga, mis heidab
kõik häbised valguskiired siinviibijate peale alla.

„Sa peaksid muretsema endale valgema tule,“ ar-
vab Tanipapa Juhan.

Mis — valgema lambi! Kas arvati, et tema on
nii rikas, et võib põletada lõpmatuseni petrooleumi!
Seda siin oli isegi palju. Ja milleks üldse vedeles see
inimjõul siin! Tema ruumes, tema valgustusel ja
nüüd nõuavad veel valgemat lampi. Millega pidi
Loode muretsema selle, kui ta müüs õhtuga maewalt
paar pakki paberosse või pudeli-teise õlut.

Ega tema aga seda kõike siin avaldama hakka. Ta
teeb esiti wälja, nagu poleks ta kuulnudki, mida too
wana Tanipapa seal pajatas. Pärast mõtleb ta, et see
pole siiski hea, ja ta õhtab ja lausub: „Valgema lambi,
ütlete teie — — olen ise ka seda mitu korda mõelnud,
aga ajad on kehtvad. Näete isegi. Raha ei tule maale,
raha on linnas ja raha läheb linna. Meie, maainime-
sed, peame loobuma nii mõnestki.“

See mõjus hästi, rahvas oli rahul ka veel pime-

dama tulega. Sigus, õigus! Loode tundis asja, ta nemad ise kannatasid mõningaid puuduft, nagu Loodegi. Waesed maainimesed! Nii oli ta ütelnud, ja siis tuli wahel tarwe näidata jõukustki, osta pudel wõi teine.

Nüüd löödi uks pärani, niipalju kui see andis, ja hobuse pea tuli pimeduses nähtawale.

„Tohoo, kurat!“

„Näete ju ise, et loof jääb läwe külge kinni, te ei saa ju sisse, mis te waesest loomast pehate!“ hüüdis Suur-Tõnis ja tõusis õlletasilt.

„Peab saama!“ hüüiti wäljast. Hobune trampis jalgadega kõlinal puupõrandal ja norstas halli auru togu kõrtfi täis.

„Mis te jandate, jätke järele!“ pahandas kaupmees ja tahtis uft sulgeda, kuna hobune aistega ufspeida külge kinni jäädes oli taganenud wälja.

„Too siis torw pairast wälja!“ hüüiti läwe tagant, ega mina ju kõrtfilokfi hakka jala sisse minema.“

„Kellel janu, sellel jalad,“ wastas kõrtsmif Loode.

„Siis tee oma läwed suuremaks, et saan hobusega leti ette sõita, pole saapa kulutamist.“

Nüüd jäi wäljas waitseks, Suur-Tõnis sulges ukse: „Kuradima mehed!“

„Kes nad pidid olema —“ mõtistles kõrtsmif.

„Jaah — ei tea veel kes!“ lausuf Jantel ütskõifelt ja tahtis jättata.

Ühtaegu aga awanes kõrtfi uks uuesti ja üksteise ümbert kinni hoides astufid Tontoni Kusta ja Põdeja mölder poodi.

Mölder, jahune nagu ta oli oma igaweses lambanahkses kasukas, näitas eriti lustakat tuju ja löi laulu lahti:

„Wesi siin ja wesi seal,
wesi weskiratta peal.
Kui jooksiks wesi wiinaga,
Siis weskirattaks oleks ma.“

„Mis ja lõrised, siin ei ole koht meile laulu lõõrida, tea seda, Rusta. Niisugune väike trahter, kuhu hobusega sisse ei mahu, üheainsa hobusega, niisuguses meie ei laula. Meie laulame säärajes trahtris, kuhu kahe hobuse tõllaga sisse saab sõita.“

„Tohoo,“ vastab kaupmees ja surub ette rõõmsa näo.

Tulnud on suuremad ärisõbrad.

„Tajah,“ vastab Rusta. „Mis sina, närukaupmees, siin õige arvad. Müü mulle üks naru.“

Näru, ütles ta.

Kaupmees paneb väikese viinapudeli letile.

„See ei ole naru.“

Kaupmees pakub suuremat.

„See ei ole naru.“

„Niisugune on siis naru?“ küsib kaupmees.

„Vaata, naru on niisugune naru, kes siin istub igal õhtul ja jorutab. Müü mulle üks niisugune.“ Ta õjutab sõrmega Savimäe Nadule. Ah, see oli hästi, kaupmees hingab kergemalt. Seekord oli hästi; kui Madu peafski vihastuma, ei leiaks see ometi kaasa kiitu. Njasa oleks, kui ta oleks näidanud mõnele teisele. Kuid Rustaga lepitasse, Rustat teab ju igakõiks ja temale ei panda seda pahaks.

„Kas ja müüd mulle ühe naru wõi ei?“

Rusta keerutab rusika selja taha ja on pagana tõsine. „See lendab sulle kõhe vastu „maatera“, kui sa teeldud mulle müümast.“

„Osta mölder ära,“ sõnas Suur-Tõnis.

Rusta waatab kurjalt waelesegapajat.

„Meina wõitfin sulle küll ühe naru maha müüa,“ wenitab Savimäe Madu, „tuli mulle sinna katust lööma, kuid külmaga see töö ka ei edene.“

Jankel kergitab ennast istmelt. Tajah, ega töömees jalli, kui teist töömeest pilgatakse.

Tsiilas ise astub poodi. Suur, tugew, tumedajuut-
feline nagu ürgjõu tehastus seisab ta lähel.

„Mhaa, Madu,“ sõnab Tanipapa Juhan.

Madu on näost walge kui lubjatud ja küsib pudeli
õlut. Ta käed wärisewad raha makstes. Korraga on
kõrtsilised tõsinenud. Kuidas kaupmees tahaks, et nüüd
enam keegi ei lausuks sõnagi sellest kõigest.

Ta näeb hirmuga, kuidas pussi tupeots särab Tsi-
ilase wõõrihmal ja kuidas see wilkatab aeg-ajalt kuu-
siilu alt esile. Hirmus, täna wõib minna tõesti weri-
feks!

Suur-Tõnis aga, tont wõtku teda, nüüd ta ütleb
midagi. Jumal teab, mis see tundmatu wõib teha, mees,
kes ei tea üegi, kes ta on.

„Astu aga, astu tahapoolle,“ pajatab Suur-Tõnis,
„Madu müüs sind Tontoni Kustale maha.“

„Müüs maha,“ sõnab wõõras tõsijelt.

Mo nüüd läheb lahti... Kuradi Suur-Tõnis küll.

Boes walitseb terasene waitus.

„Ah siis niisugune on see... see naru, keda mulle
müüa pakuti,“ ütleb Kusta hooga.

Ei juhtu weel midagi — kõik hingawad kergemalt.

„Kas see ongi Tontoni Kusta?“ küsib Tsiilas Jankli
käest.

„Sama jah.“

„Ah, siis teie — palju te maksite minu eest sellele?“
Tsiilas näitab Madu juunas.

Palju — — — Kusta ei mäleta enam. Kustal pole
tõesti meeles!

Tsiilas läheneb Madule.

Madu pakub sõnatult klaasi õlut.

Kogemata, üsna kogemata puutub Tsiilase käsi jelle
klaasi külge ja see kukub Madule sülle. Wedelik imbub ta
riietesse, aga Madu ei liiguta end. Kriitwalge, istub ja
wäriseb.

Midagi rasket ripub õhus.

Kaupmees on valmis haarama lampi, kui peaks minema lahti. . . Paar meest on tekkinud Tšiilase selja taga, õllepudelid käes. Nad on laenanud Madu käest raha. Jajah, Madu on rikas, rikkam kui iga teine siin kõrtsis täna.

Kõige rahulikum on aga Jantel, sest tema tunneb Tšiilast. . . Ta kasutab aga juhust ja lasseb kõrvalolevast subkrufotist mõnegi peotäie enesele tasku. Silmadel pole aega tema tarvis.

„Ha=ha=ha=ha=haa —!“ pahvatab Tšiilas naerma, kui ta fogu oluforda on märganud. Kuldne poisj niju-gune! Otskui kivi weereb kõigil südamest.

Aga Kusta, tema tunneb ju elu ja inimesi. Ega tema olnudki hirmul. Ei, selle poisi ta ostab nimelt.

„Kuule, üttele mulle õige. . .“ tahab Kusta alata.

Tšiilas läheneb talle ja räägib, mida Kusta kõige vähem ootab. Tema, Tšiilas, käinud täna Tontonil. Olevat kuulnud, et Kusta seal nii ja nii. Tema leppivat kõigega. Ega tema küll midagi tea — tema tahab ainult vastu talve tööd ja peavarju.

Eks hakatu Madule väimeheks, arvatakse.

Jah, oleks olnud neid võimalusi ikka, kui oleks waid olnud algatust.

Madule — mis, kas Madule? Ei, noh, tal on ju püksid märjad. Eks waadake! Jah, see ei passi äia-papaks.

„Sina hakkad mulle päris tõesti meeldima, kuule, kui ostaksin su sinu enese käest.“

„Tehtud, kõrts on tunnistajaks fogu oma rahwaga,“ sõnab Tšiilas naerdes.

Säärane lõbus poisj.

„Tehtud,“ ütleb Kusta. „Pange nüüd, kõif nãrud ja nãrutaelad, tähele. Mina, Tontoni Kusta, ostan Tšiilase enesele seaduslikuks ja täisõiguslikuks pojaks; ja kõif, mis mul on wõi järele jääb, kuulub temale. Kuni mina elan, on mul õigus seda kasutada ja enda arãnãge-

mise järgi tarvitada, aga ma ei päranda peale tema kellelegi sentigi."

"Selle otsuse pead sa seaduslikult finnitama!" ütleb Tanipapa Juhan.

"Seda ma teen," vastab Rusta ja pöördub Tsiilase poole:

"Palju sa maksad?"

"Katskümme viis krooni!"

Ta saab raha. Jah, inimesed on ju pagana odavad!

"Tunnistajatena on teil õigus saada päewapalka," pöördub Tsiilas kõrtsirahwa poole. "Aga ostu-müügi lepingute juures on wiisiks juua liike. Kõrtsikaupmees! Siin on kaks kümme viis krooni, selle eest liiku rahwale."

Kuldne pois — oh, milline tore pois siiski see Tsiilas, tõendasid waitses kooris kõitide südamed.

Ja hommitul need, kes Loomaaseme kõrtsist juhtusid mööda minema, imestasid, et kõrtsieitsel trepil ja tee-äärtel wedeles lõpmatuseni tühje pudeleid.

Teine peatükk

ontoni, nii oli talu nimi juba wanast ajast ja Rusta esiwanemad olid pidanud teda hästi. Maapind oli hea ja andis rikkalikku jaafi. Kümmefond lagunewat hoonet tunnistasid tänapäewgi endiste aegade jõukusest.

Suur wiljapuuad, mis ulatus maanteeni, oli ümbritsetud pärnadega ja wahtratega, milliste tüwede ümber ulatas waewalt kaks meest sülega wõtma. Kül-
lap need olid näinud aastaid.

Maantee tuli metsast, talu aia taga muutus ta poriseks ja läks teisele poole jälle metsa tagasi. Nii metsjade wahel kahelt poolt ja soode wahel kahelt poolt ajus see talu, kus oli wanasti peetud kuus uhket hobust.

Rusta ise, oma sugupoole wiimane wõsu, jõi. Jõi küll, aga põlgas wõlga. Samuti põlgas ta ka tööd. Ja mistarwis siis tehagi tööd, kui sai läbi niigi. Naabrid, kes töötasid ööd-päewad, langesid wõlgadesse ja kaotasid mõned oma koha. Rõrtji juures polnud neil kellelgi raha rohkem Rustast. Wahest ainult Sawimäe Madul. Oli raha tarwis, siis müüs Rusta mõne meetri puid ja elu läks jällegi edasi. Mis talle muret tegi, oli see: mis saab pärast furma tema talust, tema nimest? Just tema nimest. Meelsasti oleks näinud ta, et keegi wägetu

mees oleks selle üle wõtnud temast. Kuid seda meest ei olnud ja see piinas.

Kogu oma nooruse oli ta lastnud mööduda, ah, oli see ka nii lühike, ja nüüd oli ju kõik hilja! Siiga hilja!

Paar päewa pärast seda, kui Tsiilas oli asunud Tontoni, algas Rusta:

„On niisugune aeg, kus kõik eestistavad oma nimesid ja muudavad neid, peatsid sinagi!“

„Olen ju isegi mõtelnud sellele. Kuid mina —? Jah, kes olen mina ja milleks mulle nimi. — Ei ole mul ühtegi kohta, mis seoks mind enesega, ei ühtegi inimest, kes oleks mulle lähemal kogu maailma rahwast. Olen tööloom, lihtne tööloom, keda, kui soovite, müüakse ostetaks! Ah, pole mul midagi, mida nimetada omaks, millele elada.“

„Sa tahad öelda, et olen ostmud sind enesele orjaks? Ei, seda sa ei wõi. Mõtlesin seda siiski teisiti. Mina ju praegu pole parem sinust, seepärast, et olen wana. Eranamuti tarbetult. Kas suren täna wõi homme — ükskõik!“ Rustal tulid pijarad silma. Rusta nuttis. Seda pole weel olnud.

„Ükskõik kas olen wõi mind pole üldse, see ei muuda maailmas enam midagi. Aga sinu tulewik on ees — sa wõid muuta haljaks Tontoni koltunud põllud. Sa wõid sigitada jälle elu siia wäljadele, kuid minu esivanemad peawad minu pärast küll häbenema.“ Rusta wakis hetke. Siis algas ta kartlikul häälel:

„Kas sa ei tahaks wõtta minu nime enesele?“

„Peremees, jätame nüüd selle kometi, parem lähem tööle,“ lausus Tsiilas heatahtlikult. Tal oli halb, et see wanamees alati muutus temaga koos olles kurwameelseks.

Kaks päewa oli ta wältinud Rusta seltsi, see oli olnud nagu mingi eelaimus. Nüüd oli see siiski juhtunud.

„Kas sa arwad, et ma naljatan?“ küsis Rusta nüüd karmilt.

„Jah,“ oli vastus.

„Siis, hea küll, mine otsetohe minu majast. Kuigi olen sind ostmud, loobun kaubast ja maksan kahekordse käsiraha.“

Waiatus.

„Oh, Rusta wõis olla hirmus. Ta nägu oli otse jalk.“

„Aga kuidas siis seda tuleb wõtta?“ küsis Tsiilas.

„Seda tuleb wõtta nii, nagu on öeldud. Mina ei taha, et oleksid nimeta, mina tahan, et oleks sul nimi nagu kõigil teistel inimestel, et oleksid ühewäärne nendega, kes on enne sind siin elanud.“

Nii suur ja tugev näis Rusta, see wäike mehenäis. Ta näis kõitwõimsa kästijana kohutawalt suure Tsiilase ees, keda kõik kartsid.

Ei, Tsiilas ei kaalu Rusta westinööpigi, kuigi on tohutu suur.

„Jah, ma ei uskunud, et ju tahtmine on tõsine,“ ohkas Tsiilas.

„Teen kõik tõsiselt, ükskõik, et kõrtsis — ka jeal. Olen sind pannud tähele kui tublit töömeest ja wõimast ja suurt. Tahan, et wõtaksid mu ohjad, mida minu käed enam ei suuda hoida.“

Rusta muutus jälle nutraks.

„Jah, noorelt tunneme, et on lahti maailma hõlmad.“ Rusta näis end kogumvat ja algas kuivalt: „Mina ju seda ei tea, kas ja oled meie rahwast wõi ei, aga ega seda ma tea enesestki. Meie siin tuulemaal ei tea keegi, kes me oleme, aga me peame sedagi kinni hoidma kõigi oma wõimetega.“

„Wõib-olla on teistel ehk rohkem õigust sellele, mida patud mulle,“ põikles Tsiilas.

„Õigust! Kellel peaks siin õigust olema. Pole mul ühtegi sugulast. Olime kaks wenda ja pidasime peale

ifa surma kohta, siis tuli sõda ja tema läks. Hiljem pidin ka mina minema. Saatus ise tahtis nii, et pidin ta laiba tooma liinilt. Ja nüüd olen ainult mina. Kust leiaksin ma veel väärikama, kellele anda oma nurjunud ülesanne." Kusta hääl värises. „Saa minu tõeliseks pojaks.“

Õjilas oli liigutatud. Kusta Mõtšakuru! Nii oli see viimane võsu. Nüüd pidi järgnema talle uus nimekandja, uus aeg uue inimesega. Pidi looma uueks selle senise lagunenuid elu, pidi andma uue suuna, uue ülesande. Ülesande muuta jälle uueks wiljakandjaks isade maa.

Kusta tahab seda, et tema esivanemad ei pruugiks hābeneda tema pärast. Kui tema ükskord tuleb. Siis näeks tema, et toonela pärapingilt tõuseb püsti ürgwana pikkade walgete juustega, tuleb talle vastu ja ütleb: „Kusta, ja tegid targasti. Sa oled oma osa täitnud. Sa ei saanudki paremini, sest sa olid üleminuaja inimene. Sina ei pidanud aga paika kinni, waid andsid edasi noorusese ja näitasid talle teed. See oli sinu osa.“

„Sinust, Kusta, olenes ühe rahwa elu ja surm. Pidanuks ja veel egoistina kinni noorte rada, oleks hukkunud sinus Gesti tulewik . . .“ Nii räägiks ürgwana.

Kusta on teinud aga hästi ja seepärast kutsub ürgwana ja ütleb: Tule ja istu siia minu kõrwale toonela pärapingile ja maitse Tasukarikast. Sa oled selle ära teeninud. Nüüd peab sinu järeltulija Wello Mõtšakuru täitma oma osa.“

Wello Mõtšakuru pidi olema Õjilase nimi. Nii oli Kusta tahtnud. Wello Mõtšakuru — nimi nagu teistelgi.

Nii antigi palwe siseministeeriumi ja siis tuli wälja mustade kaantega raamat.

Seal oli sees kõik. Nimi, wanus, sünniaeg, aadrets. Kust wõttis Wello Mõtšakuru kõik täpsuse.

Aga see oli ju täiesti ükskõik. Ta tundis end just täna sündinuna, väikese lapsena ja imelik — tänane kuupäev oligi tal sünnipäevaks, mil sai isikutunnistuse.

Küllap see oli ministriumis nii arvestatud.

Wello Mõtsakuru, sündinud 25. novembril 1905!

See oli siiski nii kummaliselt tore.

Siis möödusid jälle päevad ja ilmad muutusid julaks.

„Peaksin tänarvu vähemalt katsuma korda seada sauna!“ ütles Wello ja teritas saage.

„Sa ostad siis ehitustööd?“ päris Kusta.

„Saanud kõike tehtud,“ vastas Wello.

„Ja-jaah,“ ümises Kusta. „Küll see oleks tore vastu külma talve. Oma saun!“

Juba kümmeaastat oli Kusta käinud Waigula mõisa saunas. Mitte sellepärast, et tal endal sauna ei olnud. Oli! Alumised palgid aga mädanenud ja katus kui jari. Nüüd oli lagi sisse langenud ja ahi nurgas laiali wajunud. Koh nii! Wello tahtis selle jälle korda seada.

„Peaksid tooma Loode juurest ühe parema wiili!“

Wiili! Jah, seda Kusta mõis. Seda ta mõis üsna nobedasti.

Peagi koperdasid suured sääritud väikese mehenäsi-figa alla Waigula mõisa poole.

Jantli naine talitas loomi. Ta kolistas pangedega eriti kõvasti kõõgis. Nii, nüüd ajas midagi ümber ja mandus põrandat. „Bole põrandat — ei saa pange käest maha panna — see songermaa! Kuradi sõnn, eluaeg kaisutab teiste naiti, aga põrandat alla ei saa. . .“ ütles kurjasti Salme. Siis lastis ta ukse lingist lahti, et Wello, kes toas, tema pahameelt paremini kuuleks.

See wiilis aga edasi oma saage.

„Tule tasatse sinagi siit labidaga, et inimene saaks kuhugile pange käest panna.“

Niiniviisi ometi! Nüüd on palju parem — nii oleks võinud juba ammu.

Wello läts alla sauna juurde ja hindas seda ühest ja teisest küljest. Siis sõnas ta endamisi: „Sigus jah,“ ja hakkas manu tellistive wälja hunnikusse laduma. Sigus jah, siin oli olnud kunagi ahi.

Salme oli loomade talitamise lõpetanud ja tuli Wellole sauna juurde appi. Nobe oli ta fiwe wälja tasfima. Ta oli oma undruku pistnud kahelt poolt wöö wähele ja nii tulid ta põlwed nähtawale — rohkemgi weel.

„Haa — märtas korraga Wello. Jah, ta oli waremgi kuulnud sellest naisest.

„Kus Jankel on?“ küsis Wello.

„Kus ta ikka on — jäi koju magama. Eilne öö jälle Loomaafeme Looode juures joonud ja kaarte mänginud.“

„Eile jälle Looode juures,“ imestas Wello.

„Jah — mis seal imestada. Looode toonud endale tauni linnatüdrukku, wahitakse seda.“

„Mis Janklil sellega, tal ju isegi noor naine.“

„Mina nüüd,“ wastas Salme põlglikult. „Kessee mind nüüd näeb.“ Undruk tükkis alla langema. Ta pistis selle weel kõrgemale. Nüüd said warsti kõik terwed ja poolikud tellistiwid wälja wiidud.

„Ega ta minu pärast koju tulekski, aga laps, see olewat tema laps,“ jätkas Salme endises toonis. „Naine olewat wõõras, aga laps olewat oma.“ — — —

„Hobust jootsid?“

„Ei!“ selle oli Salme unustanud.

Wello wõttis pange ja jootis hobuse. Siis wedas ta fiwid kõõgiläwele.

Ta tugewates kätes wärises labidawars kui ölekõrs kõõgi pörandat parandades. See oli juba täiesti omaette maastik kinkude ja orgudega. Westi oli uhtnud siia oma teed ja madalamatest kohtadest said järwed ja mered, kui juhtus pang minema ümber. Puudus waid taimes-

tif. Siiski wähest tärtas ka oras kuskil seinä ääres, kui oli pudenenud pasteldest maha wiljateri.

Weel mõni lõök, mõni tugew lõök ja endine romantika on kadunud.

Nüüd toob Wello paar koormat liirwa ja laotab selle laiali ühetasaselt üle köögipõranda. Liirwa peale asetab ta kiivid, wanad saunaahju telliskivid. Kõlwab kõit peene, walge kruusaga üle ja pühib seni luuaga edasi-tagasi, kuni wiimane liirwatera on läinud kiiripragudesse.

„Nüüd on see walmis,“ sõnab ja wiskab luua käest.

Salme ei jõua noort peremeest küllalt kiita. Ta ei taha küll kuidagi lasta sõna „noorperemees“ üle huulte, aga rõõmuga on ta selle unustanud. Kui hooletu ja waba on nüüd pange asetada maha.

Salme hakkab walmistama lõunat — Wello seab faele wibu peale ja läheb metsa. Metsa, nüüd weel enne sööki?

Jah! ta ei hooligi söögist, nüüd on head ilmad, peab ruttama. Võib minna jälle külmale ja siis on ehitada halvem. Ei saa ometi pikk talw ilma saunata olla!

„Senini on saadud, siis saab nüüd ka!“ hüüdis Salme, „enne sööki pole tarwis kuhugi minna.“ Wello ei wasta. Tal on saag õlal ja sammub wärawast wälja.

Põllul narmendab tuules niitmata ristikein. Mis-tarwis teda niitagi ja näha waewa, kui sama põllustiilu all on kuhi, mis ootab juba kolmandat aastat tarwitamist. Nüüd on ta wist juba tuhaks wettinud. „Kõlgu, kõlgu“ — sõnab Wello iseenele, „tulewal aastal enam seda ei juhtu.“

Tontoni maad on ju saagirikkad, kuid ega küllusest seisa heinakuhjad siin aastaid. Tontoni laudad peawad olema täis loomi, tallid täis täkke. Palju's neil nüüd dieti on. Wello arvestab... Mis siin arvestada ongi? Kaks mullikat, kaks lehmanõssi ja põnni jäänud pulli-

tene, nii et wiis. Kõige vähem peaks olema wiisteistkümme!

Wello oli siiski hea meel, et see kõik oli nii. Saab vähemalt tööd. Jajah! Muis nüüd juba oli. Tarwis waid rajada sellele alusele tugew kodu. Kodu kodutule? Mitte nii, waid kodu kodutuile. Kas Kustal oli kodu? Tal oli waid peawari. Ta magas ja sõi siin seepärast, et polnud mitte mujal. Töö on ju, mis kodu koduks teeb, aga töö oli jäänud Wello teha. Ja tema, Wello, tema teeb selle meeleldi. Teeb ka Kusta osa, teeb ka selle osa, milline on jäänud tegemata aastakümneid...

Hea oli nii käia ja mõelda. Tundus, lihased kui tugewneksid, kangestusid ja olid walmis kõigeks.

Nüüd aga murdus midagi. Päris metsa lähedal oli ta juba ja nüüd langes suur puu maha. Polnud ju tuult, wõi oli puu nii mäda, et wäiksemgi iil painutas ta jalalt.

See oli ju päris tugew haab. Wello waatles puud. Asja lõigatud. Siia olid weel peale raiutud märgid, kust pidi puu tükkideks saetama.

Tikupuud!

„Tikupuud,“ sõnas Wello. Aga kus olid siis lõikajad. Wello läbis kiiresti noore kuusewõsa. Kas polnud siin siis tõesti kedagi läheduses. Ta leidis weel wärsteid, toredaid, jämedaid kände. Haawatännud. Need kõik olid talle tuttawad wõtted mullusest metsatööst.

Baremad haawad läksid tikupakkudeks ja just niisugused jämedad, terve, walge südamega, need maksid hinda. Ohoo! Siin oli niisuguseid haabu, mis maksid üle kümne krooni. Palju neid siis oli warastatud — kände leidus igal pool —

Waene Kusta — ta ei teagi oma rahajalwedest ega selle tarwitajaisi! Kuid, mis see oli? läheduses turnas hobune. Weel paar korda läbi paksu kadaka- ja kuusewõsa pugeda ja Wello jõuab hobuse juurde.

Sunagi rublatükkidega kaetud hall oli peaaegu muu-
tumas walgeks. Ta tõstab pead ja waatab tulejat. Rae-
lale on jäänud mõned rublatükid alles.

„Leidjale kuulub seaduslikult üks kolmandik,“ ütleb
Wello ja võtab ohjad. Umbrus jääb aga kõik wait.
Wanker hakkab weerema üle kuiwanud okste, Wello nõo-
tab kõvasti hobust, ta on walmis kõigeks. Kusta wana
jopi on ta enesele peale ajanud, mille süüld awali. Sealt
läigib wasega kaunistatud puss ta wöörihmal. Wiimane
abinõu, mõtleb Wello. Kuid teda tuntakse niigi liiga
tugewana: hobuse omanik jääb metsa . . .

Wello jõuab hobusega maanteeni. Nüüd istub ta
wanfri wahõõrrele. Wanfril pole reदेleid peale pandud.
Ega ta polnud sõidu tarwis, pakufoormale on redelid
riisutud — mõtleb Wello.

Jõudnud peaaegu metsa nurgani, Tontoni põllu
äärde, silmab ta teel meest. Enne teda polnud, tee on ju
sirge, oleksin näinud, mõtleb Wello. Mees peab olema
metsast wälja tulnud.

Ei, ta on tulnud mööda rada, mis tuleb metsa nurga
tagant Tontoni põllu äärt mööda. Tal on kirwes wöö
wahel. Ehee — see on ju Jantel.

„Kuhu ruttad?“ küsib Wello, enne kui mees saab
alata.

„Ei kuhugi!“ wastab Jantel. „Tahtsin minna Põ-
deja möldri soo peale hagu raiuma.“

„Ah nii,“ arwab Wello ja sunnib hobust edasi. See
ei taha aga minna.

„Kust sa jelle hobuse oled wälja toonud?“ küsib
Jantel.

„Saenasin — tahan wedada tikupakke!“

„Tikupakke?!“

„Tikupakke jah!“

Jantel seab kirwest wöö wahel.

Waihus.

„Sa ei oska teda hästi juhtida, luba ma näitan.“

Jantel saab ohjad. Ta pöörab hobuse uuesti metsa, istub ise hargikile wahedõrrele, tegemata wäljagi, et Wello on wantripäral.

„Minu tee ei lähe siit!“ Wello hüppab maha.

„Ei lähe siit?“ Jantel peatab hobuse.

„Sumalaga siis,“ Wello ulatab käe.

Jantel wõtab käe wastu. „Ai, kuradi kurat!“

Olid need tangid, millega ta surus wastase käe toffu kui nartsju? Jantel langeb tagumifuga samblale ja hoiab ühe käega teist.

„Elajas!“

„Et's olnud jõbralikkusest,“ wastab Wello, pöörab hobuse ümber ja hakkab sõitma.

Kodus jõõdab ta walget ja paneb talli. Leidjale kuulub üks kolmandik leidise wäärtusest.

„Mis ja jellest wõõrast hobusest siia wedasid?“ pärib Salme.

Wello ei wasta.

„Kas jõõt on walmis?“

Salme ei wasta.

Kusta tuleb wiiliga parajasti, kui Wello on fulgenud talliukse. Kusta on „wõtnud“, täis pole ta aga mitte. See on Salmele uudis.

„Kas jõõtsid hobust?“ Kusta tahab ise näha, kas hobune korrapäraselt jõõdetud. On Kusta wintis, armastab ta väga korda.

Ta awab talliukse.

„Miks Sawimäe Nadu hobune minu tallis. Wälja kurat, wälja! Kusta hääl on file, mees on hirmus wihane.

Miks ei wõi see olla nii. Wello seletab talle midagi. Hobune lahti pääsenud — ahaa!

„Aga ma ütlen: wiimane kord, et kandimehe hobune on pärisperemehe tallis.“

Kusta on nüüd juur ja tähtis.

Salme, kes kõike on jälginud, hingab natuke tervemalt.

„Vaata, et sa wiili ära ei murra,“ annab Kusta õpetades asja noorele peremehele üle. Siis läheb ta sisse. Salme ronib latta ja wistab loomadele heinu. Võnaks! Siis läheb ta ja paneb toidu lauale. Endal on tal tegemist wäljas.

Meheid jõowad tüff aega waikides, siis heidab Kusta kahwli ja haarab lihafondi kätte. Rahwel ta kellegi riist, torka suu katki. Ega neid ennemalt tarwitatudki. Nüüd noore peremehe päewil wõeti wälja ja hõõruti roostest puhtaks. Ka Kusta proowib nüüd kahwliga. Tülinat tühjust, muud midagi.

„Sa oleksid pidanud minu peale ka mõtlema, kui panid kõögile kivi põrandale.“

„Sinu peale?“ Wello ei mõista.

„Sa oleksid pidanud mulle ühe tee jätma.“

„Tee?“

„Nojah, kui tulen purjus peaga, kufun wastu kivi ja löön oma pea enneaegu lõhki. Oleksid mulle jätnud ühe tee toalätveni. Pehme tee — niisugune wanainime se tee.“

„Nüll ma aitan sind sisse!“ wastab Wello.

„Jah!“ sõnab Kusta raskelt, „sina oled hea mulle, mu pois. Tean, mis teine oleks ütelnud. Ara latu, wanamees, oleks ütelnud ta.“

Kusta on roninud jänghi. Tüfi aja järel algab ta: „Rahju, et mina ainult ei saa näha, kuidas ja hakkad siin elama ja olema!“

„Ara muretse, ega sa weel . . .“

„Jah, ega ma weel — — — Anna neile hobune kätte, kes neid feelata ja walwata jõuab. Panewad weel südametäiega majalogu põlema.“

See tuli Wellole ootamata.

Siis teadis ta kõif — aga nüüd ta jäi magama, see rumal, hea wanamees.

Kolmas peatükk

Nüüd möödus rida päevi, ühetaolisi. Lumi tuli maha ja aeg läks oma rada. Päewad ühetaolised, nagu ümmargused puupakud, mida Wello asetab ritta. Lipipakud. Hooned wajakawad ju uusi katuseid. Ta oli saele asetanud wibu peale ja siin ta nüüd lõikas Tontoni metsa lipipakke. Omas metsas — kas nii?

Wello Mõtsakuru, nii oli ta nimi. Eugew mees, kes jaksas kanda kirwest, kes jaksas saagida üksi wibusaega puid, teise paari wastu. Tõmmu ja pikk, rinnakas ja kardetaw külapidudel. Wõõras kõigile, wõõras enesele. Mis oli aga seni wõõras temale? Kõik kuulus ju talle. Kas need majad, millised ehitati kümmeaastat tagasi riigi lõunapiiril, kas need olid wõõrad? Ei, ei, wastupidi! Need olid tema omad, ta oli need teinud koos teiste töölistega. Ta oli ehitanud nagu mees, kes teab, mis teeb. Nagu see, kes tahab, et saaks see töö forid tehtud, et saaks kaelast ära, et saaks asuda uue ülesande kallale.

Kas oli ta kunagi asunud tööle kui ori? Di, oi, oi! Sumal ise taewas näeb, kui rumalad on mõned inimesed, kes wõiwad arvata nii. Kunas oli olnud tema ori, kunas töötanud orjalikult? Tema ja ta kaaslasel, ta Janfel oli kuulunud nende rühma.

Neid oli kümmefond meest. Talu metsas. Suurtes ja sügavates Rauna laantes elati ööd ja päevad koos. Witsadest, kuuseokstest tehti üles onnid. Lumi oli katuseks, paremaks soojuse hoidjaks. Wahel jahenesisid ilmad koguni, tuli olla ööd-päevad kasutates. Töö tahtis aga teha, kes wõis jellest hoolida! Kas mindi siis orjusse, mis? Salaja tõusid mõned öösiti üles, et jõuda omaga teistest ette. Toreدام löök kirwega, wääritam mees.

Mets oli tarwis lõigata. Palkidets, propidets, põletuspuuks. Riigil oli tarwis sissetulekut, tööline wajas suhkru, nahka ja uut saagi. Millega neid osteti? Siis oli waja parandada raudteid, ehitada uusi koolimaju. Kruua pidid siis lapsed õppima pimedais hurtskuis? Tegemist oli siin ja seal. Sai rutatud, et jõuaks warem walmis. Teises kohas töö kirjendas töökate järele.

Sai rutatud, sai töötatud, kõik sai tehtud iseendale. See tähendab — nojah, oma riigile. Töö tahtis tegemist, töö enese pärast. Tööst oli rõõm.

Ja raha weeres taskusse.

See oli rõõm, mis tuitas meeste weres. Oli tööd — oli leiba — oli armastust. Ja kui ja siis rääkisid tütarlapsaga, siis oli ikka midagi näidata, mis tehtud ja mida ja plaanitsesid. Ohoo, kui toredad kawad kerkiwad esile!

Need olid siiski kõik teistsugused töölised. Mehed, kes seisid loodusega pale palge wastu nagu wõitlejad. Nende keskel oli Wello sirgunud meheks. Ja kogu aeg oli olnud tal tunne, kui kuulus ta tervele rahwale. Aga Jantel ja teised, kes olid perekonnainimesed? Jah, need saatsid laupäewiti palga kuhugi. Mõnikord nad ei saanudki. Oskar näiteks. Walda maanteel kraawi lõigates koonerdas ta söögi juures. Laupäewal läks linna ja tuli pühapäewal saabasteta ja järgis tagasi. Minult püüsid jalas. Siis töötas ta jälle nädala ja saatis laupäewal raha perekonnale. Warsti kadus ta ise.

Ega ta jobinud siin ka kellegagi — oli töötatööliste kil-
last ja läks jälle sinna.

Wello! sai pakuriit täis. Nii, nüüd on tal kümme
meetrit üleval. Kümme meetrit toredaid lipipakke.
Oma katuse tarvis.

Ta klopih kindad lumest, kohendab end ja hakkab
sammuma koju. Üle põllu, üle heinamaa riba, siis
jälle üle põllu ja juba ongi silme ees kerges lumesajus
Tontoni lagunenud hooned.

„Rebase jäljed!“ lausub ta endamisi. Siit ta on
tulnud ja hiilunud ümber talu. Ah nii, sealt on ta
kadunud jälle tihnikusse.

Kui palju oleks siin tegemist! Wello lisab sammu
tiiremaks. Ruttu, ruttu, hooned on lagunenud; tööd on
palju. Tundub, nagu peaks tegema siin marsti kõik
lõpule, kõik mis waja, ja ruttama jälle edasi.

Tajab, on inimesi, kes on tulnud tegema tööd, kuid
on ka neid, kes maitsewad selle wilja, mõtleb Wello en-
damisi. Kusta! Kusta jah, aga Kusta on wana, hä-
dine. Ta on ju olnud ka noor? Ohoo — Kusta on weel
praegugi noor. Kes see on, kes tuleb sealt teisel pool
talu — sealt mõisa poolt. Zoomaafeme kõrtsi poolt?
Kas need pole mitte aiskellad, mis helisewad? Kas see
pole mitte Kusta, kes laulab?

Kui Wello õue jõuab, kuulduw vastasruunas, üsna
ligidal, joobnud meeste laul. Siis sõidabki Tontoni
„prints“, aetud poolenisti märjaks ja aurab, wäitese
wana saanilogu ees; kaks meest istuwad peal. . .

Wesi siin ja wesi seal,
wesi wesi ratta peal.

Kui jookseks wesi wiinaga,
siis wesirattaks oleks ma.

Põdeja mölder kõõrutab niipalju, kui kõrist mahub.
Kusta kriistab kaasa. Hobune aetakse kesi õue.

„Ipruu! Ipruu!“

Mölder on endale ajanud selga uue halli joppkajuta ja pannud uue läkiläki pähe. Üks kõrv on kiffi, teine pool-tõllakil. Ta rõugearmiline nägu on tuisanud lund täis ja heledaisse murrudesse on kogunenud jääd. Ta ei aja seda ära, vaid on uhke ja tore kõigega, nii nagu see on.

„Tiilas!“ kätatab ta. „Võta hobune vastu, kui peremees sõidab õue!“

Wello teab, et see on väljakutse, on alahindamine, kuid ta ei näegi möldrit ega kuule öeldut.

„Mis sa arvad nüüd sellest asjast, noorperemees,“ küsib Rusta.

„Missugusest asjast?“

„Koh sellest asjast, et wanamees sõidab ümber ja joob ning noormees teeb kodus tööd?“ seletab mölder ja on tark, väga tark.

„Mõnes kohas jälle sõidab noormees ümber ja joob ning wana teeb kodus tööd, mis sa arvad sellest asjast, härra Kobras?“

Härra Kobras on löödud. Ta kõhib ja teeb kätega imeliste liigutusi, siis kõhib ta jälle.

Rusta õitseb rõõmusest: „Ma ütlesin, minu noorperemees oma wanale kuri ei ole!“ Rusta naerab.

„Noorperemees,“ ütleb härra Kobras, Põdeja mölder ja waatab põlglikult Wellole.

Meheid lähewad sisse. Wello päästab hobuse lahti ja wiib talli. Salme tuleb pangega lauda juurest ja läheb kõõki. Siis lasub ta ukse praokile ja hüüab sealt: „Söök on walmis.“ Ta ei ütle: tule sööma. Tehku igaüks järeldus, jõuab tema kõigile walmis närida. . . Nii mõtleb Salme ja tõmbab ukse finni.

Gestoas kõeb ahi. Salme istub ja koob finnast. Ta on selle kaasa wõtnud — ajawiiteks. Meist peawad saama Jantlile kiritukindad, jõuluks. Kartulikauss au-
rab laual, kui Wello tuleb tuppa. Mölder ja Rusta on tagatoas ja üks on wahapealt finni. Mölder räägib mi-

dagi madalal häälel, kuidagi tähtsalt, nagu oleks tal kaalul hingeõnnistus. Kusta vastab julgelt ja kõvasti.

„Mis sa müüd said sest hobusega janditamisest?“ küsib Salme Wello, „kas sulle ta ette puutus seal tihnikus? Kääe väanasiid mehel jatkust välja... loll!“

Wello istub ahju ette pingile ja wahib ahjus hõõgumaid süü. Igal neist on oma soojus.

„Kood sa Janklile margusekindaid?“ küsib ta siis järsku.

„Ei, kirikukindaid!“ Niisugune on Salme.

„Wello, tule siia!“ See on Kusta. Jah, Wello tuleb kohe. Lagatoa uks suletakse jälle.

Loll, igawene loll! kirub Salme iseeneses.

Lagatoa lauale on laotatud Tontoni talu kaardirull laiali. Ühele otsale on pandud tühi wiinapudel, teisele aidawõti, et kaart kokku ei rulluks.

„Sa tead seda lugu minu pojaga,“ algab mölder, „minu rumala pojaga, kellel on Tanipapa Juhani tütre rega laps. Sama loll on ta, nagu kõik sinutaolised noored logardid.“

Wello ei mihastu. Ta teab, et mölder armastab lõõpida. Säärane on ta iseloom.

„See on ju tema enese asi, kellega on tal laps,“ wastab Wello.

„Enese asi, enese asi! See on minu asi — minu isiklik asi. Mõistad?“

Wello ei mõista.

„Nojah, sina ei mõigi seda mõista, sest sul ei ole poega ega isa. Ja isegi ema pole sul mitte ja ise ei ole sa ka isa, waid isane. Ah-hä-hä-hää!“ naeris mölder, et ta seda nii toredasti ometi oskas, kuradi toredasti! „Aga see on minu isiklik asi ja mina ise isiklikult tahan hoolitseda oma poja eest, et ta võtaks jelle Tanipapa Juhani tütre ära. Waata nii!“ Mõlder lõi käpi kokku.

„Aga mis puutus see kõik Wellose? Poiss muutus terasjeks ja hakkas jälgima, milles asi seisis.“

„Ma olen kuulnud, et Kaarli ei kawatsegi võtta Tanipapa Jidat,“ ütles Wello.

„Ei kawatse? Ei kawatse, ütled sina. Aga ta peab, ütlen mina. On ta minu poeg mõi ei? Muretsetes ta tüdrukule lapse mõi ei? Muretsetes ja võtab!“ Mõlder oli igatahes aumees.

„Et Kaarli lapse isa on, selles pole kahtlust, selle on kohus kindlaks teinud.“ Wello on väga teravas toonis. „Jah, selle on kohus kindlaks teinud. Aga eks ole sa oma westi mõlauseidajailt üle löönud ja kirjutanud oma Kaarli nimele — mis? Kaarlile kuulub see ja nüüd läheb ta alimentide maksmisteks Tanipapa Jidale, kui ta teda ei võta.“

Trump oli välja käidud. „On see tõesti nii?“ päris Kusta. „Kobras, ma ütlen sulle, seda oleksid pidanud sa mulle varem seletama.“

„Ah, see on kõrvaline asi,“ arvas Kobras. „Meie ehitame uue westi. Päris uue ja parema.“ Ta tahtis rääkida edasi, nagu poleks midagi juhtunud, kuid Kusta, see sõnakehv Kusta, mõis wahest saada väga jutufaks.

„Waata, Wello,“ algas ta. „Meil oli siin väike plaan ja seepärast ma sind siia kutsusingi. Ma olen sinuga mitu korda pidanud rääkima selle Wanametsa kose üle. Kui mina noor olin, siis mõtlesin temaga ühte ja teist, aga see kõik jäi. Nüüd mõlder Kobras tahab seda meie käest ära osta. Raubad on minul juba temaga poolenisti koos.“

„Mäis, kas on sul hea poeg, kas on sinu plaanidega nõus? Koh, mis sa ütled, eks ole tore plaan rahategemiseks,“ rääkis mõlder magusa näoga wahela ja waatas Wellole sõbralikult otse.

„Siis Wanametsa koft kuulub Lontonile,“ küsis Wello inestades.

„Äh-äh-äh-hää“, lagistas mölder, „noor peremees ei tea veel oma krundi piire.“ Mölder teadis, et raud oli foe. . .

Aga raud oli külm, päris külm. Millised warandused kõik kuulufid sellele talule!

„Mina teadfin ifka, et see kuulub riigile. . .“ Wello ei saanud veelgi inestusest üle.

„Wanametsa kofk ja ka wastasnõlwaful olem wana männif kuulub Tontonile.“ Kusta tõmbas küüinega kaardil joone: „Käe, alles siit läheb piir!“

Need jämedad männid, peagu põlised puud, Wello, wana metfatööliline teadis nende wäärtust. Ja kofk? Oli see wefi, mis seal suwel kui talwel igawesti alla langes ja pifi, jügawat orukallakut edasi woolas? Ei, ei — naa, see oli raha! Wedel kuld! Oli siin ka inimesed pimedad olnud! Loodus on ise teinud walmis hiiglatoreda jõuallika ja fina, inimene, pista paar palgijuppi ette ja kasuta. Kasuta ööl ja päewal, suwel ja talwel.

Kuid fiiski, üks polnud päris pime. Põdeja mölder. Mees, kes weest leiba söi. Ta westijärw oli aga peagu alati kuiv, kuid ta ei tahtnud jääda eluaeg selliseks. Oh ei! Nüüd oli siin paras juhus. Minult kahju, et ta seda warem ei olnud kasutanud, veel enne kui seda kuradi Tsiilast polnud siin. Kuid nüüd ei wõinud lasta raual jahutada — kes soojendab ta jälle!

Mölder wöttis rahapaki taskust wälja. Rahas peitub wõim, ütleb uuema aja teadus. Ta tõstis käe ühes rahapatafaga ülles ja lastis siis selle toreda shestiga langeda Kusta ette lauale.

„Kaks tuhat krooni ja noorhärra kirjutab lepingu! Mis ja nüüd ütled, Kusta?“ Siis pöördus ta Wello poole. „Noorhärra, mis veel, otfi paber ja tee wäitfelt ära!“

„Aha, nüüd oli ta juba noorhärja, võinud ometi naeratada lahkest, nagu seda iga väiksemgi äri nõuab. Ja sääraseid ärisid ei tehta igapäev.

„Sääraseid ärisid ei tehta igapäev,“ ütles mölder Robras. „Mina aga olen aumees ja tahan, et mu lapsed saaksid ilusti joone peale, hea küll, olgu mis on olnud.“ See oli ju nii toredasti öeldud, kuid Rusta, see lustakas Rusta, oli otse kui kangeks jäänud. „Tajah,“ ütles ta ainult.

„Mis sina ütled?“ pöördus Rusta Wello poole.

Mölder paistis oma naeratama näoga Wellole päiefena ja vaatatas talle nii truult silma.

„Kui mina oleksin sinuks, ei müüks ma praegu seda maa-ala,“ ütles Wello külmalt.

„Mis? Kas siis raud soe polnudki? Tuleb soojendada...“

„Ega wana sind ilma rahata jäta, langeb sullegi mõni kümmeline, olete ju nagu poeg ja isa.“ Küllap see mölder ostas ratast määrada.

„Ükskoit,“ ütles Wello.

„Aga Rusta pole sinuks, tema tunneb raha ja habtab sellest finni,“ naeratas mölder kavalalt.

„Kas olla pealegi praegu,“ vastas Rusta.

„No nüüd oli furat lahti!“

„Magajale kasjale jookseb hiir suhu, aga ega tema püüda osta.“ Mölder forjas raha lauvalt kottu ja pani tasku. „Kui tahad, võid veel nende päevade jookkul minuga rääkida selle asja üle,“ ütles ta üleolevalt Rustale.

„Eks me näe, küllap näeme!“ vastas see.

Härja Robras nõõpis kasuka finni, teeskles head tuju ja weeres laulu jorisehes lähest wälja. Toasolijatele kostis õuest:

Kui weereks westi wiinaga,
siis westrattaks oleks ma.

Riipea kui laul kaugenes, küsis Rуста Welloga kahekesi jäädes: „Kas Salme on eestois?“

Wello awas ukse. „Eestuba on tühi,“ ütles ta.

„See on hea,“ vastas Rуста. Ta näis iseenesega mõitlewat. „Olen tahtnud sinuga ammu midagi rääkida. Kas sa pole kunagi kuulnud külas minust midagi räägitawat? Wahest näiteks seda, mikspärast ma joon? Wõi miks näiteks sa ise ei keela mind käimast kõrtsis?“

„Ei mina tea midagi,“ vastas Wello.

„Wõib olla, et sa ei tea seda — ah, ma olen nii langenud. Inimeselogu olen ma.“

„Roormab sind mõni wana patt, kui nii öelda?“ küsis Wello.

„Olen alatu, olen väga alatu Jumala ja inimeste ees. Ma tean seda. Ma ei saa aga sinna midagi parata. Ega ma saa teha ka ühtki tööd, korraldada ühtki asja. Mõtlen ja joon. Wiin, see on mu ainsam sõber, temale pihin oma mure ja walu. Inimesi ma ei usalda.“

„Kas ka mind mitte?“ küsis Wello.

„Jah, sina oled teisugune. Sulle mõiks. Sa nagu poletski inimene. Olen nagu tuul, kes teab ainult, et ta on. Ta puhub. Keegi aga ei tea, kust ta tuleb, wõi kuhu ruttab. Niisugune oled sina. Juba esimesel päewal nägin sind niisugusena ja seepärast tahangi rääkida sulle asjade üle, millised on aastaid mind waewanud.“ Rustal oli nutt lähedal. Rustal — sel alati hõiskawal, hoolimatul joodikul.

„Kas sa tead, miks lagunewad mu hooned, miks jöödistuwad mu põllud, miks kasvab umbrohi mu nurmedel, miks on langemas selga mu katused? Kas tead mispärast. — — — Waata, seepärast, et ma ei uskunud ühe rahwa uuestisündi.“

„Aga seda ei uskunud ju paljudki,“ wabandas teda Wello.

„Jah, aga see on teine asi, mina olen äraandja, olen oma wenna mõrwar...“ kähisedes langes Rusta toolile. „Olen wilets!“ Ta filmad wajusid kottu, ta pea selga, kas pidi see lugu tõesti nii hiimul olema — kas Rusta polnud mitte haige? Ta oli näost nii kollane.

Ei, ei. Ta hakkab jälle väätima. Wello tahaks olla kusti kangel. — Mitte siin — mitte siin ainult.

„Mina otsin oma lunastust. Wiisteistkümmend pikka aastat — nüüd ma arwan, et olen selle leidnud sinus.“ Rustunud filmadega waatas ta Wellole, filmadega, mis olid tühjad ja õudsed — kui hauad.

„Minus ei wõi keegi leida lunastust, ka ma ise mitte. Minus — olen waid walgusekiir, wilksatus pimedas. Sealte ma tulen ja sinna lähen jälle.“

„Mis jutt see on!“ Küsib Rusta karmilt. Ta on nii äkki muutunud. On jälle asjalik talu wanapere-mees.

„Sina oled see, kes jääb. Kes peab jääma...“ Ta pidas pausi ja algas siis nagu alatakse muinasjuttu.

„Keegi ei tea, kudas minu esiwanemad siia Tontoni ajusid. See pidi küll olema väga ammu, sest minu manaema jutustas mulle, wiis põlwe tagasi olnud siin ikka meie sugu, aga nemadki polnud teadnud esimesist asujast.“

Minu isal oli kaks poega. Tootord elas Tontoni talu väga jõukalt. Jsa ise oli kuulus sepp ja koid, kes käisid siin sepatööd lastmas teha, pidid harima wastutajaks Tontoni põldu. Päew wõi nädal, nii kuidas nõudis töö wääratus. Wiljad kaswasid lihawalt, tarja olid laudad täis, hobused läikisid tallis ja mets mühises ümber nurmede. Mitu ehitati juurde ja salwed olid laeni täis teri. Jsa oli edasipüüdja mees ja meie saime korraliku hariduse. Juba tol ajal käisime wennaga linnakoolis, istusime ühes pingis, lugesime ühest raamatust.

„Miks ja koolitad mõlemaid poegi?“ öeldi isale, „jät teine majja.“ Isa ei hoolinud palju ilmarahwa jutust. Oli tugev nagu sinagi ja tegi ise otjuse. „Las käiwad, mul jõudu küll, üks saatmine, üks kulu, saawad mõlemad maailma walgust.“

Nii see kestis hästi, siis suri ema. Isa jäi hädi-sets ja hakkas kilduma.

Lulime siis mõlemad tallu tagasi, mina ja Rein. Kui isa suri, jäi see küll nii, et Rein saab Wanametja maad ühes kosega ja mina jään siia Tontonile. Isa oli rajanud tammi kohagi allpool koske Wirtoja orgu. Sinna pidi kerkima wõimas ehitus. Tööstus pidi saama Reinu osaks ja põld minu. Ühest härjast kats naha, see oli isa nõu.

Siis tuli armastus. Waigula mõisa aednikul oli tütar. Wirgas ja fergemeelne.

Wenنالikult olime elanud, wennalikult armastamine. Me me sellest ei teadnud, aga tema suutis armastada meid mõlemaid ja jeda kummalegi salata. Ent siiski Rein sai teada. „Wend,“ ütles ta, „olen seiju-korras, kus mul enam pole wenda, ma lähen.“ Mina teadsin seda juba warem, kuid uskusin, et tüdruk muudab meelt. See oli Wabadusjõja algus, kui Rein jättis kõi ja lahkus. Pidasin tema tegu halpuseks ja samuti ta sõnu: „Oma minewiku jätan sulle, kõige ta alatusega, ja lähen wõitma uut ja paremat tulewiku neile, kes seda wäärivad, sest nüüd on saabunud tund, mil tehakse suuremaid asju.“

Jäin siis üksi ja olin enesega enam-wähem rahul. Tüdruk jäi ju minule. See oli küll paar päewa nii, siis aga muutus kõi. Sõda wõttis järju pöörde ja peagi nihkus lahinguliin meist wäljapoole. Jäime eestlaste selja taha. Nüüd ühel päewal oli aedniku Helmi kadunud. Räägiti, ta olla liinile Reinule järele läinud. Kuidas ma seda rumalat Reinu wihtasin! Kuid siis sain ka mina käsu minna Rápina alla woorile.

Seal olime siis jälle wennad koos.

Ma tundsin otse põlgust tema wastu, kuidas ta rääkis Helmi stiajaabumijest! See olla nüüd sidumispunktis. Siis tuli öine rünnak, kus ma juhtisin waenlase eelposti talumajja, kus asus mu wend, ja siis tuli taganemine. Mulle asetati neli raskest haawatut reffe, nende seas wend Rein. Meie pilgud ei kohtunud. Aga ta ütles, wõib-olla aimates minu reetlikkust: „Kellele sa pärandad meie isade põllud, ja sigimatu!“ Need sõnad olid wiimased, kuid tooford ma ei mõistnud nende tähendust.

Nüüd, jah, nüüd. Mu wanul päewil helijewad nad mul kõrwas ööd ja päewad. Helmit ei näinud ma ialgi enam. Käagiti, et kogu sidumispunkti personaal olla jäljeta kadunud. Ma ei ole enam sestsaadik käinud ka oma jalaga Wanametsa mail, mis pidid olema Reimu omad, pole rääkinud ka sulle neist ega Wanamõisa Wirtoja kosest.“

See oli raske jutt, mille Wello kuulis jellelt wanalt, kes ise oli wajumas kōssi nagu närbunud seen. Jah, fortjude taga näos wõis olla tegusid elus.

Neljas peatükk

ello Mõtjaturu kardeti, kuid teda ka armastati. Kas kardeti —? Puutwargad, jah, — need ei teinud esiti wäljagi kõigest jellest, mis oli juhtunud walge hobusega ja Jankliga. Kõige rohkem sellesse loosse oli mäsjustud Sawimäe Madu. Tema, rikas uudisajunik, polnud ju tegelikult süüdi. Jah, tõesti ta polnud süüdi. Jumal ise taewas näeb, et Madu on puhas. On puhas ja jääb puhtaks. Kõit, mida ta on saanud, on saanud suure waewaga. Olgu siis kaswõi rehepeksumasin.

Kui mitu kilo ta on pidanud oma karjast wõid saama, et hankida tuhat wiisjada krooni masina eest sissemaksuks. Kui mitu kilo wõid, arwaku igauks ise, sest teadku igamees, et wõi midagi ei maksa. Nii seletab Madu nüüd igapäew Doomaaseme kõrtsis.

„Ja kui mitu ööd pidid sa karjaga minu ristikheinas käima, et seda wõid saada?“ küsib Suur-Tõnis pillkawalt.

Waata, kurat! See oli nüüd jälle õli wiskamine tulle. „No mida sa jellest räägid, kui elajas wahel puutub. Elajas on elajas. Egas elajas siis inimene ole, et ta mõtelda oskab.“

„Egas elajas inimene ole, et teab, millisest puust saavad head tikupakud,“ torjab Suur-Tõnis uuesti.

„No mis ja inimesega teed,“ pahandab Madu. „Kui mitu korda ma olen sulle ja teile kõigile fiin seda asja seletanud! Ega see mina olnud, keda metsas finni võeti, see oli ainult minu hobune. Sa ega. . .“ Madu tahab edasi seletada, kuid Suur-Tõnis jõuab ette:

„Ega muidugi sina, jah — see oli jälle elajas, elajas ikka. Elajas käib ristitheimas ja elajas käib puid margil — aga saagi võtad sina vastu.“

„Vastuvõtja saab margaga samasuguse karistuse!“ toetab Voode Suur-Tõnist. „Ise ta on pahane enesele, et segas wahela, kuna see võib olla ärikselt kahjulik. Ega sõna enam tagasi saa, see on kui surmud. Jah, võiks öelda paljugi, kui poleks ärikselt. . .“

Madu on olnud wait, võib-olla on vihane, aga võib olla ka, et on pidanud enesega nõu, nagu tal kombeks.

„Laske ma ometi välja seletan, puhtalt välja seletan,“ ütleb ta.

„Sina ei saa seda puhtalt välja seletada, kõnele nii palju kui tahad,“ takistab teda Suur-Tõnis jälle.

„Puhtalt ja ikka välja ei tule, waata see ongi see asi.“

„Aga kas ja poleks andnud waelele hobust?“ katjub Madu teda teisest otsast püüda.

„Mina olen ise waene, ega ma pole mõni rikas uudisajunik Sawimäelt,“ lipsab Suur-Tõnis välja jutulõpsust.

Madu hoiab kurnsi. „Näiteks, kui ühel päewal waene inimene tuleb sinu juurde ja palub hobust, mõne hädalise asja ajamiseks, kas ja keelad?“

Müüd satub Madu hoogu. „Wot, see ongi see asi, et teie keegi ei lasse mul seda asja täitsa välja seletada. Ega tema mulle öelnud, et läheb hobusega margile. Oleks ta seda mulle öelnud, kas ma talle hobust oleksin

andnud? Mina nagu narr wea weel mitu päewa Tontoni palke ja tee mitu kometit, enne kui hobuse kätte jaan. Püü, kurat — wea teisele saunapalke, nagu mul omal tööd poleks. . .“

Tankel astub poodi. Mehed vaatavad üksteise otja ja muigavad. Madu oleks tahtnud teist juttu, kuid Suur-Tõnis, see kuisaja — noh, fõrd ta oma nina kõrmetab.

„Tere,“ ütleb Tankel.

„Miks ei tere,“ vastab Suur-Tõnis. „Käe, mehed aga looderdavad ümber ja wiidavad kallist aega, praegu oleks ju pakukoormaga hea jaama lasta. Tee hea ja ilm pehme.“

„Mis ja lasjed,“ vastab Tankel. „Waata, wiimati lähed nii hulluks, et ei saa enam metjast hagu tareküttekski.“

„Sul ju riigimets külje all —“

„Sai käidudki hommitul oma woor ära. . .“

„Sa ei julge siis enam Tontoni poole waadatagi?“

„Mis seal waatad, mine kalle selle kuradiga. Ma pole ju ka kehwo mees, aga käe löi, saatananahk, ühe rokuga jätkust wälja. Sai mitu jutwe teisega ennemalt ühes oldud, ei wõinud arwatagi, et säärane siga.“

„Noh, ta ju täisperemees, peab oma wara kaitsuma,“ ütleb Suur-Tõnis ja noogutab paljutähendamalt.

„Ei tea, kas on õige,“ kahtleb Madu, „mina usun, too on lori.“

„Ei ole lori midagi, ifka ära olla teinud. Minu naisterahwas seal talitab ja rääkis, minewal nädalal käinud teised linnas ja nüüd ifka olla pois peremees.“

„Kuradi kusta,“ naerab Suur-Tõnis, „kahju, et ennast talle pojaks ei müünud, oleks saanud teid metjas püüda ja tuuseldada.“

„Sinust ka mõni tuuseldaja,“ arwab Loode. Väle on ta asjatult suud pruukinud. Ta teab jeda, aga näe, nagu ei saa olla muudu.

Madu kardab jälle margujeloo ülesterkimist. Ta on libe jätkama juttu mujalt. „Jah, see Kusta on üks päris isemoodi mees küll, temast võib kõige arvata — tea, kuidas selle wenna Reinu asi ka oli. Ükswahe nagu oli jutukõma, nüüd jäänud jälle kõik nii waitseks, et...“

Suur-Tõnisel näib olevat midagi parajat valmis. Ta suunurgad liiguvad terawalt, pilk peatub Madul ja terge muie libiseb üle ta kondise näo.

Äkki awaneb aga üks ja Wello astub poodi. Nüüd on jutul lõpp ja mehed istuvad wait, nagu poleks nad üldse kunagi midagi rääkinud. Istuvad waid siin, sest siin on ju hea istuda.

„Tere jõudu!“ hüüab Wello.

„Jõulud, jah,“ wastab Suur-Tõnis. Tema on julge mees ja pole pistmist kellegagi. On asunik Wai-gula mõisas ja istub siin all Loomaajeme kõrtsis — see on tema asi. Wello annab käe. Pigistus on natuke tugev, kuid üks neid ole ennegi tuntud.

Ring jõuab Jankli juurde, põnewus kasvab. Wad nad sõbrad terwitawad, nagu poleks nad olnud kunagi üksteisele waenlikud. Suur-Tõnis tunneb piinlikkust, kui Wello talle otja waatab. Kurat, selle naru ees, karjub ta süda, aga see on nii. Ta oli löönud Madule küünarnukiga külge, kui Wello seisis seljaga nende poole ja teretas Janklit. Ta nagu oli olnud paljuütlewast naerust hiilgam. Nüüd ei seisja Wello enam seljaga siia-poole ja nüüd on tal halb, et ta nagu on olnud niisugune.

„Kuidas postiga lugu?“ küsib Wello kõrtsmikult.

„Ah, joo — teile oli eile kiri!“ Loode otseb kapiist pataka seisumajäänud posti. Ta wahib neid ja sorib aeglaselt. See pole aga kõrtsikaupmehele kohane, ja praegu on nii palju rahwast poes. „Teil terasem film,“ heidab

ta fogu posti Wello ette. „Mul on prillid tупpa jäänud.“

Bagana Loode küll, mõtleb Suur-Tõnis. Alati on tal prillid tупpa jäänud. Mis kaupmees see siis ongi, kessel pole filmad sest igawesest rehtendamisest jäänud tõntsiks.

„Ahaa, siin ongi — kiri Kaarnast,“ hüüab Wello rõõmsalt. Loode waatab ka — igaks juhuks, et ei tuleks eksitust. Ta piilub ja pilutab filmi tükk aega, nüüd lähneb ta weel afna poole ja siis tuleb tagasi. Selle aja jooksul on ta suutnud aadressi ära meerida. Tajah, õige!

Kirja kätte saanud, pole Wello enam aega olla poes. Ruttu! Ruttu!

Sisesejääjad aga hingawad tema minnes wabamalt. Kas teda siis tõesti kardeti?

Aga teda ka armastati. . . See oli küll esimene kiri, aga kõik oli juhtunud juba warem. Kergel sammul jõuab ta Waigula mõisa mäele. Ei, siin weel ei wõi ta kirja awada. Ustel ja afendel wõiwad olla uudishimulikud filmad. Kui Wello aga mõisast läbi jõuab, jala koduleele saab, seal esimese metsa nurga juures, kus tee käärub üle wäiteje silla, seal toetub ta silla käsi puule ja loeb.

„Sugupeetud noormees,

kui midagi ei juhtu, siis ma püüan tulla. Muidugi oleneb ka palju ilmast. Wõib minna näiteks külmale. . .

Suwitaw, kuidas Teie sinnanurka sattusite. On minulgi seal häid tuttawaid. Seekord ehk aitab.

Nägemiseni!

Sola.“

Kui toredasti ta kirjutab! Ta püüab tulla, ta tuleb!

Seda sai nüüd üle aasta tagasi. Suwel metsa-
wahelisel teel oli Wello kohanud teda. Nii, nagu nä-
hakse lille, meeldiwat lille, kuid jäetakse noppimata.
Waataid siis forraga tagasi ja näed: lill seisab ikka seal,
noppimata, nagu ennegi. Seisab, õitseb ja wõibolla
jääbki noppimata. Kuid sulle jääb meelde pilt, wõibolla
eluks ajaks. Sa waataid tagasi, pruunikad männitüüwed,
tihased widistawad okstel, waiw lõhnab. Päikeselaiugud
läbi oksafardinate. Paigake rohelistest põlismetja ja
seal see kaunis lill.

Ka Wello oli waadanud tagasi. Sola aga läks ja
tadus puutüüwede taha. Wello oli pööranud ümber, oli
järgnenud talle mõne samm. Kuidas oleks tahtnud
hüüda, wilistada. Seal aga nagu oleks raugenud poisi
jõud, ta istus teeperwele. Oli tunne, kui oleks taota-
nud midagi wäärtuslikku. Smelik, Wello polnud mi-
dagi sääraft warem üle elanud.

Oli jäänud waid kujutelm pifast saledast naisest,
sinisest kampsunist ja punaste joontega käterätikust õlal.
Kuid mis oli tal jalas? Wello ei mäletanud.

See oli olnud wäike rändelamus töömehe teel.

Ta forjas jälle oma puurid, peitlid ja saed, mis
olid reisikotist wälja tukkunud. Pidi ruttama, sest töö-
kaaslased Leppel ootasid. Siin algas sillaehitus Leppe
jõe. Hea, et see siin oli, ja hea, et jõgi oli nii lai.
Sillaehitus wõis kesta terve nädala. Wõib-olla roh-
kemgi. Kui hakkaks wihma sadama, tõuseks jõgi, sa-
jaks, nagu sajab wahest suwel hoomihma ja ujutab hei-
namaad üle. Tihti olewat tõusnud Leppe üle kallaste
ja wahel olewat sõitnud siia heinasaad mööda jõe alla.
Siis läheks aega weel rohkem ja wõiks midagi juhtuda.

Sa juhtuski. Juhtus weel enne, kui oli sadanud
piiskagi wihma. Mehed olid suutnud waewalt lammu-
tada lagunenenud silla kaane. Wello raius jõe põhjas
wana waia. Kes jeda hakkas wälja tangutama! Muud-

tui maapinnast maha, küll aeg jelle mädandab, mis maa
sisse jääb.

Mööda teed tuli daam. Siniſes kampsunis, mille
hõlmade wahelt wilkus hele ſuwelleit. Tal oli käes rä-
tit punaste joontega. Särwe juureſt pääſes ju Kaarna
koolimajja ainult üle Leppe ſilla. Mehed pidid talle
andma purde, et ta ſaaks üle jõe.

Wello wääratas firwes. Tala ſisſe?

„Talas on miſt haam, jah,“ ütles Wello.

„Milline lohatus,“ pahandas ſillameiſter,“ ſuwijel
ajal lööb inimene jalga haawa, kas ſee on naljaaſi. Ku-
nas ſee terweks ſaab. Iſtu maha!“

Wello iſtus jõeſangi otſe porri.

„Porisſe end käänad,“ urisſes meiſter ja tõmbas
mehel ſaapa jalalt. „Muidugi, jäär werd täis,“ pöö-
ras ta ſaapafäärt alaspidi, kuſt nirisſes natuke werd
jõffe.

„See kübeke,“ teeſſes Wello hoolimatust, enesel aga
jalg walutas, ſeſt hoop oli olnud tugew. Jah, ſee oli
läinud liiga jügarwale, peagu järeluuni. Firwes oli
olnud raske ja teraw.

Kas neiu oli jäänud peatuma, kas oli tulnud trööſ-
tima õnnetut? Wello ei näinud ſiit jõeſangift wälja-
poole. Ta oleks tahtnud üles hüpata ja waadata, kuid
ta jalg oli meiſtri pihus. See pääſtis higije rätiku
jala ümbert ja liſſus haawast muſta werd.

„Otsige wiinapudel ſiia, mehed!“ Meiſter hakkas
jalga wiinaga peſema. „Tea, kas ſedagi peaks koolima-
jas kodus olema, ſaaks ſealt ehk rohtu.“

„Breili läks juſt nüüdſama,“ teadis üks tööliſteſt
waſtata. Mees pidi minema koolimajja tooma rohtu.
See oli ſamas lähedal. Meiſter hoidis ſeni oma ſärgi
küljeſt rebitud lapiga haawa finni. „Räige aga tähtu!“
hüüdis ta.

Wello oli unustanud kohutava valu, tal kõlas ainult kõrvus: „Preili läks nüüdsama.“ See kirmehoop ei olnud teda siiski peatanud — tüdruk ehk ei märganudki, mis juhtus Welloga? Milline tähelepanematus! Tähelepanematus, nojah — aga mis puutus see preilisse, kui mõni tööline jillaehitusel raius kirmega enda jalga. Mis sellest! Saav paraneb ja mees muutub teineford ettevaatlikumaks. Mõnikord mõib ju jäärane väike hooletus tuua ei tea mis.

Tööline jõudis rohtudega tagasi. Jodoform — kuidas see lõikas! Mehed rääkisid kellegagi üles maanteele. Kellegi mõõraga. Wello teritas jõepõhjas kõrvu.

„Oleks wahest parem, kui lähkseite otse arsti juurde!“ Dhoo! — See oli naise hääl. Preili oli tulnud ja toonud sidet. Ta on toonud veel mingit salwi: „Veidfin selle kooli apteegist, see on nii pehme ja hea.“ Ta tahtis mäsvida sellega Wello haawa. Kui pehmed käed...

„Mis te nii palju,“ saab Wello öelda wastuseks. „See tühi väike kriimufene.“ Ta naeratab wirilalt, kuidagi tehtult. Valu on ikka kole. Ta püüab siiski olla mehine, kuni preili on siin. Wähemalt mitte nüüd tõmmata nagu wingeks...

„Waene pois, kuidas ta enesele on lõõnud selle rumala haawa,“ kõneleb preili jalga sidudes. Nüüd on rohi peal. Nii, küll ta saab terveks.

„Küll ta saab,“ wastab Wello üleolevalt, „see väike kriimufene.“

„Salahaaw, ega see kuramus pole naljaasi.“ Nii arwab meister. Ja ega see olegi. Shtul on Wellool jalg paistetunud nagu pakk. Pois aga töötab edasi. Mõit on nii kerge, ükskõik, et jalg ei anna järele. Tema on ju oma kätega seda hoidnud ja sidunud. Waene pois, kuidas oli ta nüüd hädas selle rumala haawaga! Mõib olla, et preilile ei meeldigi jäärane haawatud jalaga pois —

Jah, tõesti, see oli rumalasti tehtud. Jalg võis ju minna hukka. Ta võis mädaneda alt ära ja siis pidi teda amputeerima. Karf kaenla all... Ja seda kõike vaid seepärast, et oled läinud läbi metsa ja waadanud tagasi lüllele, mis juhtus seal olema.

See oli päris tomp, lihatoomp, kui Wello ronis õhtul jõefängist, et asuda kaastöölise kessele õhtuööigile. Puujalg, millega komberdas murul lepiku all. Ta oli tühjendanud oma topfi aurawat teewett ja sõõnud pekki ja poolkuiva leiba, kui kõlas maanteelt siia mõsja naise hää.

„Jätku leiba!“ „Tarwis jah.“ „Tulin vaatama, kuidas on lugu intvaliidiga.“ „Intvaliidiga! Pole häda enam midagi, ei tunnegi, kumb on wigane jalg!“

„Küll seda ikka peaks tundma! Tõuste siis üles ja näidate, kuidas minu rohitemine on mõjunud.“ Wello ei tahtnud püsti seista. „No seisa, seisa üles, laiskvorst,“ hurjutasid mehed.

Mis see oli, ta pidi peagu ümber kukkuma. Jalg oli niiske maa peal lamades päris kangeks jäänud. Tõhoo, waewalt sai ta edasi.

„Arst on väga kehiv olnud,“ naersid mehed.

Jajah, jalahaaw. Meister oli neid isegi põdenud mitmeid.

„Tõsane Jumal! Teie olete ju päris sant,“ imestas koolipreili.

Päris sant. No seekord oli läinud Wellole ju nii rumalasti kui võimalik...

Preili räägib midagi meistriga, mida Wello ei kuule. „Kus te õõsi magate?“ küsib siis Wellost.

„Metsa all.“

„Ei, ei, haige jalaga niiskel maal! Klassiruumid on tühjad, võiksite seal ööbida. See oleks jalale kasulikum.“

Kas ta tõesti ütles nii? Ütles, ja kui Wello oli komberdanud tühja klassi, kuhu oli koolipinkidele aseta-

tud moodikott, siis tõi preili kummelitee kannuga talle sinna. Tehtu kompresssi! Ei, jeda ta ei saa, parem preili teeb ise selle. Nii, nii.

Jälle siblimad ta pehmed väikesed käed ümber mehe paistetanud sääre. See on nii hea.

Juba pehme hämarus surub end vastu afnaruute. Suuveöö tuleb ja nüüd preili läheb magama. „Hoidke jalg kõrgemal,“ õpetab ta. „Sead ööd!“

„Sead ööd!“

Siis valitseb kogu majas nuffer waitus ja nagu ekfinud tühjus. Tuhardetest noorte jälgedest kulutatud põrand otse kui elustuks, ja iga samm, mis siin kunagi astutud, kajab uuesti tühjas waituses. Seinapragude tagapõhjast hüppavad välja kilted, huihed, wallatujed. Kas ei piilu siin praegugi tuhandeid filmi õlgotil lamajat? Kõiksugu mõttejupid läbivad Wello aju.

Koolijuhataja on perekonnaga ära sõitnud. Paariks nädalaks on jäänud suur maja ainult preilile ühfinda. Jah, vahel on vajalik ühfindus... Kuid kas noorele preilile? Suvel — ja nendes aastates?

Wello on natukene uinunudki, kuid jälle kostab ülalorrall käimist. Koolipreili kambri uks ei saa rahu. Seal läbib Wellot miski. Mõttekild ainult. Ta haarab sellest kinni ja see teeb talle haiget. Kuid ta hoiab sellest veel kõvemini.

Jah, muidugi, see polnud tema, haige jalaga lihttööline, selle jalga koolipreili sidus. See seal üleval on nüüd keegi oma pruudi pool! Preili ootas ju teda ja ajawitteks maid sidus selle õnnetu jalga. Jah, nüüd ta kuuleb päris selgesti üleval kahejugujeid samme. Nüüd, nüüd wist langesid nad üksteise embuses moodile. Midagi kiiksub.

Wello oli jälle uinumas, aga nüüd awati flaksi-ruumi uks. Päris kindlasti awati, ja mingi noor, nõtte naisolend lähenes tema ajemele, kann käes.

„Kas magate? Ah nii. Tõin uue tee. Ujun, et peab tegema veel kord kompresji.“ Wello on sõnatu, ta ei suuda kõike seda mõista.

Breili harutab jala lahti. „Veidsin pööningult tüki mahariiet, teadsin, et ta seal oli, kuid ei saanud nii ruttu kätte. Di, kui palju on paistetust alanenud! Hommi-
tuks on ehk päris hea, aga te peate veel lamama. Teie ei tohi tõusta.

Siis tema, Wello, oligi oma lemmiku prints. Kas siis need polnudki võõrad sammud seal üleval? Oh, kui õnnelik, kui õnnelik ta oli!

Breili ei läinud veel... Nii, nüüd ta läks! See ei mõinud teifiti ollagi. Siin palawas juurevõos, kuid ta peatus — jah, kas ta siis jääb —

„Kuidas on ju nimi?“ küsib ta Wellolt, kui päike tõusis.

„Minu nimi, aga sinul?“

„Sola.“

„Niisugis Sola! Aga minul pole nime —“

„Kummaline.“

Wello rääkis, kaua, kaua. Ta jutustas, kuidas ta väikeste-väikeste lapsena põgenenud kodust, kui oli tulnud majja sõjavägi. Vanemad olid võetud kinni ja oma õuel maha lastud. Wello ei mäletanud neid enam. Ta lipsanud kõrvale ja jäänud elama. Kui wana ta oli, wõi kus kohas see kõik sündis, sedagi ta enam ei mäletanud. Mäletas vaid, et kord ärkas väljal furnute keskel — oli külm. Ta nutnud, siis oli üks sõduritest ta enesega ühes võtnud, moonakoormale asetanud ja nüüd algas rännak, lahinguliiniga kaasas.

Färstu tuli ootamatu taganemine ja laps jäi uuesti tule alla. Kui ta jälle meelemärgusele oli tõusnud, oli leidnud ta enda pehmes woodis. See oli juba linnas. Ja siit ta wiidi kasvatuasutusse, kustpeale algas uus ajajärk tema elust.

Ta oli olnud hoolas, omandanud kasvatuseasutuses pakutava hariduse — rohkemgi veel. Lugenud läbi kõik need raamatud, mis kätte juhtunud. Siis aga tuli täisiga kaitseväeteenistusega, mille järel ajus rändtöö-
liseks.

„Kui kummaline, kui huvitav,“ sai preili Sola öelda ja kuulas hinge pidades.

Olid nad teineteist leidnud? Leidnud — ja muidugi. Kuid kas nad said üldse teineteist leida, siin oli ju preili Sola ja keegi... Ah, see haigejalaga tööline. Koolipreilil hakkas külm. Ta ruttas oma tuppä.

Wello lamas järgmise keskpäevani. Siis tuli meister teda vaatama. Jalg käis jälle hästi, ainult mähis tunnistas asjast weast. Ta otustas minna tööle.

Peaks preili Solat tänama. Uks oli aga finni ja jäigi finni, kuni Leppe jõeale sai uus sild ja tööliised olid läinud.

Sellest oli üle aasta. Nüüd, mil Wello oli saanud endale nime Mõtsakuru, nüüd oli ta kirjutanud wanal aadressil. Wastust ei tulnud. Muidugi. Kes siis hakkas wastama talle ühe väikese meeleolulise hommiku pärast. Neid võis ju juhtuda nii sageli, Sola oli ometi kena tüdruk.

Siis kirjutas Wello uuesti. Kirjutas ja kutsus preili Solat Waigulasse jõulupeole ja nüüd oli tal wastus käes. Ta istus ikka siin sillapuul, kiri käes ja elas üle möödunud. Nagu väike laps — suur ja mehine mees, keda peaaegu kardeti, kuid keda ta armastati.

Wiies peatükk

Daakfin wõtma endale paar meest abiks, ütles Wello Kustale ühel warasel talwehommikul talli juures. Kusta otfis ohje. Ta saatis Wello metša katuse lipipakke koju wedama. Ära kipuvad warastama!

„Paar meest,“ fordas Kusta. „Mis sa nendega teed?“ Talwel endalgi tööd wähe, iseasi oleks wahest suwel. Kusta polnud sellise asjaga harjunud. Tema kujukluse järgi oli talus tööd ainult heinaajal. Talwel wõõrad abilised, need olid üldiselt Waigula taludes tundmatud.

Wello oli aga järjekindel. „Müüd enam üffi ei jõua. Praegu on paras aeg, peab wõtma abilisi. Tarmis on palke lõigata, tarmis on neid wälja wedada. Ega ometi hooneid wõi lasta kaela langeda.“

„See on ju õigus,“ arwas Kusta, „kuid kust ja wõtad selle raha! Töölisjed tahawad palka, töölisjed tahawad süüa. Tapa praegu seapõrsas ära, mis sa paned ise suwel hamba alla?“ Kusta ei anna järele, Kusta on wintske.

Wello on aga rütmiline nagu auruhaamer. Ta taob ja taob, ühel päewal peab manamees järele andma. Ja lõpuks, ega tema, Wello, pole tulnud siia mängima

ega logelema. Tema on tulnud tööle, ülesehitavale tööle ja vajab abilisfi. Tema pole vilets äranelaja, kes wenib päewast päewa. Tema on inimene, kellel iga tund on kallis. Tema tahab aimata järele kõigi wägewaid ehitajaid, wallutajaid, tahab olla uue aja kangelane, kes toob elu siia koltunud wäljadele. Kusta saagu ometi aru, wõi ei tahagi Kusta aru saada?

Wello jeletab Kustale kõigiti oluforda. Pole julgugi lootusetä, mets, mets ja mets! Ümber põllu kasvab see kui wägew müür. Seal on kännud, üsna nende nurmede ligidal. Haapakännud! Neid on tekkinud jälle juurde ja tekib iga ööga uusi. Wargus pole kaugegtki lõppenud. Seal wõib olla umbes tuhat täiskaswanud haaba. Puud, millised mõne aastaga muutuwad wanaks ja lähewad südamest punaseks. Müüid on nad aga sama mis sularaha, aga siis nad ei maksa midagi. Ja ometi wõidakse neid warastada wiimjeni.

„Mis need haapakäud siis ära ei maksa,“ arwab Kusta.

„Haapakäud! Tikupäud! See on ju kallim metsaliit üldse“, jeletab Wello. Ta on waadanud järele — kuni Wanametsani. Nad wõiwad sealt noppida wälja kindlasti tuhat wõi rohkem pakku. Wõib-olla ka faks tuhat, aga mets jääb alles. Peaasi on see, et metsa jääb alles.

Minult üksitud rikkiminewad puud — neist saab raha. Terwe see tehing wõib anda wiis, kuus tuhat krooni. Wello rehkendab seda näitlikult ja jeletab Kustale.

Too aina imestab. Kuidas ta ometi pole tulnud warem jellele?

„Wõib olla on see parem nii!“ sõnab Wello.

Kusta on puudutatud. „Arwad, et oleksin raha maha joonud!“ arwab ta. Jah, see wõib küll õigus

olla, et parem, kui see on jäänud nii. Oh seda Wello
küll, otse südamesse löikas wanamehele.

„Ja ja ei taha ometi surra lagunenud hoonelogs?
Ei taha minna wiimsele teele sisselangenud katuse alt?
See oleks häbiks sulle, wanale peremehele ja ja saaksid
maailmarahwa naeruks. Nii ei taha ma sind siit saata.“

„Olen wana, ei näe mina enam midagi uut ega pa-
remat —“ ütles Kusta ja jääb ootama. Wello teab
seda ja ta ei lase wanamehe tuju langeda.

„Wana, sina! Jah, seda ja oled, kuid me peame
ruttama. Peame kiirustama, et saaksid weel sinagi
näha uut kodu, et saaks sinugi keel maitseada kodunur-
mede saagirikkusest.“

Päewa, paari pärašt on kadunud Kusta wastujeis
ja hobuseid on Tontoni õu täis. Raha on tarwis. Esi-
mejed woorid tikupatke libisewad lumisel maanteel
Wõidumäe jaama ja õhtul sõidawad tühjad reed tagasi.
Nii paijub noorperemehe taskus rahapung iga päe-
waga. Noorperemehe — jajah!

Wello on ju pakkunud raha Kusta kätte, kuid see
ei wõta. „Mis mina, wana inimene, enam sellega
teen! Raotan weel ära. Eks ja siis anna, kui mul poe
juurde minna waja.“ See oli kummaline sobitus.
Mõlemad mehed olid liigutatud oma mõtteist, oma sü-
gawast sõprusest.

Nii käisid woorid, käisid nädal, käisid kaks ja siis
tehti lõpparwe. Pool arwatud pakkudest oli wiidud Wõi-
dumäele, see tegi kaks tuhat kaheljasada krooni.

„Selle kaheljasada krooni ma joon maha,“ ütles
Kusta.

„Miks just selle?“ küsis Wello.

„See on rohkem saadud, kui mölder pakkus.“

„Nojah, aga eks mets ja maa jäänud ju alles,“
seletas Wello. „Oleks ja möldrile müünud, ei sa to-

hiks sinna enam oma jalga tõsta. Nüüd aga said ka-
hajasada krooni enam ja kõit on alles."

"Sina said selle," ütles Rusta.

"Eks see ole sinu oma kõit," vastas Wello.

"Ei, sinu oma," waidles Rusta wastu. "See on
sinu kaubaga saadud raha. Minu kaubaga oleks saanud
ainult kaks tuhat krooni ja see oli summaks küllalt, mida
arwastin sulle waja minewat."

"Mõtlesid ja siis minule, kui kawatjesid müüa Wa-
nametsa ja kose?"

"Jah, sinule, et sa ei saaks öelda, et oled mulle
puusärgi ostmiseks laenu teinud." Ta pühtis filmi, see
rumal, hea wanamees.

Wello waiakis.

Läksid päewad ja lumitunud jalgrada, mis Tonto-
nilt wiis Tagametsale, kus asus Jankli popsitare, sai
sõitunud. Siit, just Tontoni elamu läwe eest ta algas
ja wingerdas nagu uks üle põllu metsanurga juurde ja
sealt üle soo ja läbi lepiku Tagametsale. Kilomeeter,
wõi nii.

Siit ei käinud nüüd üksi Salme igal hommikul
Tontonile talitama ja igal õhtul tagasi. Siit marsis ka
Jankel oma teed.

Siit tuli weel mölder Kobrase poeg Kaarliqi. Ta
tuli Põdeja weskü juurest otse üle heinamaa Jankli tare
juurde Tagametsale wälja ja siit tulid nad Jankliga
koos. Seltsis tee lühem. Mölder ei andnud enam poistile
kodus rahu. On tüdrukuga laps, siis peab ta ka os-
tama leiba teenida. Kaarel oli töömees ja kuulas isa
sõna. Mis sai tema teha, kui see nii oli juhtunud!
"Kuidas juhtunud? See oli tehtud!" kätatas mölder.

Wello oli Tontoni rehe alla seadnud üles linama-
sina. Rabamismasin kahele mehele. Ühe seibi juures
asus Jankel, teise juures mölder Kobrase poeg Kaarli.

„Nüüd siis tuleb neile manaaegsetele linadele saun,“ ütles Jankel.

„Jah, tarwis ära teha. Üksford peab seda niikui-nii tegema,“ vastas talle Rusta.

„Jah, üksford!“ lausus Jankel.

„Nöö!“ hüüdis Kaarli. Nüüd rafjas hobune walta järele ja hakkas wedama suurt hammasratast ringi. Ristawarred rogisesid ja kolisesid ning rabamisseibid meeste nina all hakkasid hoogsalt unnates lendama ringi. Dinatolkmeid lasti robinal lippide ette ja walged luud lendasid õhku kui lumi.

Rusta seisis ja waatas tükk aega pealt. Siis läks ta. Jankel oleks tahtnud talle weel midagi öelda, kuid masinamürin tegi kõne wõimatuks. Kostsid ainult üksikud hüüded, mis ergutasid hobust, kui see kippus jääma laisaks hammasratta ringiwedamisel. Masin pidi ju käima hoogsalt, siis sai lina ilus.

„Jah, üksford!“ ümises Jankel. „Üksford ja üksford.“ Ta käis toomas endale uut seljapäit linu. Ta oli pahanegi. Ega nendest enam seda lina saa wälja teha, mis siit üksford oleks saanud. Ega asi nõuab oma aega.

Rusta aga oli ajanud linad ära ja oli pannud neid aastate wiisi hunnikusse rehte seisma. Ropsimata, tallel nendega aega jännata! Nii olid siin enam kui kümne aasta linad. Wahest, kui raha hädasti waja ja metjast suure lume tõttu ei saanud puid lõigata, siis Rusta ise ropsis siit käsitsi pundi wõi tats ja wiis linna. Wähemalt wiinaraha ikka sai.

Ratus aga, mille all olid linad, lastis wett läbi ja nii olid linad mõnest kohast põhjani läbi mädanenud. Rahju tööst ja waewast! Wello ei wõinud seda enam wälja kannatada. Ega ta linatöid ei tundnud. Rusta siis lõpuks soomitaski mehed. Ja mis see Jankel seal

metšaski luusib ja warastab! Parema teenigu leiba ausa tööga.

Wello ise medas palte, lauda kõrwale kerkis juba kõrge wirn. Tarmis oli talwel ehitusmaterjal kokku medada, sest niipea kui lumi kewadel sulab, tahtis ta alata uue lauda ehitamisega. Taluõu oli warsti kujanemas ehitusplatsiks. Aruujahunnitud, kiviwarded, palgiwirnad. Ja päew-päewalt tassis Wello jupp-jupilt juurde kui sipelgas.

Parajasti kui ta oma koorma wiimase palgi maha oli weeretanud ja kelgu reele tõstnud, et uuesti metša sõtta, karjus keegi rehe juures.

„Kuradi naru niisugune!“

See oli hädaldam, kuid ühtlasi wihha uppum hüüe. Kuni Wello sinna jõudis, oli siin midagi sündinud.

Kusta, kes aeg-ajalt käis linategijat vaatamas, oli leidnud luisse linapeo Jankli pundis.

„Kas see on mõni rabatud lina?“ küsib Kusta.

„Jah, seda ta on,“ wastab Jankel, „julle käib ta küllalt.“

„Mulle?“

„Sulle ja minu sohipojale ka.“

„Kes on minu sohipoeg?“

Jankel naerab. Kobraise Kaarli naerab ka. „Kas sa arwad, et keegi ei tea?“ küsib lõpuks ja mehed naeravad mõlemad. Neile ei meeldi, et Kusta siin noolib nende tööd. Kusta on aga hirmus wihane.

„Mis sa ütlesid?“

„Eks ikka seda, et see murle, kelle siia enesele pere-mehets wõtšid, on sul kesteab kellega muretsetud.“

Kusta kannatus katkeb.

Ta tormab Janklile otse nina alla. „Waras!“ kätatab ta ja annab sõnale saatets Janklile kõrwalopsu.

Mis see oli? Seal lendab ta ise nagu takutuust rabajate alla ja paisatakse teijelt poolt wälja rehealuse

põrandale. Väledalt on wanamees jälle üleval. Ta pole saanud suuremat wiga. Rabajad on ainult lõõnud lõhki ta kasukahõlma ja ära wiinud mütsi. Mehed naerawad mõlemad.

Kui Wello rehe juurde jõuab, on Rustal juba müts peas. Wello aimab aga, et midagi ebameeldivat on juhtunud, sest mehed on liiga tõsiselt oma töö juures. Jankli näo üle käib kerge wari, kui Rusta nüüd talle parastades waatab.

„Mis siin lahti on?“ pärib Wello. Ta otse punetab wihast.

„Mis? Mis? Ei midagi!“

Waikeuse järel seletab Rusta poolwihajelt:

„Ütle sinulle, hakkad jandama nende linadega, näed, wana masin wirutas rabaja wälja, löi kasukahõlma lõhki.“

„Ah nii!“ imestab Wello. Seal märkab ta imelikku muuet Jankli näos. Küllap siin oli muudki. Wanamees on aga kangekaelne. Ta tahab liiga tugew olla. Ta ei taha, et keegi talle appi tuleks, keegi tema eest kätte maffaks. See ei ole meeste mood.

Wello sõidab jälle hobusega metsa. Rusta kõnnib tare juurde ja waatab, Kas Salme saab toidu walmistamisega hakkama. Siis saab lõuna ja saabub õhtu. Pärast lõunat on jällegi Rusta linategijatega rehe all sõnelnud. Tema alla ei anna. Saagu mis saab, ega ta ei karda neid närufid. Mees mehe wastu, ükskõik et teine tugewam.

„Kuradile tarwis mängida üks wingerpuks,“ lausub Jankel, kui nad kaarluga on pärast õhtusööki sulgenud köögikõrje. Siis wõtab Jankel uuesti ukse lahti.

„Salme, aja see tats sealt wälja,“ käib ta.

Salme saadab koera õue. Täna ta ise koju ei lähegi. Nüüd on palju tegemist. Hommikul wara tulewad jälle palgiwedajad. Wello on kutsunud endale abi. Ta

tahab jõuluks kõik wälja wedada. Sööt peab olema wana laual. Jõuluks, jah, just jõuluks peab olema walmis kogu see töö. Palgid weetud, kruus weetud, kiwid weetud. Peale jõulufid tahab Wello korda seada suure toa, nii palju kui see wõimalik. Ja siis tuleb hakata meisterdama ehitatawatele hoonetele uufi akna- ja ukseleenge. Need kõik tahab ta ise meisterdada ja ta ostab seda. Peab ainult ruttama, et kewadeks oleks kõik walmis ja käepärast wõtta.

Nüüd aga on talu rahus ja inimesed magawad. Salme on endale teinud ajeme eeskambrisje, kabele pifale pingile. Need on ta kõrwa lükanud ahju juurde. Siin on soojem.

Siis awaneb köögiuks tšakessi. Pliidil koliseb natuke pajakaas. Tõstetakse midagi toaufje ette, nüüd jälle wõetakse see ära. Köögiuks juletakse wäljast jälle. Nüüd on see walmis. Keegi hingab kergemalt ja kaob õuelt nii ruttu, kui jalad kannawad.

Wello magab Kustaga tagatoas. Wello on päewal kõwasti töötanud. Ta magab kui karu. Kusta käib aga tihti öösi wäljas. Astub korraks talli, waatab hobust. Wahel, kui talle meeldib, waatab ka lehmajõmme ja annab lammastele heinu. Siis tuleb ta sisse ja heidab jälle woodile. Wahel magab weel tundi paar, wahel tulewad mõtted.

Siis Kusta enam ei uinu. Ta tuleb üles, süütab küünla, paneb teki akende ette, jest seda, mida tema, Kusta, nüüd teeb, ei pea ükski hing nägema. Wana kapi põhjast otsib ta wälja piibli ja loeb. Wahel, kui ta ei karda segajat, loeb ta kuni hommikuni.

Täna on ta millegipärast maganud hästi. On juba üle kesköö, kui ärkab. Wello magab raskesti. Talle on jäng lühike ja ta on sirutanud jalad õhku. Täna on ju Salme siin.

Rusta lähneb ettetuppa, ta pill libiseb ahju kõrval pinkidel magavale naisele. Nüüd ei ole temast, Rusta, enam seda! Jah, kaua seda on dieti tagasi, kui nad. . . Küll aeg võib mööduda ruttu. Salme jah, näe nüüdki ta kõhatab, võibolla unes. Rusta läheneb afnale — siis lähneb ta kööki.

„Eh-heel!“ kostab sealt äkki ta hääl. „Kes siin on?“

Ruttu tormab ta ja ajab Wello üles. Ta on kõõgis kellegi vastu jooksnud. Siis on mingi pehme asjaga teda löödud, mingi pehme ja karvasega. Ta on hüüdnud, kuid häält pole keegi teinud. Rusta on täis hirmu. Süüdatakse latern. Nüüd lähewad nad Welloga kahekesi.

Ra Salme tõuseb üles. Kas ta on kuulnud midagi? Ei, ta on väga raskesti maganud. Ah on ajanud ta kõrval liigselt sooja ja ta pole märganud fishu ega kõhtu.

„Mis seal nii palju kaaluda!“ lausub Wello ja tõmbab kõõgiukse lahti. Ta warjab end natuke ukse taha ja kobib warnast puupäfila pihku. Natuke kindlam! Kui Rusta kõõgiukse awaust laternaga walgustab, karjatab Salme.

„Ahaai!“ Ta jookseb hirmuga tuppa tagasi. „Üks on kööki ennast üles poonud!“ karjub ta ja wariseb.

Mehed astuwad kööki. Mis see siis on? Sigus, on poonud. Kuid see on ju wana Taks. Nende truu duekoer, kes on poodud otse toa läwe ette. Just nii on ta poodud, et läwest minnes põrkab ta vastu rinda. Siis kõlgub ja riwab uuesti minejat. Milline hullumeeljus!

„Seatemp!“ ütleb Wello wihajelt. Ta tahab koera wõtta nõõriga maha.

„Ara teda puutu. Las olla nagu on. Ma nendele kuradi närudele näitan.“

„Kellele?“

Siis on Kusta tüft aega wihaft otse hingeldaw. Waata, kus saatanad kiusawad ometi wanainimest. Poowad peni ära.

„Lase olla, küll konstaabel tuleb ja wõtab maha, las saab igaiks oma karistuse!“

„Ega sa ometi hakka selle wana peniraipe pärast protsessima,“ küsib nüüd Salme, kes tagatoast julgenud wälja tulla.

„Muidugi,“ wastab Kusta. Mehed lähewad wälja. Tarwis waadata, mis seal siis on juhtunud. Käiwad laudas, tallis, aidas ja rehe juures. Midagi, kõik on forras.

Dösi on jadanud wärsket lund ja see on katnud kõik jäljed. Nüüd tulid Kusta ja Wello sisse tagasi. Pooodud koer toa läwe eest oli kadunud.

„Kas sina wõtsid ta maha?“ küsis Kusta Salme käest.

„Ei,“ wastas Salme.

„Boleks sul tarwis olnud puutuda teda, oleffin neile lastnud teha sõitu,“ ütles Kusta, kuid oli siiski rahul, et kõik oli läinud niisama.

Wello ei mõistnud neid weel seeford.

Kuues peatükk

Wello oli ostnud enesele linnarõivad, palitu ja soome mütsi. Ta oli toonud need juba paar nädalat tagasi, kuid nad seisid ikka veel pakis. Nagu ei tihanud neid lahti võtta. Wõibolla ütleb Kusta äkki, milleks need? Kas selle tarwis oli waja metsa müüa, et ajada uhkust?

„Mis sul seal pakides seisab?“ päris Kusta.

„Kus?“

„Tagatoas kapis — seal mitu pakki.“

„Ostsin endale riided,“ wastas Wello, jaagu mis saab.

„Sina tola,“ Kusta läks hirmus wihaseks. „Sina pead kalleid riideid pakis ja laised neid kortjuda. Silmapilk mine riputa nad üles nagile. Noore inimese riie peab olema korralik, aga mitte pakis kääras.“

Wello kuulas sõna ja jookkis kui wäike laps täitma kasku, endal süda täis rõõmu. Nii suursugune oli Kusta siiski tema kõrwal. Tal oli häbi enese üle, oli ta siiski nii noor?

Siis tuli weel lund ja tulid jõulud. Pühade laupäewal pani Wello uued riided selga ja läks koolimajja jõuluõhtule, tore nägi ta neis wälja. Ta ütles Kustale:

„Tule waata.“

Rusta waatas ja oli meelitatud. Nagu noor krahv! — Imelik, kui hästi sobis talle poeülikond.

„Ma panen sulle hobuse ette,“ ütles Rusta. Hobuse, nojah — egas uute riietega wõi Wello talli minna! Enne ikka inimeste jekka! Uus riie on selleks, et inimeste jekka, aga mitte loomade juurde.

Wello läks jala. Mis loomast waewata! Siit pole ju palju maad, sest Wanametsa taga, seal asubki see uus Waigula kahetordne koolimaja. Ta on wärwitud kohwpruuniks ja aknad säravad jõulutululedest.

Runas kerkimad siia sellised hooned! mõtleb Wello, kui sammub üle Wanametsa oru Wirkoja äärde. Tore org ja kahel pool tõusewad seinad kui wallid, milline hea wõimalus oleks ehitada siia tammi ja panna käima tööstus! Jahuweski, willakraasimine, saeweski, kõik ühes suures ja toredas hoones, mida walgustaks elekter. Elektrivalguse wõiks juhtida siis isegi küla taludesse, Waigula asundusse ja alla Doomaajeme kõrtsi juurde. Ah, koolimaja, selle oleks ta peagu unustanud, sinna on seda kõige rohkem tarwis.

Ta wõtab orukaldalt murdunud lepatoika, heidab selle kaldalt otsaga oja kiwile ja pääseb nii üle. Nüüd tuleb teiselt orukaldalt raske ülestõus. Mis sellest, ta on tulnud ju selleks läbi metsa, et mitte minna teed mööda. Teel wõis ju ikka kohata seda, seda kõige wähem soowiti.

Wello samm tüüb muutuma pikaks, mida lähemale koolimajale, seda kiiremaks. Ta ei taha aga enesele tunnistada, miks. Ei! Ta astub päris aeglaselt. Ta tuli ju siia, nagu tullakse ikka pühade laupäewal. . .

„Tohoo!“ hüüab keegi. „Oled ka päris pidupois?“

See on ju Tanel. Ta on parajas tuuris ja pigistab eeskojas pimedas nurgas ühte külatiüdrut. „Tule

ka siia," lausub ta Wellole. „Egas neid kalleid pileteid maksja osta — meil löbu niisamagi!"

Wello ongi raske Tanflikt jätta ja minna otse saali. Ta põitab juhataja tuppä, et pääseda Tanflikt.

„Ah teie oletegi see noorhärä, kes meil aitas raamatukogu korda seada!" ütles koolijuhataja ja tuli lampi käes hoides talle vastu. Nad tundsid juba teineteist ja juhataja pidas Wellost lugu.

„Läheme, istume siiasamasse kantseleisje!" ütles koolijuhataja Wares. „Kuidas elate? On kuulda, et hakkate kõvasti ehitama. Seate wiimaks moodsa majapidamise sisse, siis meil hea siit kooliga etskuratsioonile minna. Lähedal ja käepärast!"

„Ah, kus nüüd seda," vastas Wello, „aga natuke parandama ja kohendama peab."

„See on õige! Too talu oli ka nagu raibe tee ääres."

Siis on hetk vaikust.

„Kas Kusta joob ikka edasi?" pärib äkki härra Wares ja muutub saladuslikuks.

„Ei suuremat midagi."

„On nii kuulda, jah, tont teab, mis tolle wana-mehe sisse on tükkunud. Wäga wagusaks on nüüd teine jäänud. Kus enne oli ikka lärmi ja räksu." Härra Wares pidi nüüd minema.

„Tal ju täna niipalju tegemist ja jändamist selle peoga," tuli proua Wares rõõmsa jutuga tagatambrist ja ulatas Wellole käe. Pehme pätafa, mis oli jämeda warre otjas kui lihawa maa peal kaswanud taim. Ega naine isegi olnud kehwa, abikaasast kolm korda jämedam. Ta oli lõbus ja lähistas naeru juba sellepärast, et oli maailmas olemas. Näe, mis te ikka saate mulle teha, et elan ja olen.

„Küll teil medas aga," algas proua Wares, kui oli wõtnud istet teisel pool lauda Wello wastas.

„Wedas?“

„Nojah, saate äkki fuure talu peremeheks! Minu wanamees ifka imestab, et küll see Kusta on ifka imelik mees, joodif ja logeleja, aga näe, wõtab endale jellise mehe pojaks ja nüüd saab Tontoniist wiimati asja.“

„Mis tühja nüüd, palju's mina jõuan!“ puitleb Wello. Meelsasti aga kuulab ta proua Warese juttu.

„Mits teie ei jõua — te peate jõudma. Teine mees ei oleks teid oma läwestki fisisse lastnud. Kes teab, mis wõi kes te veel lõpuks wõite olla. Aga näe, Tontoniil on teil wõimalus veel maailmale näidata. Olete ehitanud uue sauna, fõögile pannud uue pöranda. Kiwe olete wedanud, palke ja pakke lõiganud, palju te fiis selle lühifese ajaga jõuategi. Aga üht asja ütlen ma teile küll: kui teie nüüd ifka täisõiguslik peremees olete, peate endale naise koju tooma.“

Proua Wares hakkab näppude peal lugema ümbruskonna tütarlapfi nimele järgi. Nooblimaid muidugi, sest ega Wello-fugusele mehele tõlba igauits.

Wello tunneb, kuis puna tõuseb palgesse. Ta tahaks küfida, kas preili Sola on sõitnud fiia, kuid seda teha on nii halb.

Proua Warese pilk peatub äkki Wello riietel. „Näete,“ ütteleb ta, „nüüd peate kandma poerriet ja maksma selle eest kallist raha, aga maadate, kui teil endal on naine, kes koob teile kauni ülitonna selga, mis teil fiis wiga. Poerrie on ifka poerrie. Minu wanamees ei taha enam poerriet nähaagi, sestjaadif kui hakkafin talle ife kuduma.“

Seefugust juttu ootas Wello kõige wähem. Nüüd olid tema linnarõimad päris wäärtusetuks tunnistatud. Ja et see kooliõpetaja naine ka ife ostas kududa...

„Kes teil seal nüüd talitab?“ päris proua Wares edasi.

„Salme.“

„Kuulge, need varastavad teid ju paljaks. Seal ei löö üksti majapidamine vastu, kus käivad wäljast talitajad ja perenaist pole majas. Tütarlapsi on tänagi palju koos. Beate aga ühe wälja walima. Tarwis on rutata, et wäikesed Metsaturud saaksid õuele sibama. Mis muidu: tühi õu. Peni ka teil enam pole, kes seal hanguts.“

Proua Wares kihistas südamest naerda. „Käete, peni ka poowad nad teil üles. Waadake, kui kadedad on inimesed teie üle. Olge ettewaatlik! Tõrjusite teised eemale, teid ei sallita.“

„Õdige naljakam oli weel see, et mina pidin teie peni maha matma,“ ütleb härra Wares, kes tuleb teisest toast, tuli käes. Nii peab jooksuma härra Wares ringi fogu pidu aja. Tema õlgadel lasub ju wastutus.

„Jah, minu wanamees, waesete, pidi teie peni maha matma. Käete, misugused pahandused, et teil pole perenaist majas.“

„Kuidas see mõis juhtuda?“ Wello pole sellest aimugi. Proua Wares ei saa naeru pärast edasi.

„Ei tea, kes kõitnud tolle teie lõpnud koera Samimäe Burdelile ree külge, kui see oma lapsi teilt mööda kooli tõi. Siin Burdel päästnud nõõri lahti, jätudki koeraraipe koolimaja ette wedelema. Wanamees siis waatas, et kaua ta siin ifta wedeleb ja mattis peni maha, nagu kord ja tohus. Nüüd olete weel minu wanamehele koeramatusse eest mõlgu.“

Wanamehel enesel on kah natuke aega. Ta istub ja kuulab käsipõsakil muiates jeda lugu. Küll see tema naine ifta ostab toredasti lobiseda.

„Burdel?“ küsib ätti Wello. Ta on kimbatuses. Noh, Samimäe Uadu. Kas tema siis ei tea? Nje on ta ju olnud Uadu juures töölgil. Proua Wares teab ju kõik. Kas siis Wello Uadu perekonnanime ei tea?

„Noh, Uadul on ju tütar,“ ütleb härra Wares ja muigab.

„Bagan jah,“ taipab nüüd proua — „õige. Mul ei tulnud meeldegi. Te mängite, nagu ei tunneks te Sotvimäe Aadut ega teafski, et tema on Burdel.“

„Seda ma ei teadnud,“ vastab Wello.

„Ei, jah, kust teie mõisite teada,“ ütleb proua Wares paljutähendavalt. „Aga mina ütlen, ärge nende inimestega küll hakate läbi käima. Wana Aadu ise on igavene boomer, näe, tahtis tütarit ära tappa, kui sel weel kohta ei olnud, ja puhtad pole nende näpud ta...“

„Ära siis sina jälle laitma hakka,“ õpetab härra Wares oma abikaasat, kes nii koduseks kipub muutuma. Waiikus.

„Õige jah, preili on täna ju ise siin, ma ennist nägin, kui läts meie preili tuppa — lipsti. Ei teinud midagi wäljagi. No ega mina ta siis hakanud oma kiiru painutama. Ja mul ta ei paindugi.“ Proua Wares kihistab naerda.

Wello on kerge. Wäga hea ja kerge, ta tõuseks nagu õhku ja silmad löövad järema. Proua ja härra Wares on mõlemad märganud muutust poisi juures.

„Nojah, noh!“ ütleb härra Wares.

Proua ei saa midagi aega wastata, sest tullaakse teatama, et näidend algab kohe.

„Läheme siis,“ lausub ta ja läheb oma wanamehe ja pojaga. Wellole ütleb ta nii ja tundub, nagu pettustski selles naises Wello vastu midagi emalikulult heatahtlikku.

See on mingi muinasjutu-näidend.

Sügawas metsatihnikus elab maailmaisa. Igal jõululaupäeval ta paneb endale pika walge habeme ette ja muutub nii jõuluwanaaks. Ta tahab järele waadata, kas maailmas on inimesed head ja elavad korralikult. Maailm on aga täis kelmust, pettust ja alatust. Ürgwana on haavunud ja pettunud kõigest sellest ning pöördub kurvalt koju, tagasi metsatihnikusse. Siit woolab

wälja allitas, mis on pandud süa jelleks, et warjata maailma läwe tagedate inimeste filmade eest.

Tagasiteel aga leiab ta oma rajal poolkülmunud, poolnälginud poisitese. Tal on poisist hale ja ta wiib selle oma lossi, mis asub mäe sees, tema koopa tagalas. Seal selgub, et poisi süda on puhas ja hing täis headust.

Seal kaswatatakse kodutu poisitene suureks ja maailma annab talle ilusama murueidetütre naiseks. Siis saadab ta nad jälle maa peale. Nad asuwad elama inimeste keskele, kes on täis kurjust. Saatuse tahab aga nii, et ürgwana lossis kaswanud kodutu poisi ja murueide ilusama tütre kaudu tuleb õiglus maailma jälle tagasi ja halbemadki inimesed muutuwad headeks, sest nad näewad iga päew õiglust oma ukse ees ja tunnewad, kuidas nende kurjad teod hakkawad neid piinama. Nad ei jaa aga kunagi nii õnnelikuks kui ürgwana lossist tulnud poiss ja murueide tütar, sest nad on olnud liiga halvad. Kogu maailm aga loodab lastes näha end täiuslikumana iseenejst. Tundmata noorus tõuseb sinnani, kuhu igatsetes isade film.

Näidend on läbi, waatajad liigutatud. Trambitakse, plaksutatakse ja hõisatakse rõõmu pärast.

„Teie murueidetütar“ — osutab proua Wares kõrwale ja lööb Wellole küünarnukiga käe külge. „Minge ometi — olete teie ka...“

Esimenes reas pahemalt istuwad kaks daami — Waigula koolipreili, lühike ja paks, ning siis too preili Sola Purdel, jale ja sihwakas. Tal on seljas pruun kleit ja see sobib ütlemata hästi. Ja Wello on pruunid poeriided. Jmelik, olid nad kokku rääkinud? Mõlemad kohwiwärmi ja pitad. Oletõrs oli siiski preili Purdel Wello kõrwal.

„Meeldis teile näidend,“ küsis Wello.

Mis? Kas tema on Wello Mõtjaturu? Kuidas ta oli muutunud! See oli ju päris esimene katwaler ja kuidas Sola oli kartnud enesele lähenemat lihtöödlist.

Oh jeda koolipreili kartust küll! Jah, näidend oli mõ-
junud väga hästi.

Rahju küll, aga Waigula koolipreili pidi nende juu-
rest lahkuma. Tal oli tegemist.

Jah, väga rahju!

See oli nüüd foguni teisjugune naine kui too, kel-
lega Wello oli tutvunud Leppe koolimajas möödunud
suvel. Tooford oli sundinud teda Wellole kaasa tundma
üffindus, mõibolla ka kirg... Nüüd oli see siiski teisiti.

Peale selle kohtumise ei kirjuta ta enam nii külmalt.
Ta ei suudagi jeda. Mõis siis tema teada, et Wello
nüüd niisugune. Ja terve koduvald räägib waid kõi-
fugu imeliste lugusid — ainult Wellost. Wello ise aga
on nii tore. Poisid üle peo ja kannab linnarõivaid.
Kõvasti, kõvasti mõis hoida tema käest ja olla uhte
koduwalla ees.

Nad algasid esimestena walsi, siis jeltisid neile
arglikult mõned paarid, kuni suur moodne koolisaal oli
tantšijaid täis. Preili Purdel naeris ja laulis kaasa.

Nüüd nad mõivad lõpetada, nüüd on juba liiga
kitsas. Tugewad maanaiste jalad sõtkuvad preili peen-
tel kingadel.

„Teile mõibolla ei meeldi minuga, wabandage
mind hetkeks. Pean minema juhataja tuppa.“ Wello
tahtis tõusta.

„Ruhugi te ei lähe nüüd enam minuga!“ haaras
Sola teda käest. See oli nii tore! Wello istus talle
weel lähemale.

Raugemalt willkatas proua Warese lai naerew
nägu. Heatahtlikult naerew.

„Teie soowite olla minuga. Muide, inimesed ei
salli mind,“ ütles Wello.

„Ei nad salli mindki,“ wastas Sola.

Purdeli Sola, koolipreili, kellele lõpuks see meel-
disti. Randikoha pidaja tütar. Nüüd oli küll ta isa jõu-
tas ajumit, kuid...

„Teie ei räägi kunagi oma kodust, oma wanemaist,“ lõpetas Wello waituse.

„Parem jätame selle jutu praegugi. —“ Ei, Sola ei armasta neid.

Puudus siis armastus tõesti? Seda mitte. Puudus arusaamine, vastastikune arusaamine. Wähemalt Sola arwas nii. Madu oli ju koolitanud oma tütre. Do, kuidas ta teda weel oli koolitanud — koolipreiliks! Oli ta wähe wedanud jõgikotte oma lapsele linna järele? Ja nüüd peagu ei tehtud sellest wäljagi — seminar olewat andnud hariduse — aga kes andis toidu?

Kui kallid oli Madule iga wõiftlo. Oli see odaw linnawõi, mida ta wiis oma Solale? See oli ju ometi wõi, mis hoole ja armastusega oli tehtud. Mitte masinaga!

Nüüd oli Sola lausunud wähele, ta wõib selle kõik tinni maksta.

Aga kas Sola polnud igal juwel teinud tööd Sawimäel, hobuse eest? Kas see ei olnud midagi wäärt? Ega ta siis teiste eest teinud, tegi oma tööd. See ju oma töö, seda pidi nagunii tegema . . .

Madu oli ju pidanud teda weel peale seminari lõpetamiski aasta oma leival ja Sola oli murdnud teha tööd. Seminar oli hariduse andnud, aga kohta mitte.

Oli Madul kerge kuulata, mis wallarahwas ütles: „Näe, sinu tütrest ei saanud kooliõpetajat ega midagi! Palju ja talle palka maksad?“

Palka? Ta pidi weel Madule maksma! Kes teda koolitas, kes pidas ülal? Kes kaswatas? Kas Madu pidi tegema kõik ja maksma weel peale selle oma liha- ja tütrele palka? Milline arusaamatus walitses maailmas.

Sai siis toha, kuid mis kasu sellestki! Ega Sola nii palju aru saa, et maksaks oma juurest sissetulekust Madule tüdrukule palgagi. Ise läheb rahuliku südamega

kodust, ija peab wõõra teenija wõtma ja maksma kallist palga.

Nüüd käisid Nadul tats nooremat poisssi siinsamas Waigula koolis. Neid Nadu linna ei saada. Lähewad niisjama hukka kui Solagi. „Koolitamine on õnnetus!“ oli Nadu wastanud, kui Sola oli öelnud, et ta maksab finni kulu, mis tema pärast tehtud. Jäetagugu aga waid tema hing rahule!

Nüüd ei läinud Sola enam kunagi Satwimäele. Koolipeolegi tuli ta waid selleks, et näha kodunurka, ja ta peatus koolipreili juures. Homme tahtis ta jälle ära sõita. Kas Wello ei tahaks teda küütida jaama, kuna on nüüd siin peremees ja omab hobuseid? Muudugi! Kust pidi Sola weel otsima woorimeest mujalt!

„Palun, tantsime weel,“ ütles Wello. Nad uppusid jälle keerlewaissse paaridesse, unustades kõik muu.

„Küll ma wõisin olla rumal,“ algas Sola. Millal? Koh, läinud aastal. Ta oli möödunud suwel, peale esimest kohtumist Welloga, peale esineist ööd koolimajas tundnud metsikut hirmu selle wõõra ees.

„Miks mind siis kartsite?“ päris Wello.

„Olite nii tugew, mõtlesin, et wõite mind pigistada, juruda mind üsna kofku oma rinnal,“ wastas Sola ja oli õnnelik.

„Wahest kardate praegugi weel?“

„Ei, ei!“ ruttas Sola wastama. „On nii hea ja kindel tunne just jellepärast, et teie käed on nii tugewad. Ma wõin olla nii julge.“ Wello hoidis teda fogu tantsu ajal oma käte najal — otse õhus.

See oli alles tantsude tants!

Seitsmes peatükk

„Üll teie olete nüüd õnneseen,“ algab proua Wares, kui Wello astub koolimaja kantsleisisse. Õnneseen? Ah nii, nii. Tema veel ei teagi! Saab tühipaljas inimene Waigula kõige suurema talu peremeheks, ja nüüd veel, kus mõrgutab tütarlapse ära! Sola on ju tubli tüdruk. Kes teab, kas Wello teda väärribki.

Jah, eks proua Wares ole ju elutark naine. Võib-olla ongi tubli tüdruk. Mine seda Solat tea. Ei noh — tõepoolest, mõtleb proua Wares.

Wello on aga tõsine, väga tõsine. Mis siis dieti lahti on? Jõulu ajal oli ju nii lõbus ja erk — nüüd pole aga jõulud, vaid märts. Ja Lontoni wanapere-mehe Kusta on kadunud. Juba teist päeva... Tema, Wello, on tulnud siia, koolimajja kuulama. Lapsi käib üle walla koos. Ehk wahest mõni on kuulnud-näinud. Härra Wares küsib kõik klassid läbi — pole kellelgi aimu.

„Oh, too on wana asi!“ lausub lõpuks härra Wares. „Too Kusta polnud wahel nädalate wiiji kodus!“

„Jah, wanasti küll; aga nüüd on Kusta olnud korralik.“

„Ja kus ta siis ifta võib olla,“ arwab Wello. „Men kõik joomafohad ümberringi läbi otsinud.“

Kas ta „Mustas Mantlis“ on käinud — see on siit viis kilomeetrit, linnatee ääres. Jah, Wello teab, seal pole Kustat nähtud. Samuti pole teda nähtud Zoomaaseme kõrtsi juures ega Waigula asunduses. Wello on küsinud ka postivedajalt Lillestelt ja on käinud hommikul wallamaja juures ning telefoneerinud linna. Ta on küsinud kõik need joogitohad läbi, kus Kusta on tavaliselt peatunud. Keegi ei tea? Ei mitte keegi!

Siis on küll natuke imelik, arwab proua Wares, „kuhu see wanamees võis pugeada?“

„Teie võtate asja liiga tõsiselt. Mis teil enam — talu käes — nüüd muudkui sõitke Leppela ja tooge noorperenaine toju — mis Kustast! Kas Kusta olla, kus Kusta tahab.“ Nii õpetab härra Wares ja läheb tundi. Temal pole aega lobisemisets.

Ei siit saanud ka mingit teadet, olakehitused — ja Wello läheb. Kuid Wello on seesmiselt murtud. Tema, see rändav töömees, kes weetnud päewa siin, teise seal — ükskõik kus. Peaasi oli töö, jelle asemel polnud tal teist sõpra.

Kes oli ta tööd hinnanud, või kes oli suhtunud temasse endasse sõbrana, tõelise sõbrana? Oli waadatud kuidagi wirilalt ta tööle, noh, see läheb ka kuidagi — ja oli maistud siis taju — et jaaks aga rutem lahti sellest. Rühmadesse aga sooviti teda alati ja koheldi hästi. Rühmadesse, kus jagati töö lõpul palk võrdselt — nendes oli ta olnud alati väärtuslik. Oli waid hinnatud ikkagi füüsilist jõudu ja oli tuntud rõõmu, et kaaslane on endast tugevam.

Kusta oli olnud mees, kes hindas tõeliselt tema tööd, kes tahtis leida tema tööst eneselegi lohutust, kes wõttis teda kui inimest, kui sõpra. Mitte kui tundmatut orja, kui robotit. Kusta võis jeda, sest oli juba lord nii. Enamgi, Kusta armastas teda kui poega... Nüüd oli aga Kusta kadunud.

See, kes temas oli ellu kutsunud inimese ja wabest ka inimliku nõrkuse, midagi nimetada omaks. Kusta oli wiinud tema jelleni. Temas ärkas omanduse- tung, ärkas egoism, ärkas püüd jõuda kuhugi, püüd saawutada midagi.

Oli õnn omada eesmärki, oli õnn omada iseend. Ja nüüd, kus tal see õnn oli, tundis ta, kui kohutaw oli olnud ta seisukord enne, kui lõpmata kaugel ta oli olnud inimisusest, kui kole oli elu eesmärgita. Oli see parem loomast? Kuid loomal oli ju oma pesa, aga kas temal oli ajet nelja maailma tuule wahel?

Ta oli olnud siiski liiga madalal.

Ja see, kes temas oli walmistanud ette esimese mur- rangu, see oli kadunud. Tontoni Kustat ei leitud ka järgmisel päewal. Siis tuli õhtu ja öö oma pimedu- tega. Wellole ei tulnud und. Ta ijegi ei saanud teha tööd. Hõowelpingi juures puhkasid peitlid ja saed. Poolleliolewad afnapuud olid pingi najal püsti ja ootasid meistrit.

See lamas oma asemel, awafilmi. Wäike petroo- leumilamp suitses pingi kohal ja külwas hämarat wal- gust. Walgust ja suitsu.

Wello lamas ega märganud seda, midagi ta ei näi- nud. Ta waade oli otse kui pöördunud pahupidi, enese sisetuse. Siin kohasid mõtete metsad.

Täna oli ta oma sügawamas sisetuses kindel, et enam iialgi ei näe Kusta hirmunud filmi, tema halli pillu. Ta oli kaotanud inimkonnaga oma esimese sideme. Miski ütles ta weres, et seda meest pole enam.

Oli wabest see ehk loomulik instinkt? Ja nüüd küüsis sama weri temalt tema enda päritolu. Kes wõis olla tema ije, Wello Mõtjaturu? Kas siis kultuur on nõrgestanud inimmälu niipalju, et ei suudeta meenu- tada päewa, mil ollakse näinud esmakordselt maailma walgust? Kust algab siis õieti inimese mälu ja kuhu see lõpeb?

Wello tundis midagi hallrohekat, hallpehmet, laia, midagi mõõtmatud, kindla ilmema unenäolist — see oli peagu tundmatu, udune tagapõhi kusti peaaegu püraanopis. Ja pärast seda algasid kindlamad, reaalsemad mälestused. Üksikud väikesed ja siis tõd-korralt suurenevad, kasvavad tavaliseks argipäevaks, muutusid eilseks, muutusid möödunud tunniks — wastwabanenud hetteks.

Mis oli siis õieti see hall uduline wahesein, millest ei jatkata läbi mõelda? Kas seda polnud juudetud? Wello arwas ennaft leidwat alles teisel pool seda, milles kustusid mõtted, milles hajusid mälestused.

Kas ei peitunud jelles laias, hallis, pehmes mõtete tagametsas mingi awamata saladus? Wõibolla inimelu probleem... Siis uinus pois hetteks. Ja nagu poolunes wirwendas midagi kõrbenud rohilaante taolist, awarat lagendikku. Laiad jõed aeglase wooluga kui mered, kuid siiski jõed, taigad! Üksikud lumistunud kõrred liitumas tuuleilis. Hüüded, huited hajusid lõpmata taugusse ja kostsid sealt taas.

Olid need sõjahüüded, metsikute esivanemate jahihuited Siberi laiadel taigadel, Seena ja Wolga kallastel? Wirwendas see kõik esile weel aastatuhandetest ja elas tema weres edasi, weres, mille päritolu ta awastada ei suutnud? Kuid miski temas ometi ütles, et ta kuulub siia, siia ja ei kuhugi mujale. Kusagilt hüppas esile tunne, kui oleks ta warem juba siin elanud, olnud warem samas paigas. Eht olid ta esivanemad siin pidanud mõideldes oma maalapi eest surema? Niisugune oli taaselamus.

Kuid kalliks ja lähedaseks oli saanud Wellole nüüd see lagunenenud ja üha laostuw talu, mille oli ta omandanud ühe naljaka enesemüümisega. Oli see wabest eht määratud tasuks talle warem üle elatud wintsutuste eest?

Tasuks! Oli siin lusikas laual walmis täidetud anuma kõrwal ja salwep wilja täis? Ei, ei — siin oli

maid töömäli, amar töömäli tublile töömehele, ja see meeldis Wellole. Ta oleks valmis olnud isegi lahingutes kaitsema seda. Töomes, kes on ehitanud maja oma rahvale, kes on sillutanud maanteed ja teinud sillad, ei kannata, kui tema kätetööl marsivad mõõrad sõdurid.

Ja nüüd avaneb tal võimalus oma isiklikul maal tüütil teha tööd. Oma tahtmise järgi korraldada köit, köit, köit. Siin on võimalus teistele näidata, mida juudetakse, kuhu jõutakse, mida saavutatakse. Avaneb võimalus, millist ikka on oodanud tubli töomes, olla ees muist, olla esimene kas või kogu riigis! On see võimatu Wello! Seda on Kustagi märganud, et see pole võimata Wello ja võibolla on Kusta isegi lootnud seda ja seepärast kogu ümbruskonna pilke all oleva talu andnudki kättesse, mis juudaksid ehitada sellest kogu ümbruskonna päitse. . .

Nüüd, kus see köit on nii, kas peaks ta andma selle käest ja minema kõigi tuulte teedele, nagu all Looma-aseme kõrtsi juures, pärast Kusta kadumist, olewat arvatud. Ka külas olewat räägitud seda. Ei iialgi! Tõendab miski Wello rinnus.

Kas pole temagi kaotanud köit, maa pärast? Kas pole ta kaotanud köit, mida inimene üldse kaotada suudab? Ja seepärast, et kahurid olid weerenud jälle üle me nurmede.

Talle meenub aeg, mil ta oli laps. Kus. . .? Kujagil tuba mõõraid täis. Sõjamehed olewat ta isa ära viinud. Enast ei mäleta ta üldse midagi. Siis korraga ragin. Kardeti. Maeti aknad riietega ja kuskutati tuled. Ta ei mäleta enam, mist oli ta magama jäänud. Siis ta mäletab: sõdurid ja sõdurid. Midagi vinguvat pea kohal. Oli see surm — ei, tema seda ei tea. Kelle sõdurid. . . Ei aimugi. Ainult siis algab ta mälestus, kui leiab end kuskil walges soojas toas, pehmes walges woodis. Ta on haiglas. See on raske hai-

guš ja trestab peagu aasta. Siis algab ta elu kodutute kasvatusasutuses. Hiljem saab ta maatööliseks kuskil Põhja-Gestis. Siin on ta mõne aasta. Raskustes kojub ja kasvab ta siikus. Talle meenub pilt. Sügise rehepeks. Oli viisiks siin veel osa vilja peksta rehes. Ohtul hilja pimedas tuldi põllult ja siis tõusti kufe laulu ajal. Mvati reheväravad. Kõtsid loodilöögid: kill-kõll. Vastasid naabertaludest: kill-kõll. Kivivaedega piiratud õued kajasid vastu pehmes uduses jügis-ilmis: kill-kõll!

Peale rabamise lõpetamist pidi teerutama footi, et hirmutada mahapudenenu viljapeade seeft välja teri, ja siis tuli rehitsemine, kus käed pidid olema nagu mafina wändad, mis õõtsutasid rasket wiie pulgaga rehereha, et eraldada kõlkaid wiljast. Oli see kõik tehtud ning terad aetud, luuaga pühkides igaweses tolmus, nina ummistuseni, tuulutamiseks hunnikusse, siis toodi hommitueineks wõileiba. Paksust soojast leiwast kamakad, kuidas need lõhnasid... Maailmas polnud magusamat toitu.

Milline rõõm oli siis veel kuulata toodi kõlksumist naabertaludest, üle igawesti sammaldunud õlgfatuste, üle külmade higiste kivivaedade läbi heinamaal kasvawate üfifilute leppade, kasejändrikkude! Oldi lõpetanud töö enne teisi. Enne teisi! Teha rohkem ja paremini, see oli Wellole otse imbunud werre, seda märgati ta juures juba kasvatusasutuses.

Talutöös oli peitunud siiski mingi seesmine hellus, mingi hingefugulus, mingi enesetunde kindlus, mida polnud Wello elanud üle mitte iialgi töölisgruppides, rännates juhuslikel tööil mööda metsi wõi lõpmatuid maanteid. Kendes noorpõlwe kannatustes oli midagi lähedast, mis kutsus, mis meelitas teda tagasi mulla juurde...

Kusta oli toonud ta mulla juurde tagasi. Wellole ei mahtunud see aga hinge, et Kustat enam pole.

Wastu hommikut oli ta siiski uinunud.

Salme oli juba saabunud ja söötud loomad, kui Wello ärkas. Alles müüd, mil Salme juhatas Suur-Tõnise tuppa, hüppas Wello woodist.

„Näe, päite paistab atnast sisse, juba pool päewa, aga mees magab ja tuli põleb,“ alustas Suur-Tõnis juttu. „Kõhe näha, et wanameest pole kodus, kes ta natuke torda looks.“ Suur-Tõnis hakkas vaatlema ja kobama hõwelpingi juures olevaid atna raamipuid, milliseid Wello valmistas kewadise ehituse tarwis, et oleks wõtta.

„Diiga passud oled teinud!“ ütles ta Wellole, kes woodi juures end riidesse kohendas.

„Polnud õhemat lauda,“ wastas Wello. Müüd oli ta walmis. Mehed läksid tagatambri. „Ah nii, et wanamehest pole midagi kuulda ega näha,“ algas Suur-Tõnis juttu. Ta istus pingile ja sirutas oma pikad jalad kui roobid ette. Wana sõjamees, julge ja hoolimatu, nagu ta oli. Üle ta kondise näo käis kerge ja pooleldi heakskiitew muie, mille puhul Wello tundis otse wastikust, kuid ta hirmu. Pidi siiski olema selles midagi iseäralikku, et see Waigula asunik oli hommikul wara tulnud siia.

Muide, ta olla igal aastal siin moori käinud. Tulnud ja tahtnud osta ristikheinu. Mitte seepärast, et tal neid tarwis oleks olnud, waid talle oli meeldinud kustat pilgata, kel alati olnud ristikhein kas talw läbi põllul rõngus wõi üldse tegemata. Ja kes ise siis sipelnud heinapuuduses. Kusta oli siis Suur-Tõnise peale olnud ka wäga wihane, ega jallinud teda üldse.

„Tajah — ega wanamees ole kodus jah,“ algas Suur-Tõnis uuesti, sest Wello on waitunud kogu aja. „Wõibolla oleksin saanud osta mõne puuda ristikheinu, wõi teeme ise kaubad ära.“

Wello on meelega. Ta peagu lööks esimese kättejuhutwa esemega selle ilge näo maapõhja. Siiski ta saab

enesejt wõitu. Ta awab ukse ja ütleb: palun! Ei niisuguse irwitajaga pole tal midagi tegemist. Räägu wälja!

„Ohohoo-ooo,“ naerab Suur-Tõnis. „Boisnolt, ega see lähe nii kergesti. Wõi kohe käest kinni ja wälja tirima. Dtsi omasuguseid ja katsu nendega —“

Suur-Tõnis jääbki istuma. Naerab, on trotsiw ja toores. Niisugune on ta kõigile. Tooruse on toonud ta kaasa lahingumäljalt ja on rahuldunud, kui saab seda kellegi wastu näidata.

„Ega siis sinagi pole ei tea kes ja ma walaksin sulle kohe praegu paar tulist, nii et su kihwad kurku lendaksid, et ja ei ajaks käppa külge täismehele — ega ma tulnud mitte sellepärast jüa.“

„Misjooks siis?“ pärib Wello. Alles nüüd märtab ta, et Suur-Tõnis on joobnud. Jah, palju neid päewi möödubki, kui ta poleks käinud Doomaaseme kõrtsi juures. Ta on aga töömees, ega seepärast tema ajunikutalu ole halwem teistest.

„Misjooks ja tulid mind kiusama? Olen isegi kogu need päewad piinelnud. Tunnen, nagu oleksin mina jüüdi Rуста kadumises . . .“

„Lori!“ kätatab Suur-Tõnis. „See pole mehe mehine mood tunda piina, kui pole põhjust. Külas muidugi arwatakse, et koputaksid ise Rустale sarwe peale, et saada wanast lahti, kes muidu sul ribeleb jalus.“

„Kas arwatakse nii? Kas räägitakse seda?“ Wello on rabatud, on meeleheitel. Siiski, kui armetud ja alatud on inimesed!

„Ja-ja, ise ja seda lori põhjendad. Kes siis end nii waewab wõhivõõra wanamehe pärast, kui südame-tunnistus on puhas.“

„On puhas!“ Wello jurub käe wastu rinda.

„Ma tean, ma tean — seepärast ma tulingi.“

Seepärast — miks siis kõik see tomöödia, eks rääkinud kohe. Kuid Suur-Tõnis on niisugune.

„Küll täna ilmuvad koju mõlemad vanamehed, nagu kats hullunud isast kassi, karwad turris,“ nõotab Suur-Tõnis edasi ja naerab.

„Kes mõlemad vanamehed?“ Wello ei mõista.

„Eks ole ju täna Põdejal otsjonipäew. Waat, wana Kobras oli ta kodunt ära, aga keegi ei teinud sellest wäljagi. Tol õhtupoolikul, kui Rустat hakati taga otsima, oli wana Kobras siit mööda sõitnud, wanamehe peale keerutanud ja linna küütinud.“ Wello tahab midagi öelda, kuid Suur-Tõnis jõuab ette ja näitab, et tema jutt on praegu tähtsusetu.

„Egas mina mõne kriuka pärast julle seda siia rääkima tulnud. Mina tahan, et meeste wahel olgu puhas ots. Säärased kuradi ümbernurga soperdused mulle ei meeldi. Nagu eilegi. Mina lähen westile, öeldakse, mölder läinud metsa, ei saa jahwatada enne kui pois tuleb. Tuli siis Kaarli ja jahwatas ära. Mul kargas hing täis, ütlesin, mis sa, kurat, lörid, kas ma siis ei tea, et wanamees linnas joodab Tontoni Rустat ja tahab tullelt obligatsiooni wälja pressida. Westimüük on ju käes. Tanipapa Juhan, näe, wõitis ja nõuab oma tütrele titelawatusraha wälja. Wiimaks siis Kaarel nägi, et enam pääsemist pole, prahwas wälja, et linnas jah — ainult pidagu mina juu, et Tontoni wurse asjast haifu ninna ei saa. See wõiwat kõit nahta panna...“ Suur-Tõnisel libises jälle muie üle näo, kuid see oli juba soojem, juba heatahtlikum.

„Aga kas tead, mis mina tean,“ oli Wello plaan küps. „Mölder alles saab tunda, kellega on koos. Lähen ja klopin jelle tüdrukutepetja poja tal kuumaks; kuumaks, et on kuum.“

„Seda sa ei tee,“ ütles Suur-Tõnis.

„Just teen!“ wastas Wello ja oli minekuwalmis.

„Arhugi sa ei lähe!“ hüüdis Suur-Tõnis ja hüppas ukse ette. „Jstu!“ käratas ta sõjamehelikult.

Tohoo kurat! See oli alles täna ennast täis. Wello istus.

„Mina ju ei pidanud sinust efiotja suurt lugu,“ algas Suur-Tõnis, „aga nüüd sa hakkad mulle meeldima. Üldse see jahkerdamine siin Tontoni talu kallal ajab hinge täis. Parema jäägu ta siis sulle, selles tükis on ju Kustal päris öieti tehtud. Andku päris tundmatule ja tublile mehele, aga mitte nendele laffefrantsidele. Betawad tüdrukku läbi ja siis tahawad panna mind weel teda ära wõtma!“

Jah, seda Wello teadis. Suur-Tõnisel oli tulnud Tanipapa Jida asjus mitu korda kohtuufi kulutada.

„Siin nad libitjewad Kusta ümber juba mitu-mitu aastat. Küll tahawad Wanametsa orgu osta, küll Kusta pärandagu koht Kaarlile, küll ühte, küll teist — näe, nüüd said sina siia nagu prunt teistele ette. Aga ütle mulle nüüd puhtast südamest, kuidas jelle sinu ja Kusta waranduse omandamisega siis on! Kas Kusta saab obligatsioonid teha ilma sinuta, wõi on talu juba sulle üle antud?“

Sellele polnud Wello weel mõtelnud. Teda ei huwitunud seaduse wäänamise riikad. Ta oli mees, kes pidas sõnast rohkem lugu kui allkirjast. Oli mees, kes hindas lubadust samuti kui jelle täitmist.

Mehele otijid wälja kõik talu paberid. Kõik need, mis olid saadud siis, kui Wello oli Kustaga käinud linnas ajamas neid asju. Siit selgus, et Wello oli küll täisõiguslik talu pärija, kuid Kusta oli jättnud ta endale wabad käed — kuni surmani.

„Kui ta nüüd siiski teeb wõla talule selga, mölder ostab ju wanameest nii toredasti wõrgutada,“ arutles Suur-Tõnis kawalalt.

„Sõidame kohe linna!“ tormas Wello wastata.

„See on wõimatu, ja mis olekski meil seal teha,“ wastas Suur-Tõnis. „Aga ole mureta, ajafin eile asjad joonde.“

Joonde. Kuidas tegi ta jeda? Tore inimene. Wello hakkas oma sõpra, kui mitte just sõpra, siis vähemalt poolehoidjat, hindama. Suur-Tõnis — mees, kes oli talle jeniini tundunud kõige ebameeldivam. Otskohe kui Suur-Tõnis oli saanud kuulda Kusta kadumiseit, oli ta aimanud siin mängus olevat Kobraie häda, sest ostjon oli otse ukse ees ja raha ostas see mees ainult Kusta warandusest teha. Kellel sellest kahju oli, las laristamad! Dapsprotsieis oli aga weeretatud Suur-Tõnise wastaste leeri ja nii ta sai Wellole poolehoidjaks. Oli siis Suur-Tõnis juba samal päewal, kui ta asja haistis, konstaabli juures ja seal telefoneerinud nad pankadesse, et Kusta allkirjaga ei antaks raha wälja, enne kui on tehtud aji tõesti kindlaks. Kustal olewat nimelt wiifiks anda joobnult allkirju. millistega wõib tulla sefeldufi. Nii toredasti oli konstaabel pangahärradega rääkinud ja jeda kõike oli Suur-Tõnis kuulnud.

Meheed waiifisid ja nende pilgud olid püüdnud temeteifi silmi. Kas seal selle hoolimatu, toore sõjamehe hinges elas siiski sõprusejädemeke — temale. Wello wabtis kiindunult üle kondise näo Suur-Tõnise waiifihallidesie filmadesse, ta kindlale, otsekui kangehunud ilmele, ta laiadele õlgadele ja ratjamehelikult kumerale pihale.

Suur-Tõnisele näis olewat wõi weel walmimat mingi kindel plaan, kuid ta muutis selle ja tegi otuise lihtsamaks.

„Sa wõta raha, kõik, mis sinu käes, ligi ja tule minuga ühes,“ ütles ta püsti tõustes.

„Auhu siis?“ küsis Wello ja wiwitas.

„Küll tee peal räägime, Salme wist tuli kõõki,“ watas Suur-Tõnis.

Wellole waldas isejugune kahtlus, kuid siiski ta täitis waiifides käi.

Warsti libises regi meestega kriukjudes wärawast wälja ja hobune, kellel seisimiseega külm hakanud, rühtis

joosta, pildudes reeslamajale lund üle pea ja puristas
norsata ninaga. Suur-Lõnis tõmbas ohjad trammi, kui
hobune Waigula mõisast läbisõidul tahtis koju pöörata ja
juhhtis alla küla poole. Soomaaseme kõrtsi ees ei peatatud
ta hetkegi, vaid hobune, kes harjunud siin seisatama, sai
ohjapäradega löögi ja pidi sõrkima jälle edasi: kiiresti,
kiiresti.

Raheljas peatükk

õitnud mahest kolmveerand kilo-
meetrit Loomaajeme kõrtsi juurest
edasi ja jõudnud üle Põdeja jõe,
pööras Suur-Tõnis läbi küla viimat
teed pidi veski juunas.

Rülatee pöörangult umbes sammujada algab Tanipapa talu hoonestist. Pikad tänavaaiad, puuaiad. Ennemalt olid need hundiaia moodi tehtud rõhtaiad, kuid need laostusid ja latt-tara astus ajemele. Põdeja oja, milline moodustab pool kilomeetrit eemal Põdeja veski-järve, voolab otsekohe Tanipapa õue alt. Seal asub oja kaldal koda ja saun ning siin ülalpool teed tats wana lagunenenud õlglatusega aita, pisikesed kui karbid. Siis elumaja, ümber piiratud wiljapuuaiaga, ja laudad=tallid selle wastu reas nagu igamesed wõitlejad, kes päewast päewa oma lahtiste läwedeaga luurawad wastamisi silmast silma.

„Siin aidas see oligi,“ näitab Suur-Tõnis Wellole piitsawarrega aida juunas.

„Mis oli siin aidas?“

„Tida jäng!“

„Kust siis sina seda tead? Wõib-olla sa eht käisid samast uksest hämaratel õhtutundidel? Dskasid end koh-

tust päästa ja süüüst puhtaks pesta?" vastab talle Wello naljatades.

„Mina, niisugust asja ei ole!“ Suur-Tõnis muutub tõsisemaks ja otse vihaseks. „Mina peaksin siin käima Tanipapa Jida juures ehal, see on mölder Kaarli amet.“

„Sa ikka oled ära käinud,“ küsib teda Wello.

„Ära käinud! Jah, inimene on ju siga — kord ma tõesti olen ära käinud.“

See on juhtunud ühel jaanipäeval, nad on tulnud mitmekesi jaanitulelt, siis on nad sisse astunud Tanipapa Jida aita, on laulnud ja trallitanud siin hommikuni, siis läinud jälle igavärs oma teed. Möldri Kaarli jäänud aga seeford tüdrukute juurde magama.

Regi jõuab Tanipapa elumaja nurgani. Talitee on aetud peagu seinast. Siin keerutab Suur-Tõnis hobusele piitsa ja winnab mingit laulu oma sõjamehe tu-gewa häälega kõripohest:

„Siiber-laaber Lätimaa
pole eestlasele tundmata . . .“

Ta kordab seda laulu seni, kui hobune ammu wärawast wäljas ja sõrgib Põdeja weskist poole, kordab seda seni, kuni seda wõidakse kuulda Tanipapa praakil olewa köögiukse taha. Seal wannutakse siis ja sajatatakse teda, aga mis hoolib tema sellest. Ta on julge mees — hoolimatu ja toores.

Wabadussõjast koju tulles on ta kihutanud ratsa kirikuuksest sisse, ajanud hobuse altari ette, kus pastor Schwarzwurm jutlustanud, ja nõudnud wana hallpealt jutlust eesti piibli järelle, mitte saksa loba. Kui pastor seda kohe pole täitnud, hakanud ratsamehe nuut tantsuma tema turjal. Ah siis nii, wõi kogu aeg õpetatakse rahwast, kuidas saksa austada, ja nüüd sakslased awanud rahwapoegade peale Wõnnu all lõhkewate kuulidega tule.

Wereimejate sabalakkuja firikust wälja. Schwarzwurm tulnudki firikust wälja ja jäigi firikust wälja, sest Suur-Tõnis oli ütelnud, et niipea kui see saksa jaapatald oma jala tõstab üle firikuläwe, puhkab ta mu hobuse raudade all. Wana pastorikõbife, kes okupatsiooni ajal oli awaldanud tublisti saksameelsust, ei julgenudki enam firikusse minna. Ajad olid niisugused — sõjaajad ja jutlusetooli astus noor eestlane, tubli ja sõnakas talupoja-poeg.

„Palju sa arwad endal raha kaajas olemat?“ küsis nüüd Suur-Tõnis, kui nad talust nii kaugele olid, et lauljoru ei kostnud õueni.

„Beale tuhande krooni,“ vastas Wello.

„Tore,“ lausub Suur-Tõnis. „Mul on teistwõrd. Kui flapime, ei lase me westit selle lätlase kätte.“ Suur-Tõnis wiipas Tanipapa talu poole.

Nii siis, et oksjonile? Põdeja westi on ju täna müügil ja jeda ei wõi lasta ükskõik kellele. Smelik, mõtles Wello, jettfaadit kui ta oli alunud Tontonile, oli ta kõigest elust ja külapoliitikast eemale tõmbunud. Ta uppus waid töösse ega taibanudki, mis ümbruses sündis wõi mis oli päewaküsimus.

„Armastus teeb inimese pimedaks,“ wiskas siis Suur-Tõnis wahela. „Sa oled ju Sola sabas nii kõwasti finni, et üldse muud ei näe.“ Seda Suur-Tõnist küll, kõik paiskas ta ilma jisssejuhatuseta wälja.

Wello tundis, kuis tal oli halb olla.

„Miks jeda Tanipapa Juhanit ometi lätlaseks peaks kutjutama,“ katsus ta juttu mujale pöörata.

„Eks ta ole sealt kunagi siia kolinud — see ejiisa tal wõi. . .“ arwab Suur-Tõnis. „Ega ta meie sorti ole küll. Nüüd, näe, on walmis Kobrase westit käest ära rööwima, kui see tema tüdart ära ei wõta. Tea, kes kärib siis poisji aidas magatada. . . Nüüd waikib ta hetke ja sunnib ainult hobust kiiremale sõidule.“

Varsti hakkavad paistma Põdeja westi hooned. Terwe Põdeja hoonestit tuleb nähtawale metsajäilu tagant. Seal kerfib esile piik kuurialuse katus — hobuste warjukoht, et wihm ei teeks koormat märjaks, kui westikilisel tuleb oodata forda ja ilm on sajune.

„Ätlane jääb lätlasteks, olgu see täna, homme wõi tuhat aastat tagasi,“ ütleb Suur-Tõnis ja annab hobusele piitsa. Ta süda pole rahul.

„Ara nori asjata naabriga,“ wastab Wello, kes teise pahameele põhjusi ei tea.

„Naaber! Ohohohoo!“ naerab Suur-Tõnis ilgelt kuritahtlikku naeru. „Kus nad olid, kui Wõnnu all sai löödud lahinguid ja kägistatud landeswääri? Kus sai alles näha päewi. . . Ei, kurat, Põdeja westit mina lätlastele minna ei laie! Oled nõus, wennas? Toetad mind, kui rahapuudus tuleb. Mis?“

Wello ei teadnud wastata. Tema pole weel olnud sõjamees ega tunne ka suuremat huwi poliitikast. Tema on töömees. Küllap tema aga Suur-Tõnist aitab. Sel mehel näiwad olewat täna huwitawad plaanid.

Nad jõuawad Põdeja õue. Hobune pöörab juhtimata warju alla, kohale, milline talle saanud tuttawaks alatifest westikämimisest. Siin on tuttawad näritud sidumispuud, kuid molli ääre on wana Kobras plekiga üle löönud, et hobune ei näriks molli, waid jeda, mis talle mollis pakutakse.

Nad on wana jõudnud kohale. Pole weel wõõraid, pole weel kogunenud oksjonirahwast omast külastki. Paar meest seisawad westitammil ja näiwad hindawat jeda. Nad on kaugemalt pärit. Neid ei tunta siin ega jallita.

See on haruldane lüüs, millel nad seisawad. See on ehitatud tammepakkudest. Wana Kobras on teinud selle, et poleks enam ümberehitust tema päewil.

Aga näe, ajad muutusid kuiwaks ja Waigula sookuiwatajate ühjus oli juhtinud wee mujale. Ega nemad jüüdi polnud, kui jõgi niisutas liialt nende kultuur-

heinamaid, tarmis oli liigweest lahti saada. Nad olid taewanudki kraawi Bõdeja jõesst läbi selle ülajooksul ja juurem osa wett walguis minema, pääsemata westi-järwe. Kolm jutwe oli olnud järgemööda juba põuda, ta see mõjus. Nüüd hakkas Bõdeja tõelikult põdema.

Mõlder oli teinud wõlga, aga ei tulnud pilwe, mis oleks toonud wihma, et oleks saanud wõlga maksta. Seda pilwe oodati, aga westilised pidid sõitma kõik kaugemale, et jahwatada oma teri. Bõdejal polnud wett. Wõlg aga kaswas ja kandis protsenti. Mõlder pidi nüüd tarwitama kawalust, et oma põlist omandust jäilitada, ja kirjutas westi poeg Kaarli nimele. Ise oli ta küll peremees ja pani jahwatuseraha tasku. Seda ei wõta sealt keegi, see on kui põlenud! Raha on raha, aga westi on finniswara! Sellele asuwad juurde ja fleebiwad sildi nurga külge. Siis tuleb pristaw haamriga ja koputab kolm korda. . . Ongi westi teise oma.

Kaarliil aga polnud wõlga. Kaarli wõis olla omanik ja nii näis esialgu asi kindlamana. Kurat wõtaks, et tal selle tüdrukuga pidi minema nii halwasti!

Ugugi et oli wett, täna oli Bõdejal pühapäew. . .

Teenija läks pangega üle õue sealauda poole. Suur-Tõnis ja Wello suundusid peahoone sibilis. Kobralid elasid siin juba kolmandat sugupõlwe. Ta nüüd selle wiimasega, selle Kaarliga, oli läinud nii räbalasti.

Rahkordne siit otjast, teisest otjast koguni kolmekordne, teisis westihoone tunnistajana endiste aegade wägemusest. Ta oli ehitatud weel siis, kui oli olnud rohkem wett, kui oli taewas jõukam wihmapilwedest. Oli ehitatud, kui nõrgus weel isegi Tammejaare soost westi Bõdeja järwe. Nüüd lokkasid Tammejaare soos wiljapõllud ja westi woolas sealt juba ammu Wanametka jõkke. Nüüd ei mõinud undki näha noist weerikfaist aegadest.

Maja esimene furd ulatus ainult maja keskolani, sest westihoone ise oli ehitatud järwule nõlwakule. Siit

otjast, kust lahutas teda tee järtwest ja oli ühtlasi ka paisuks, oli ehitis ainult kahetordne. Maforral oli üks, kust westkilised wõisid ajada sisse omad wiljakotid ja sellesama uffe kohal ülewal möldri magamistoa=aknad kraadiklaasiga. Aknad olid awatamad sumel kui talwel ja wahel warasel hommikutunnil mölder kõneles siit alla westkilisega. See oli ikka midagi suursugust, et talutubadel olnud sääraseid aknaid.

Westkiruumist, kuhu talumehed ajasid sisse oma wiljakotte, wiis trepp alla esimesele korrale. Seal rōskete kiviiseinte wahel asusid jahukastid, kuid siit woolas ka tarwitatud wesi, mis kukkus sulinal wesirottalt. Rewadeti juhtus wahel isegi nii, et wesi tõusis pealepoole põrandat ja siis pidi jahukottide alla tegema tellingeid. Mölder ise kui ka westkilised pidid kandma säärjaapaid.

Möldri eluruumidesse wiis trepp maja tagaküljest, see oli trepp teistluguste maailma. Harwa effis siia westkilise jalg, nendega diendati all westkiojas. Nagu põlwest põlwe Kobrastel wiisiks, nii oli ka praegusel möldril paar-kolm südamesõpra, kes käisid siin, millal tahkisid.

Tontoni Rusta oli siin palju weetnud lõbusaid ja kurbu tunde, aga Wello sattus siia esimest korda elus.

„Palun, istuge, noorhärra, olete ka kaugelt?“ küsis möldriemand, poisile kõrge seljatoega stiilset tooli patudes.

„Pole kaugelt, siitjamaist lähedalt,“ wastas Wello.

„Jah, ega mina wana inimene enam neid noori kōiki tunne. Kaswawad peale kui mets.“

Alataja kaswab peale ja westkiemand jääb järjest wõõramaks. Kõigel wanal tuleb kord oma aeg minna, teistiti ei saagi, jest maailm on ju niimoodi loodud. Næe, niid wõib-olla tuleb neil endilgi minna ja jätta oma westki — wõib-olla on see Sumala meelest nii. . .

Wello kuulab kaua möldriemanda juttu. Tasast ja kaunist kõnet, mida see hallijuukseline eit heietab kui ühetalolist peent lõnga. Ta ei ole kurb, ta on iseenele ja

oma saatusega rahul. Ta ümmarik, pehme nägu avaldab sõnade tõelikkust — jah, nii on sel adventistil — tal on oma Jumal, kes õnnistab ja karistab, kuidas waja. Suur-Tõnis on jäänud wälja ajama juttu wõõraste meestega. Ta peab kohe järele tulema, aga ei tule.

Wello pilk peatub raamaturiulitel: pakjud kõited järele oma kullaga kaunistatud päradega. On piltegi seinal, reproduttsioone kuulsatest maalidest. Alawer nootide kuhjaga, mida näib olewat waewalt keegi puudutanud. Järsku peatub Wello pilk seinal ruffililledega kaunistatud foto suurendusel. Wello tõuseb ja läheneb pildile. See on kauni wälimusega blond neiu.

Wöldriemand on kummardunud küünarnukkidega põlwele ja alustanud nuttu. Oma alatist nuttu, kui keegi on tundnud huwi ta tütre pildi wastu. Wiis aastat tagasi ta suri. Oh kui palju, palju nad olid kulanud tema koolitamisele ja teinud wõlga. Ta oli olnud andekas. Lõpuks oli tiisikus teinud oma töö. Siis oli alanud siin majas allakäik ja nüüd oli mölder walmis haarama igast kõrrest.

Nii-nii, Wello saab aru. Ei olnud süsteem pettuseks raske, kui oli tarwis jäästa oma maist wara. Oli siis see tõesti wiimane trump, et Kusta käest petta ära ta warandus. Ühtselt kuulduw wäljast juba sõim:

„Kuradi kadunud lammas, wingerdab ta enese päewawalgele!“ Seda hüüab Suur-Tõnis. Wello ja westkiemand lähenewad ainalle. Jah, see on Suur-Tõnis, kes seal räuskab. Wölder ja Kusta sõidawad härdatanud hobusega õue. Rahwast on kogunenud wahapeal juba üsna palju.

Wölder tormab otse sisse.

„Päästetud!“ hüüab ta.

Nad on siiski raha saanud, mitte küll niipalju kui tarwis, aga nad wõiwad hoida westki minemast wõõrale. Kusta peab pakkuma kõikidest üle, ükskõik kui kalliks see läheb, ja siis neil on wõimalik maksta sisse wä-

hemalt kümnendit aja. Mõlder on ähmane ja läib närwiliselt mööda tuba. Ta ei märkagi Wello enne, kui Kaarel tuleb sisse, et kuulata linna uudiseid.

„See wanainimese petmine saab teile õnnetuseks!“ ütleb Wello ja tahab kiiresti väljuda.

„Doo — ah see kuradi kutsikas on wedanud enda siia. Wälja mu toast! Wälja!“ Mõlder tormab talle kallale. Mõlder tahab lüüa Wello jalaga, kui see pole jõudnud weel ukseni. „Kuradi Tsiilas,“ kätatab ta. Wello ei hakka aga vastu ega põgene. Ta haarab ainult möldri jalast, hoiab seda kontšapidi peos ja too waene mees peab ühe jala peal kessima, et hoida tasakaalu. Mõlder on vihane, kuid ta on ka võimetu. Westiemand hakkab nuuskuma.

Kaarel haarab seinalt mööga. See on luksusmööök, kingitus wanalt parunilt möldri isale. Sellega on Kaarel walmis pistma Wello läbi.

Ainult hetk ja mölder on waba. Kuid Kaarel on kõige möögaga nurgas humnikus kui kera. Ta kobab pead, see on natuke katti raskest kuttumiseft. Seni aga kui ta üles saab, on Wello toast väljas. Sõnad oleffid paremad olnud, siiajääjaile kergemad taluda, kuid see põlglik, loomalik pilk, mille ta väljudes heitnud, see mõjus otse painawalt. Seesolijail on halb. Walitseb sõnatu waitus. On häbi üksteise ees.

Wäljas uued juurdetulijad uurivad westi wäärtust. Palju siis selle eest siin mõiks maksta? Raks paari kive. Westirattaga! Wahest on ka turbiini wõimalik sisse seada? Jah, see wõib asja wäärtust tõsta, mõiks pakkuda rohkemgi.

Tanipapa Suhan on saabunud ka siia. Ta tahab möldri jutule, kuid ei wõeta üldse vastu. Suhan katjub seltsida Tontoni Rüstaga, ka see tõmbub kõrwale, olgugi et on purjus üsna tublisti. Purjus on Rüstal alati olnud palju juttu, aga nüüd hoiab ta end eraldi

teistest. Wello märkab, kuis Kusta otse mõitleb enesega. Ta läheneb Kustale.

„Õtsifin find ja ootasin, pärast sain kuulda, et . . .“ tahab Wello alata heatahtlikult.

„Minema, kurat, fulgesid mul kõik pangad, raišt — kui mul on vaja teha operatšioone. . .“ Seda ütleb Kusta keel üsna suure waewaga. Mida teeb aga Kusta jüda? Wello teab seda ja jääb ta kõrwale tõsiselt seisma. Kusta üida tilgub werd ja ta filma tulewad pijarad. Kusta teeb aga jüdamet kõwaks, mõtab pudeli taskust, rüügab ja paneb tasku tagasi. Wello kutsuti tema juurest kõrwale. See oli Suur-Tõnis, kes teda tõmbas warufast.

„Mul on tats tuhat tatsšada krooni, palju sul on?“

Kad lätsid ja lugesid raha üle. Wello oli ühesšajada krooni. See oli haawapakkude eest saadud raha. Kõtku oli neil nüüd kolm tuhat üksšada krooni.

„Arwad ša, et iellega mõime alata?“ kahtles Wello.

„Kindlasti,“ wastas Suur-Tõnis. „Aga näe, wana on ta itlagi raha wälja kookinud. Kuradi waraganägu, šee Kobras. Täna ta šaab weel õpetuše. Ša pühhtigu šee igawene Tanipapa Šuhan oma nina puh-tats.“ Suur-Tõnis on wäga šojatas.

Ta annab oma raha ka Wello kätte.

„Šina šakka šakkuma, ša tunned paremini kirja,“ ütleb ta.

„Mis šiin kirja tunda,“ waidleb Wello wastu.

Šristaw šouab kohale. Konstaabel läikiwate nõõpidega istub tema kõrwal šaanis. Mütšid ferkiwad õhku — mõim tuleb.

Kahwast on palju, šeepärast alatašie oksjon õues. Šristaw on šall šidur mehite; ta lašeb weškioja läwele wäiteše laua üles šeada. Šinna istub ta oma paberitega — tuulewarju. Ta loeb akši ette, küšib, kas wahest omanik ei taha nõutawat šummat ära makšta. Ši taha.

Mii, oksjon on awatud. Pakkumine algab wiieft tuhandest kroonist.

Tanipapa Tuhhan tahab möldriga weel ford rääkida.

„Mis siin enam rääkida —?“ Mölder ei tunnegi Tuhhanit. Tanipapa Tuhhan pöördub Kaarli poole. Kaarel keerab selja ja läheb ära.

Siis algab pakkumine. . .

„Wiis tuhat krooni!“ hüüab pristaw, „kes patub enam?“

„Sada juurde!“ hüüab Tanipapa Tuhhan.

„Waata, kurat, kohe tõstab kõrwa!“ lausub Suur-Tõnis ja lükkab seljatagant Wellot, et lee ford algaks. Wello aga ootab külma rahuga.

„Wiis tuhat üksjada krooni esimest forda. . .“ Pristaw fergitab wasarat.

Mölder ja Kusta räägivad energiliselt millestki. Kaarel seisab nende selja taga. Kusta on westirahwa esindaja ja usaldusmees.

„Tuhat krooni juurde!“ hüüab Kusta.

Waata, waata! Kõik pöördumad hääle juunas. Kes see siis on? Nojah, wa Tontoni Kusta, kes oli kadunud ja keda offiti. Kuid keda ei leitud ja kes nüüd rikka mehena on tulnud tagasi. See Kusta teeb alles karutükke!

Pristaw tunneb tema ära. See on ju see, kes tahtis teda minewal sügisel wiinaga furnuks joota. Ega sellele mehele laise tema jaaki langeda. Tah, selles tükis on möldrirahwas halwasti walinud. Pristaw tõuseb püsti ja ergutab rahwast. Nüüd oleks tarwis ometi juurde panna!

Tanipapa Tuhhan paneb juurde, aga Kusta ka otsekohe tuhat krooni otsa. Nüüd seisab jälle hind tükk aega ja õigus on Kustal. No nii ei wõi ometi!

Parajasti kui pristaw saab hakata ergutama rahwast, patub Wello sada krooni juurde. See mõjus ülla-

tawana ja rahwas pööras pea tema juunas ja mõõtis pilkudega. Mis ta ütles — sada krooni? Ostab ta üldse sajani lugeda!

Keegi ei võta seda tõsiselt ja keegi ei patu juurde, kui pristaw on öelnud esimest ja teist korda. Pristaw aga kardab, et see inimesenäru, see Tontoni Kusta, kes teda on tahtnud wiinaga tappa, võib jälle liisada juure. Mingil tingimusel ei laseks ta westit tolele.

Nüüd ongi paras aeg, rahwa tähelepanu on mujal. Tähtsusetu häälega, nagu kawatseks ta oma lõnu veel sada korda korrata, lausub pristaw: „Seitse tuhat kolmsada krooni, esimest korda! Teist korda! Ja...“ Akki haarab ta wafara ja klõpsti, „kolmandat korda!“

Westi on müüdnud.

Peale wafaralöögi pajatab küll veel Tanipapa Juhan: „Sada juurde!“ Kuid hilja. Dufustaw hoop on langenud. Protseffitakse, waieldakse, aga seadus on seadus. Konstaabel rahustab rahwast ja kiidab õigets pristawi teguwiihi.

Wõi siis hunt käpa peale astub — öeldakse ja ollakse rahul. Suurem osa on aga neid, kes pole sugugi rahul. Kuidas? Keegi tundmatu mees tuleb ja ostab nende westi ära, see on ju tervele külale häbiks. Mis ta seal maksab? Kolm tuhat krooni maksab ta wälja. On tal rahategemise masin või? — Tõepoolest, kes võib teada. Ülejäänud summa maksawat ta kolme kuu pärast. Ei või teada, asi muutub väga kahtlaseks. Niipalju raha pole praegu kellelgi ligi. Kustal on möldri raha ainult kaks tuhat ja laenata on nad saanud wiisjada krooni... Sedagi suure waewaga.

On sel Tšiilasel raha samapalju kui jõudu!

„Tulge kirjutage siia alla!“ hüüti teda tagasi, kui pristaw oli lugenud raha üle.

Bello Mõttakuru, nii lendas uue westiomaniku nimi paberile. Kiiremini isegi kui seda suutis konstaabel. Waadake ometi imet, kes oli see niisugune?

Suur=Lõnis tõmbas teda warrukast. Nad istusid reele, siin oli kõik läbi.

„Head terwist, Waigula walla pürsuid!“ hüüdis Suur=Lõnis mütsi keerutades mahajääwale rahwale.

„Kuradi asunikutäi!“ jüstas Tanipapa Juhan läbi hammaste ja wibutas keppi.

Suur=Lõnisele walmistas see nalja ja pikkawalt hakkas ta laulma, hobuse eemale sõrkides, ise piitsawarrega Tanipapa Juhanile sihtides:

„Mi liiber=laaber Lätimaa
pole eestlasele tundmata...“

Juhan wandus ja oli hirmus wihane. Keegi ei mõinud arvata, et oksjon niisuguseks kujuneb.

Ühesjas peatüft

õdeja otsjonist jaadit walitses Tontonil piinlit waitus. Eriti raske oli see taluda, kui juhtusid mõlemad mehed ja Salme koos olema — seda juhtus jiiiski sageli. Otjekui mingi salapärane raskus rippus õhus, mille all tuli küürus käia.

Rõige hullem oli oluford jiiis, kui mehed jäid kahele — milliseid juhuseid mõlemalt poolt katsuti wältida. Jumal teab kui kaua oleks see kõit keitnud, kuid Rusta ei suutnud enam kannatada. Ta tüdis sellest. Ennem wõinuks ta alla wanduda — end süüdi tunnista — kuid nii... See näris nagu uis. Kõkkupõrtepunkt oli aga raske leida.

Kuid Rusta oli kawal, ega ta asjata olnud ilmas aastaid mööda saatnud — ta oli ka elu näinud. Ta otsustas toimida nii, et Wello pidi riiega algama — mitte tema. Wello oli tarwis sundida kõike wälja pahwatama.

Rõige wiletsama tee ajal, kui polnud wõimalik jõita ei wanriiga ega reega, rakendas Rusta Wello ostetud hobuse ree ette. Ei seda wõinuks wälja kannatada ükski hobusemees — mis loomast seesuguse teega tappa. Tella seisis aga rakkes ja Rusta kohendas reel istet. Ta kohendas üsna kaua — ehk Wello tuleb wälja ja ütleb mi-

dagi. See hõõmeldas aga toas edasi oma afnaraame — nagu tuleksid kõik uued ehitised ainult afendest, niisuguse hoolega walmistas ta neid.

Rusta oli efsinud oodates, et suudab sellega Wello pahanada, kui rakendab tema ostetud hobuse. Kõik jäi waitseks. Rusta pidi oma noorperemeest weel häirima, et see algaks tõsisemat juttu ja jaaksid mõlemad oma südamemured wälja puistata.

„Tulgu pois wälja,“ ütles Rusta Salmele. Wello tuli; aga niipea kui ta oli ilmunud köögi läwele, tõmbas Rusta paar tulist üle Tella piha.

„Mis ja loomast peksjad!“ pahanas Wello.

„Ega see sinu loom ole,“ wastas Rusta.

„See on minu ostetud,“ wastas Wello.

„Kas see sinu rahaga on ostetud wõi minu?“ küsis Rusta kurjalt, enesel piits löögivalmis käes, walmis andma uufi hoope Tellale, kes suuäärest seotud aia külge, ree wehmerde wahel waluga edasi-tagasi hüples.

Wello lähenes wanamehele ja wõttis tal piitja käest.

„Appi, appi! Kuuljad-nägijad, appi!“ kiffendas Rusta filedalt. „Kööwel kipub kallale!“ Salme jooksis õue, luud käes, muid inimesi polnud ligidal.

„Mis ja kriiskad, kas ma olen sind puutunud,“ pahanas Wello ja oli üsna tasakaalus.

„Ah sina pole mind puutunud? Kas sina arwad, et pead mind puutama ka weel... Niisugune! Kas sa ei ajanud mulle käsi külge ega tõmmanud mul piitja peost? Tahtsid mind peksta. Waele omaks oleksid sa mu, wanainimefe-mulla, tagunud, kui poleks saanud Salme wälja.“

„See mina sinule midagi, aga looma ma küll ei lae asjata taguda. Kui midagi welda on, pajata wälja, aga ära pekka hobust.“

„Kas see sinu hobune on wõi minu?“ küsis Rusta.

„See on Tontoni talu hobune,“ wastas Wello.

„Kurat!“ wandus Kusta.

Pois oli nii kawala lause wisanud, et Kustal oli raste riidu jätkata.

„Sina arwad wiimaks, et Lontoni talu on ka sinu oma, ja et hobune, kelle ja talu rahaga ostsid, on sinu. Kui ja teada tahad, on Bõdeja westi ka minu oma nagu kõik muu. Sina oled ainult minu töömees. Wõi arwad ja, et laastad talu metsa, müüid, mis kätte juhtub, paned raha tasku, lähed oksjonile ning ostad seal westeid. Mõtled, et need on sinu omad. See kõik on minu raha ja mis raha eest ostetud, kuulub mulle.“

„Peremehel on õigus,“ ütles Salme, kes fogu aja tülitewate meeste ümber oli asfeldanud.

„Mis puutub Bõdeja westi hobusepeksmise juurde?“ küsis Wello.

„Muidugi ei puutu!“ hüüdis Kusta, hüppas reffe ja kihutas õuest wälja. Saaks ometi lord siit minema. Wello naeratas talle kibedalt järele ja läks tuppä tagasi.

Kusta ise aga fibeles palju rohkem oma rees. Ta sõitis küll wärawast wälja Bõdeja westi juurde, aga süda ja mõtted jäid Wello külge. Misjagune inimene see siis oli! Kusta oli tüli tulemusi kujutlenud hoopis teisjagustena.

Bõdeja westis polnud enam elu. Wiljakotid, mida ümbruskonna talupojad olid kokku wedanud, seisid wirnas. Olguqi, et wesi üle tammi jooksis, ei pannud mõlder westit käima.

Tema — auwäärt mees külas (juba kolmandat põlwe oli westi nende suguwõsa käes) ja nüüd tehakse talle oksjon! Westi on kellegi teise oma.

„Olgu,“ ütles härra Kobras, „ma tahan siis wadata, kas maailmas tõesti õigust pole.“

„Ei, maailmas pole õigust,“ wastab Kusta ja on süngene ning tõsine.

„Saada ise oma noorparun jahvatama,“ ütles Kaa-
rel mööda minnes. „Ega meie enam oska Tontoni nälg-
ginud teri katti jahvatada.“

Nälginud teri, ütles ta. See lõikas Kustale jüda-
messe. Ah, siis niiviisi rääkis sõbra poeg! Ja kas üldse
oli mölder Kusta sõber? Kustale paistis asi kahtlane,
mõlder oli käitunud temaga väga jahedalt. Ja nüüd
need nälginud terad — see pani Kustal südame walu-
tama. Kas siis Tontoni nurmedelt ei saa tõesti rammu-
jamat wilja? Kui Kusta seda pole saanud, siis ometi
see, tema järeletulija. See võiks veel kogu maailmale
näidata, millised terad seal kasvavad.

Kusta seisis hobuse kõrwal ja patutas Tellale pi-
hale. Jah, enne oli ta teda asjata peksnud. Siida tip-
pus otsekui walutama. Kui nüüd wana mölder tuleks
ka alla, istuks reffe, nad läheksid Loomaaseme kõrtsi
kaudu. —

Parajasti kui Kusta seal seisis, tuli mölder westi-
läwale. Ta seisis ja waatas siin hetke waitides. Siis
tuli ta Kusta juurde, kes seisis ree kõrwal, ohjad peos.
Ta läks mööda. Siin juhtus aga midagi. Möödudes
mõlder tõukas Kustale rusikaga külge — sõprusest mui-
dugi, kuid nii tugevasti, et Kusta reffe kormistas. Mõl-
der naeris laginal.

„Ma mõtlesin, et sa mees oled,“ lausub ta, „aga
nüüd tuleb wälja, et sa oled pool naela worsti!“

„Mis sa lorisjed,“ hüüdis Kusta naljatada, „istu
refte, sõidame Loomaaseme Lode juurde.“

„Sinusugusega — arwad, et ma sind ei tunne, pe-
tis oled sa. Waata, misuguste inimestega sa koos elad.
Nüüd saite mu westi kätte, arwate, et sööte ära ja saate
täis. Aga seda teie ei näe. Ei, seda westit teie ei näe,
mitte ei näe!“ hüüdis härra Kobras kõwasti ja wibutas
rusikat minemasõitwale Kustale järele.

Kusta oli nüüd täiesti löödud. Niisugune oli olnud
siis tema parim sõber. Nüüd oli see wäike mees enese

reenurka üsna kõski tõmmanud ja sõitis masendunult kodu poole. Kui toredasti sõrkis Tella! Üsna lõbu oli sõita selle hobusega. Wello oli ta Waigula laadalt ostnud. Wõib-olla oli ost olnud õnneasi, kuid wabest tundis jee poisi ka hobuseid? Mida jee Wello üldse poleks tundnud! Ta ostas iga tööd ja kõiges oli edu. Ta kandis oma tugewates kätes õnne.

Kusta jättis õue jõudes hobuse sinna paika ja läks otsekohe tuppa. Kusta tahtis näha, mida teeb Wello — on jee üldse weel siin. See tüli tema poolt oli olnud ju lausa rumalus. Kas wõi palu wabandust poisi ees.

Miipea aga kui Kusta ukse awas, muutis ta meelt. Wello hõõweldas pingi juures, osutamata tähelepanu tulejale. Kusta läks mööda, tagatuppa — lauajumata Wellole sõnagi. Hobune seisjis õues rakkes. Kõõgis kuuldus anumate kolinat. Salme talitas seal.

„Salme!“ hüüdis Wello.

„Jah,“ wastati kõõgist.

„Wõta hobune lahti!“ käskis Wello. „Kaua loom rakkes seisjab.“

„Mina olen peremehe teenija ja täidan peremehe käsku — iga kaabakas pole minu sundija,“ wastas Salme kõõgist. Ta wastas otse karjuwalt, et Kusta tagumise tuppa teda kuuleks. Siis jäi kõik waitseks.

Kusta tuli eestuppa, jäi hetkeks hõõwelpingi juurde peatuma ja küsis siis läbi ukse kõõki:

„Salme, kas ja weel kõõgis oled?“

„Pesen kartuleid,“ wastati.

„Jäta pooleli ja mine wõta hobune lahti, kui sind kästi — mitut käskimist ja weel ootad,“ ütles Kusta ja waatas ise ootawalt Wello otsa. Mis Wello ütleb? Wello waitis ja silus käega hõõweldatawat lauda. Ta waatas ise sellele.

Kõõgiuks paugatas wäljastpoolt kõwasti kinni. Salme täitis käsku, olgu! Wiimane lord — mõtles ta ise.

„Ära lõhub maja,“ ümises Kusta, wõttis siis uffe raamipuu, millise Wello walmis oli hõoweldanud ja tapifohad peale joonestanud, filmitjes ühelt ja teiselt poolt, popjutas piipu, mis täna hästi ei tahtnud põleda, ja päris: „Kas see on nüüd walmis?“

„Minult tapid on veel tegemata,“ wastas Wello.

„Zuba mulle peitel, ma hakkän tappe raiuma,“ sõnas Kusta.

Wello waatas imestades wanamehe otja. Mis juttu see ajas? Kes seda warem oli kuulnud! Kuid tema ei tahtnud ka Kustat feelata, wõib-olla oskasti too teha niisugust tööd.

„Peitel on nüriwõitu,“ wabandas Wello ja hakkas juurt, laia terariista tahu peal ihuma. Nüüd oli Kustal aega noormeest filmitseada. Too ihus nii rahulikult peitlit, nagu poleks nende wahel kunagi midagi olnud. Akki tõstis Wello pilgu.

Kusta otjis kõnet, tal oli halb, et Wello waatas temale nii.

„Nüüd saawad sul peagu uffe ja akna raamipuud walmis,“ ütles ta wiimaks.

„Jah, niipalju kui kawatsetud,“ wastas Wello ja ulatas wanamehele peitli. „Pole muud tarwis kui maja, kuhu neid ette pista.“ Selle wiimase oli ta õelnud otse kui enesele ja hakkas nüüd jälle hõoweldama.

Kui Salme wäljast tuli, oli ta imestus piiritu. Kusta, kes alati tööd oli põlanud ega murdunud pingijalgagi ei wiitfinud uuega asendada, istus hargifil uffe raamipuul ja raius tappe. Wello hõoweldas laudu, nii et laastud lendasid. See oli ju päris tööstus!

Salmele näis, et kõik lootused on kadunud meeste põhjalikuts riiduminekuts ja Wello wõis finnitada järjest kõwemini oma kanda Tontoni peremehe tr-hale. Kui see kurjawaimu hullur ometi oleks torra siit lahkunud — oleksid tulnud tagasi jälle kuldsed ajad. Salme oleks saanud minna jälle igal õhtul, põll täis toidupoolist,

oma tare juurde ja Jankil oleks olnud lähedam käia metsas.

Mis elu see siis nüüd oligi? Janfel oli tööl ja Salmel tuli wähest õõfiti olla Tontonil. Laps pidi olema üffi kodus. Beetrike oli küll kümneaastane, kuid ikkagi üf finda metsa sees ja pimedatel kewadõil, mil mets nii toledasti kohises. See oli fiiski noorukesele liig.

Kõike feda oli tahtnud Salme ammu tuua põhjendufeks ja lahtuda Tontonilt. Ta polnud aga kunagi kindel, et oluford fiin ei wõi Wello lahtumifega paraneda, ja siis oleks olnud kahju. Nüüd oli ta aga weendunud, et kõik jääb nii, nagu oli, ja Salmel polnud enam põhjust edasi teenida. Paljufest ta siis palka saab. Üks aufa töõga saa igalt poolt sama palju.

Ta käis edasi-tagasi paar korda läbi toa ja wooris mõttetult kõõgi wähet. Lõpuks algas ta:

„Ma tahtsin peremehega eraldi rääkida.“

„Peremees on fiin,“ ütles Kusta ja õjutas Wellole. „Kui soowid, wõin wälja minna — ah soo, peangi waatama, wähest on hobune liiga palju heinu kistunud jalge alla.“ Kusta õffis mütsi. „Heinu on wähe ja loomi sai nüüd rohkem. Peab kõõku hoidma.“ Seda Kustat küll, ta kõõbib end üles ja tahabki kõõndida talli juurde.

„Sinuga ma tahtsingi rääkida,“ ütleb Salme libedalt. „Mul pole maailma hulgustega midagi tegemist!“

„Ah minuga —“ Kusta peatub. „No räägi siis, mina olen fiin ja tema ees pole mul mingifugufeid saladusi.“

Wello wõtab Kusta käest mütsi enda pähe. „Ma lähen ja waatan fiiski neid hobufeid.“ Kusta tahab teda peatada, kuid pois õõpsab ära.

„Sa pead enefele nüüd uue talitaja waatama,“ algab Salme.

„Uue? Mispärast uue?“ Kusta ei mõista... Kas siis Salme ei taha enam edasi teenida? Üle kümne aasta juba olnud — miks ta siis nüüd korraga lahtrib? Ja nüüd just oletas teda kõige rohkem waja. Tuleb tewad, algawad ehitused. Wõi tahab Salme palka juurde. Et siis wõi Welloga selle üle rääkida.

„Pole siin rääkida enam midagi!“ Salme wihastrib päriselt. Kas Kusta tahab teda pilgata wõi? Ah Welloga! Kas Kusta enam ise mees polegi. . .

„Kus see parem sind siis ootab?“ küsib Kusta järsku. Ka tema on muutumas farmimaks.

„Ah sina soowid muidugi, et jääksin eluaegseks poppiks sinu saunanurka. No seda ei ole! Etimejeks maiks kolime minema. Saad oma tareloksi kätte. Aga Jantel tahab ehituseraha selle eest kätte — nii nagu räägitud.“

„See tareehituse raha nüüd — selle wõib ju niisama ka ära tafuda. Püügi ikka paigal. Ega weerewal tiwil pole sammalt.“ Kusta on elutark.

„Jantelil on praegu palju parem ots — pääjeme ometi lord siit raba-soost wälja. Nad ostawad Kobrasega saewestki, Jantel hakkab meistriks. Pealegi annab Kobras Jantelile niipalju raha ette, et saame endile ise linnaserwale wäikese majaputka. Oma on ikka oma.“ Nii seletab Salme uhkelt.

„Kuule, mina seda küll ei usu, kust see Kobras siis seda raha wõtab?“ kahtleb Kusta.

Salme on kindel kui talju. Kahe nädala pärast on ta läinud. On see Kusta asi, kust Kobras raha saab? Ega raha maailmast otsas ole, kuigi see Kustal on seni puudunud.

„Küllap te kõik weel imestate, kui hästi meil läheb. Läheme linna — aga teie jääte kui konnad siia ammuli juuga oma porimätta otja wahtima.“ Toreda zhestiga

oli Salme seda öelnud. Waene naine, kes lordki elus
wõis olla uhke.

Ona jüdames polnud küll Salme selle hästinietu
peale päris kindel. Ta oli küll rõõmus toreda plaani
üle, mille Jankel talle eile öösi rääkinud, kuid jüiski wõt-
tis kahtlus ta hinges maad. Eriti õhtul oli halb olla.

Kui kõit juba magasid, tõusis Salme tasakesi oma
woodis põlwili ja palwetas. Ta palus kõige wägewamat
taewa ja maa loojat, et see lordki laseks waeje inimese
plaani täide minna — kuigi see rikaste tehtud seadus-
tega päris hästi kofku ei sobi.

Rümmes peatükk

ölder Kobras oli wiimastel päewadel tihti Doomaafeme kõrtsis praalinud ja prassinud. Ta oli joonud enda purju ja tiikkinud kõrtsimees Soodega wägisi riidu. See oli end jõudumööda kaitsnud, kuid mölder oli alati nii sõjakas, et Soode, kes naljalt ei ägestunud, ometi lord wihastus ja Kobrase kõrtsist wälja wiskas.

„Sina oled ka ilmas ärimees — noo niisugust narri ma weel pole näinud, kes oma parema ärisõbra wälja wiskab. Kuigi olen waesetš jäänud, pole ma ometi nii waene, et juua ei jõua. Juua jõuan ikkagi rohkem kui mõni teine. Minu jõud ja rahatopik wiina ees ei wäriše.“

„Mis sa ilmaaegu jood,“ lausub Soode teda rahustades.

„No seda ma küll ei usu, et wana Doomaafeme kõrtsimees karstkust hakkab kuulutama. Kuule, pane siis oma pood kinni, kui sa pankrotis oled ega enam märjusest jõua joetada. Ei jõua wist niipalju tuua, kui mölder joob — seepärast sa nõnda sõjakas oledki.“

„Kes seda sinu jõudugi teab — lastsid weskil käest ära. . . . Ju sul ikka see jõud kippus otša minema, kui nii tegid,“ seletab Soode.

„Kas sina ka usud, et minu jõud saab otsa? No küll sina, Goode, oled rumal mees, ja usud, et mina selle rumala Tontoni kamba ees wärisen — no seda ei ole. Need narrid lähewad kõige oma ettewõttega pankrotti, aga mina kufun alles elama. Olen õnnelik, et kord sellest igawesest Põdeja westist lahti sain — aga sina arwad, et nüüd saab see teistele. Tontoni murlele — ei, wennike, siis ja effid. Wäga rängasti effid ja. Seda westit ei päri peale minu keegi. Mitte keegi, kas mõistad!“

„Wello igatahes on suurem ärimees kui meie kõif kofku — ega too sul ennast alt wedada lase. Seda juba ei juhtu.“

„Ah siis sina oled ka nende kõriloitajate kampa üle läinud, no seda ma sinust, wa kallis mees, poleks uskunud.“

„Mina leian, et need mehed on ifka edumeelsemad kui terve küla kofku,“ lausus kaupmees ning oli julge ning järjekindel Wello pooldaja. Nüüd wõis seda awalikult welda, sest see polnud enam äriliselt kahjulik. Dö oli juba kätte jõudnud ja Robras üksi kolistas siin kõrtfi seinataguseid mööda ning lubas kwiiga afnad sisse wirutada, kui Goode tema wäljawiskamist andeks ei palu ja pole walmis uskuma, et mölder weelkord tõuseb jõukale järjele.

Mölder oli seda lubanud kõigile — nüüd pidi alles algama elu — ta pidi asuma linna ja siis . . . Ta oleks juba oma aadressigi juhatanud, kuid ajukoht polnud weel kindel. Saeweski asutamine linna, ega see ole naljasi. Enne peab leidma koht, millel äriliselt paremad eelbused.

Ühel päewal tuleb mölder jälle kõrtfi juurde, suur plekist plasku käes. Mis nüüd? Kas tahab ta jünset „joogiweti“ enesele koju waruks wiia, et poleks alati käimist?

Mölder on tõsine ega wasta lõõpijatele sõnagi. Ta lasseb plasku panna petrooleumi täis ja maksab raha.

„Wala sealt üks kahetümmewieline kah,“ lausub ta kaupmehele. Loodes täidab kassi.

Mölder on minekuwalmis.

„Mis sa nüüd kewadel enam selle õliga teed, isegi walged ja pikad päewad,“ sõnab Tanipapa Juhhan, kes wahpeal sisse astub.

„Kas sa ei tea, mis õliga tehakse?“ kätatab mölder ja sülitab wiha pärast wastu kõrtsi seinale. Siis ulatab ta oma suu Tanipapa Juhhanile kõrwa juurde, kui tahaks ajada salajuttu, ja kätatab: „Õli walatakse lampi.“ Juhhan tõmbab pea poolpõiki kõrwale ja jügab kõrwa. Kuuradi narr niisugune.

„Said aru, lätlane?“ küsib mölder pooleldi naerdes ja lahtub.

Tanipapa Juhhan waatab Loodesle küsitawalt otse. See kehkitab õlgu.

Sõhtuse hämariku aegu on jälle kõrts kogunud rahwast täis. Siis on tulnud ka Tontoni ehitustöölised. Wello olewat juba mundamendiga alanud. Mõned arwawad, et see ettevõte on warane. Maa pole weel igast kohast päris sula.

„Tema nüüd kärsib. Eile oli põllulgi, ma küll keelasin,“ seletab Suur-Tõnis, ostab topsi tükke ja läheb. Ega temal ole enam aega siin istuda. Westi ostmisest jaadid on Suur-Tõnis tähtis tegelane. Ta tunneb, et enam ei jõi jüia seltstonda. Nüüd on ta tellinud ka enesele ajalehe, mida loeb wabadel sõhtutundidel.

„See hull olewat eile kolme hobusega kündnud, jah,“ jätkab Tanipapa Juhhan. „Kaks ei jõua ju praegu atrawedada... Ei lasse ometi narr maal äragi julada — murrab kui paaki üles.“

Kõrts on mitmesugustest arwamistest tulwil. Wõpüks lepitasse kokku: ega Wellost ikkagi põllumeest ei saa.

Jandab niikaua, kui raha otjas ja talu metsast lage, siis lasseb jalga...

Mõned mehed on juba lahkunud, kuid Sawimäe Madu, Tanipapa Juhan ja Jankel istuvad ikka veel poes. Soode jäi juba letile käsipõsikile tukkuma. Waes-kene! Lasseb wiimati niimoodi mõnel kapa kassasse ulatada.

„Tarwis hakata õhtule minema,“ arwab Madu. Teised ei wasta. Madu tõuseb ja teeb minekut.

„Jankel, kas tuled ka ära?“ küsib Tanipapa Juhan ja wajub ukse poole.

Jankel näis tukkumat, ega ta kuulegi, kui Juhan wälja läheb. Las magawad mõlemad hommituni, mõtleb Juhan ja juleb enese järel ukse. Nüüd on Jankel korruga ärkvel. Läheneb letile ja algab salapäraselt:

„Ma oleksin soowinud õli.“

„Mis õli?“ küsib unine kaupmees.

„Petrooleumi.“

„Mina ei tea, mis te selle petrooleumiga veel kewadel teete.“

„Oleks olnud natuke tarwis,“ ja Jankel tõstab suure neljakandilise plasku letile.

„Ei ole mul niipalju enam. Ennist andsin mõeld-rile ära, mis ma sest õlist suwel siin pean.“

„Ah nii, no siis on asi korras. Head õhtut!“

„Head ööd!“ wastab kaupmees ja on rõõmus, et ometi kord wõib oma poenkse sulgeda. „Waata, kus mul foolmeistrid, nendel petrooleuminälg nüüd wastu suwe, aga talwel, siis ei raatsita lampi põletada,“ ümiejeb kaupmees ja läheb oma tuppa.

Wäljas walitseb kewadöine midewik, millest läbi kostab jõgesid täitwate suurwete kohin. Niidul hüppab jänes ja purustab mätaste wahete külmunud jääfirme. Selle klirin on kaugele kuulda. Ent taewas on hele — ei ainuiski pilwe ja tähed on tagasi tõmbunud ning kah-

watud. Nüüd on kaugele näha ja kuulda, kui keegi kõn-
nib väljadel. Umberringi on aga vaikne.

Siis kehtöö paiku aga muutub taevakaar põhjast.
Esiiti hakkab see roosatama ja otselui märtsima — siis
tõuseb meripunane õhe üles Wanametja kohale. Kell
käib kehtöötundi, aga põhjast on tõusmas päike...

See kõik on siiski lähemal. Läbi kewadeöö large
kuuvalge-jaheduse kostab mingisuguseid häáli, midagi
praksjub — murtsakse offi — nüüd purskuwad jädemed
taewatelgi alla.

Kusta, kes on käinud talli juures, on jäänud õuele
peatuma ja vaatama kui mõistatust. Mis see siis on?
Nüüd tõuseb leegi latw isegi metsa puude tagant nähta-
wale, nüüd see rakstatab ja purskab sademeid.

Järsku taipab Kusta ja erutub, kuid ta jalad on
nõrgad majja minekuks. Suure waewaga jõuab ta
ukseni. Ta kuuleb, et keegi jookseb kõögist tuppa. Sängi-
kott kahiseb ja tekk tõmmatakse robinal üle pea. Salme
oli wist väljas käinud ja nüüd ta põgenes wanapere-
mehe tülles teki alla.

„Salme, kas sa ei märganud midagi?“ küsib Kusta
eestuppa tulles Salme magab — ainult ühetajane
norin kostab teki alt. Kusta läheneb ta ajemele ja ra-
putab teda õlast. Salme wigab ja sirutub ning ütleb läbi
une midagi. Kusta on ärewusest nõrk. Kes see iin
siis käis...

Ta jõuab suure waewaga tagatuppa ja äratab
Wello. Nüüd on juba kuma väljas õige tugew ja wal-
gustab läbi akende tubagi.

Wello riietub wälkkiirelt.

„Arwad sa, et see on lähedal?“ küsib Wello Kustalt.

„Lähedal, ma kardan, kas see pole mitte Põdeja
westi — selle koha peale leek jääb.“

„Põdeja westi!“ hüüab Wello.

Gestoas on kuulda jälle ukse lõõjatust. Kusta waa-
tab laternatulega sinna. Salme on wälja läinud...

Uksja magas ta nii tugewasti. Kui mehed olid mineku-
walmis, tuli Salme wäljast sisse.

„Uh, päris ära ehmatawad — nagu kats puuki kõn-
nivad öösi laternatulega, kuhu te nüüd siis tormate?“

„Kas ja ei näinud, et wäljas on tulifahju?“ küsis
Kusta.

„Ei,“ wastas Salme.

„Kuidas ja ei näinud, see ju peagu meie õue taga.
Sa käisid enne ka wäljas?“

„Ei,“ wastas Salme.

„Ma arwan, Põdeja westi põleb — sinna kohta leel
tandub,“ arutles Kusta.

„Ei, Põdeja see küll ei ole,“ diendas Salme, „see on
koguni linna pool — ma usun, see eht linna kuma.“

„Lähme kohe!“ hüüdis Wello ja tormas wälja, kui
parajasti tuba oli täitunud heleda walgujega. Taamal
kuuldus paar pauku. Wello oli saduldanud talli ees
hobuse ja kihutas juba Waigula poole. Kusta aga sõrkis
üle wäljade otse metjarada mööda, latern käes.

Waigula mõisas põlnud enam waikest. Siin kajasid
hüüded ja käsklused ratjamehele wastu. Endiste töölis-
majade ees teati weewaate korda ja otfiti priisituuri
wõtit, milline rabelemisega oli maha poetatud.

„Eks jeda aega pärast otsida,“ lausub Suur-Tõnis
Looga Endelile, kelle hoolets oli priitfi hoidmine. Para-
jasti, kui Wello kohale jõudis, tõstis Suur-Tõnis kümne-
puurdalise käsipriitfi üksinda wantrisse. Nüüd alles
Wello nägi, mida Suur-Tõnis mõis.

„Tõmba oma setu ka siia kõrwale,“ hüüdis ta, nähes
Wello lähemas ratsja. Kats hobust rakendati priitfi-
wantri ette.

„Siis ifka Põdeja westi?“ sai Wello mahti küsida.

„Jah, põlema panid, kuradid,“ wastas Suur-Tõnis.

Priitfi plaksus ja uued westkiomanikud kihutasid priit-
fiwantriga kewadisel porisel teel, niipalju kui hobused
suutsid, mõisamäest alla Põdeja poole. Looga Endel tuli

tühja weewaadiga taga, mille ta pidi Tanipapa silla juures täitma, et wesi oleks käepärast. Nagu Waigula mõisa sõnumitooja oli teatanud, olewat weskijärw kuiwaks lastud ja ainult pori hõljuwat ümberringi. Wett olewat jõesängist raske kätte saada.

Tulijaid oli asundusest teisiigi; küll jala, küll hobusega. Inimesed tahtsid ometi oma silmaga näha seda jalapärast tulitahju. Kogu ümbruskond oli walge, peagu nagu päewal.

Loomaaseme kõrtsi ees hüppas wana Loode ka pritsiwanfrisje. Wello ei tahtnud küll hobuseid peatada, kuid Suur-Tõnis lausus: „Kas tuleb, meil meest waja pritsi pumpama.“

„Ega see muud küll pole, kui oma meeste töö,“ lausus Loode wanfrile hüpates.

„Täitsa mõldri enese töö,“ hüüdis Suur-Tõnis, „aga ärgu ta mõelgu.“

„Kas tema just ise oma käega — aga küll tegijaid leidub, kui raha mängus,“ seletas Loode edasi.

„Keda ja arwad?“ küsis Wello.

„Mis mina arwan, aga eks neid õliostjaid wiimasel ajal olnud kui wihma. Ma juba mõtlesin, et ega see head ei tähenda.“

„Kus tegijaid, seal nägijaid, aga hoidku Jumal inimest minu näppu juhtumast. Kas teate, mehed, küüne wajutan sellele mõldrile kuldasje nagu putukale.“ Nüüd ta tõmbas järsku ohjadest ja keeras hobuse Tanipapa õue. Siin näis kõik olewat waguine, kuigi leef paistis selgesti üle künka.

„Hei, lätlane! Ärka üles, püksid kõrbewad!“ hüüdis Suur-Tõnis ja wirutas piitjamarre plakjudest wastu seinale. Ruudud tirisid.

„Lööd akna fisse,“ keelas teda Loode ja tõmbas tal wanfriredeli pulga käest, millega Suur-Tõnis oli walmis Tanipapa Suhaniit äratama.

„Küll ma teda õrnasti äitun,“ lausub Suur-Tõnis ja hobused tormasid läbi õue edasi. „Pole mul aega wiisatas olla!“

Kuid mis see oli? Peagu Põdeja aia taga oli teel wäike sild — üle põllutraawi. Wello kõrb lendas siin ninuli maha ja wanter meeste ning priisiga weeres auku. Suur-Tõnise hobune ei suutnud üksi edasi wedada. Ta oli erutatud ja rapsis samuti aiste wahel.

See oli ju otse õnnetus. Hobune ei saanudki maast üles — ta oli oma jalaluu murdmud. Waene Tella. Nüüd lamas ta siin ja oigas.

„Üks saadanas on silla ära lõhknud,“ wandus Suur-Tõnis.

„Ega me jõua wiist tulele piiri panna — aidake mu hobune...“ Wello käis kui walus ümber oma Tella, kes maas wähtres ja rohmles.

„Mis ja mõtled — weel looma hakata piinama. Wõta!“ Suur-Tõnis ulatas talle rewolvori. „Kui on läinud, siis olgu!“

„Ega siin muud otsust wiist ole kui kuul,“ arwas Boode, „sõjawäljal sai tehtud samuti.“

Wello ei tahtnud olla õrnatundeline, kuid ta pööras näo kõrwale ja lastis siis. Hobune waatas ju nii härdalt ja oigas. Kaks, kolm laengut pähe — nüüd oli ta wai. Raagu must narts jäi ta lamama siia õöhämarusse.

Wanter weeti meeste jõul august wälja. Suur kiwi traawiperweli täitis hädaohtliku koha. Ka teised tulekustutajad jõudsid appi.

Weski katus langes parajasti sisse, kui esimene weejuga tulle juhiti. Sellest ei olnud enam midagi kasu — ainult hall aur tõusis wastu taewast.

Wõned inimesed olid juba warem siin: joosti, kirjati ümber põlewa weski, kuid abi polnud neist suurt tallesti. Järw oli maha lastud ja porisest lõdeängist oli raske wett kätte saada. Pealegi polnud ainustki anumad ja westikutjed ning afnad olid lufus.

Kas mölder oli siis sees ja tema naine? Nüüd pidi ometi mingi selgus tekkima — katus langes järggult ja jädemed lendasid. Abitu meejuga käsipritšit tõusis küll ja langes tulle, kuid see näis olevat kõik tühi töö.

„Kaitseme parem kõrvalhooneid, siin pole enam midagi päästa,“ arvas Soode. „Käe, kuuri ja talli katus hakkab wõtma tuld.“

Sawimäelt on tulnud ka uudisajunik Madu ja tema naaber Kellamägi. Kellamägi on tüse wainne mees ja asub lohe sõnagi lausumata pritsipumba juurde. Käib, nagu oleks ta eluaeg seda tööd teinud. Madu on aga mures oma jahufoti pärast. See põleb nüüd sisse. Ja alles eile oli ta toonud selle siia. Oli nüüd seda tarwis. Kus mölder on — peaks rääkima, kelle kahjuks jääb sissepõlenud jahwatus.

Jah, kus on mölder? Kus on kõik westirahwas? Kui tuli juba eluruumide lae külge ajub, kuulduw ülalt hele kiljatus. Seegid nagu hüppasid korra taewa poole, siis jääb kõik waihkets. Tuli asub möldri magamistoos külge. Kas siis inimesi kellelgi meeles polegi, seal mõib ju mõni sisse põleda! Jah, kuid üks on seeft kanges.

Tuuakse redel ja aetakse magamistoos afna alla püsti. Palaw leek aga takistab üles ronimast, pealegi nähakse magamistoos juba wilkawat tuld. Tuld ja suitsu immitseb akendest wälja. Suur-Tõnis ei jõua rohkem kui kolmandale pulgale — nüüd süttib korraga ta müts ja mees tuleb tagasi. Wello on leidnud järwe äärest wana lõhkise paja. Ta asetab endale selle pea otja ja ronib. See tekitab naeru, kuid mees ronib afnani. Jah, nüüd ta murrab selle ja tungib sisse. Päris rööwel, imestatakse alt. „Kra mine sisse,“ hoiatab Soode, „läpatad enese ära.“ Wello ei kuule keeldu.

Tüff aega walitseb pinewil waihus. Kõik ootawad hinge pidades. Siis ronib mingi suitsem kogu afnale tagasi ja kukub prantsatades maha. Wello riided on

mõtnud tuld. Pang wett Suur-Tõniselt lendab kõrbe-
wale mehele ja pois on warsti püsti. Minult läkastab
pisut ja hoiab käega rinda.

Sah, möldri naine oli lamanud põrandal, kuid
Wello pole suutnud teda päästa.

Rõik on haaratud õudusetundest, kuid samal ajal
lõõb seljatagant heledamaks. Rahwas seisab kahe tule
wahel. Mehed pööravad ümber, eemal olew keskiaida
katus on süttinud järsku ja õhus on kanget petrooleumi-
haiju.

Wisatakse weel mõni pang wett fuurikatusele, et
jee oleks märg, ja nüüd rutatakse priitfiga aida juurde.
Weski jäägu Sumala hoolde, siin pole enam midagi
päästa. Mõnest kohast lähenewad leegid isegi juba maa-
pinnale ja haarawad lähedalolewat aeda.

Enne weel kui mehed jõuawad aidani, kostab aida
otsa juurest hiiglakisa. Reegi karjub kileda, peene hää-
lega. Ragu metsaline kriiskab ta.

„Kurat, see on ju Tontoni Kusta hää!,“ hüüab
keegi mõisameestest. Mõned hakkawad kõigest hoolimata
käsi priitfiga pumpama wett aidakatusse, teised jooksewad
aida otsa juures olevate lepapõõjaste taha, kust kostab
kisa.

Kui Wello siia jõuab, näeb ta taht meest maas ra-
belemat. Gemal on latern küljeli maas ja suitseb. See
on ju Jankel Sepa, kes taob rusikatega fogu jõust Kus-
tale näkku — nii et see on werine kui lupard ta käes ja
kifendab. Ent Kusta on wintske. Ta käed on kui tan-
gid haaranud Janklit õrnemast kohast ja nüüd ripub
ta tugewa Jankli küljes kui takjas. Kusta ripneb ega
lase seda meest minema.

„Mis sa, elajas, teed —?“ haarab Wello Jankli
õlast ja tahab mehi lahutada. Samas saab ta ootamatu
hoobi näkku ja langeb maha. Kusta, kes on wahpeal
lahti lastnud, juudab siiski Janklile jala ette panna ja

too toimistab. Juba ongi Uadu kohal. Ta näeb kist-
lejaid ja karjub kõvasti: „Appi! appi!“ Suur-Tõnis
jõuab jaole. Ta märkab, milles asi seisab, ja haarab
Janklit jopijabast. Peagu oleks jee tal lipsanud
käest. Kuid nüüd leiab Jankel paraja kiwi, jee ähwar-
dab lennata Suur-Tõnisele vastu pead. Wana sõja-
mees on aga tugewam ja kawalam. Hoop Janklile
kuklasje ja ta on kápuli maas.

Wello on ka platfis ja kahetseji tõstawat nad Jankli
üles ning nõuawad asja kohta seletust. Mees on aga
roidunud, nagu purjus ja waarub ainult nende wahel
ühele ning teisele poole. Ei heaga ega furjaga tule
sõna üle Jankli huulte.

„Kawal, kurat,“ seletab Rusta, kes on ennast ko-
gunud ja oma näo werest puhastanud. „Parajasti kui
aida katus põlema süttis, hüppas tema aida lakast ja
tahtis punuda metsa...“

Nüüd on ka ametiwõim kohale jõudnud. Konstaa-
bel oma läikiwa tärniga seisab kah ja waatab, kuidas
wägewad westihooned warisewad tuhaks. Jankel tuuakse
tema juurde ja mitu meest hakkawad asja seletama.
Kõige esiti kuulab konstaabel üle Tontoni Rusta. Sel-
lest jätkub, et anda Jankel üle kohaliku kaitseliidu
meestele. Seda jaksja ta enam lahti ei lasje.

Aida kustutamise juures teewad mehed ennastjal-
gawalt tööd, kuid katus süttib ikka uuesti ja uuesti, sest
ta on korralikult petrooleumiga läbi immutatud ja lakas
olewates heintes ei kustu tulepeša kergesti. Nüüd löö-
wad juba leegid räästani ja paistab, nagu oleks jeeji
hoone kadunud.

Dotamatult lüfatakse jeeestpoolt aida uks lahti. Lä-
mel seisab möldri kaarel aluspesjus — jama pikk loi-
kam, kellel oli Tanipapa Sidaga laps.

„Wana, wäljas on tulifahju!“ hüüab ta aita ta-
gasi. Nüüd jookseb ta ise lagedale.

Wana mölder tuleb talle järele. Ta otse tuigerdab jalul — mis kõik väljas on juhtunud? Tema, waene mees, ei wõinud aimatagi! Ja-jah, tänu taewale, et ta sisse ei põlenud. Ka wana mölder on aluspesus ja järgiawauksest lööb ta karwane rind esile. Waene Kobras, nüüd on ta puupaljas, riideid ka pole tal enam seljas. Keegi meestest toob oma mantli, teine annab kuue ja jääb ise westiga. Mölder kisab, jookseb tükk aega edasi-tagasi ümber tule, siis langeb ta kofku. Ta wajub kui narts maantee äärde.

Nüüd tuleb aga sõnum. Kurb sõnum ja see wajutab möldri üsna lösfi. Pärts otjas on waene mees. Keegi on teatanud, et ta naine on westisse sisse põlenud.

Kuidas see ometi wõis juhtuda. . .

Uga ega häda tule üffi. Konstaabel tunneb ka huwi möldri ja ta poja vastu. Ka neid peawad kaitseliitlased areteerima ja paigutama wallamajja. Etsialgu, kuni põhjaliku ülekuulamiseni.

Ugarad mehed on kustutanud ära aida ja nüüd kaitsewad nad jälle kuurikatust; see kipub aga wägisi tuld wõtma. Wiimaks warisewad westi seinad löplikult kofku. Tuli wõtab maa peal hoogu weel wiimseks hingetõmbeks ja nüüd on Põdeja westi põlenud. Kui ainult oleks saanud selle adventisti päästa — selle möldrinaise. Wõib-olla aga oli Jumala tahtmine nii ja eidekene sai siit kurjast maailmast õndsasse rahupaita.

Kusta on kaugemal. Tema raiskab jeal kallist wett, millega oleks nii tore kustutada tuld. Terwe pange on Kusta endale ette wõtnud ja peseb nägu. Ta nina jookseb werd. See metselajas oli ju sinna jaganud lõpmatult rusikahoope. Kusta siiski ei andnud alla — wanamees oli wintske. Ta nüüd on ta rahulik, et see kõik on läinud nii. Tema, wanainimese, jõunatuke on leidnud ka kasuliku rakendamist.

„Sea seegi,“ ütles Rosta, „et juhtusin jaole. Mu
pea on pisut uimane —“

Suur-Tõnis tõstab ta wanfriske kui wäitse lapse
ja Dooga Endel küübib wanamehe koju. Ise nad jää-
wad veel siia, kuni on kustunud wiimised tuld.

Küüd tõuseb ka kewadine päike ja kaugemal on
kuulda tedre kudrutamist.

Üheteistkümmes peatükk

li jälle nagu kergem hingata. Nüüd oli Põdeja kuulus tulikahju möödas. Minult weski waresmed haigutasid seal jõepe-
mel ja ait oma põlenud katusesga, suitse-
nud heinad lakas. Ta oli siiski kustutatud, nagu tule
suust näpsatud.

Tõesti oli kergem — ei olnud enam mölder Kobrast
ärplemas kõrtsi juures ega tegemas oma suuri tulewiku-
plaane. Need õhulosid, mida ta oli ehitanud, warisjesid
kõik kokku tol saatuslikul ööl. Terwe kogufond oli tõus-
nud kui üks mees möldri südameturjuse wastu. Ka
Jumal oli nuhelnud teda. Nüüd oli ta lest.

Siiski tal oli läinud hästi, arwati Doomaaseme
kõrtsi juures: pagana hästi! Kõik teadsid, et mees oli
teinud kurja, see oli käegakatsutaw — oh jaa, see oli
otse jube ettevalmistus, millega ta oli saanud hakkama
tulikahju ööl. Ometi mölder oli puhas. Rohusti jäi
puhtaks kui kuld. Selle asemel läks aga teine mees
istuma — neljaks aastaks. Nüüd oli Salme üksinda.
Waene naine, kuidas ta pidi kannatama! Kogu koorem
oli langenud Jankli selga, aga see ei liigutanud enam
sõrmeotsagi enese puhtaks pesemiseks ega teiste asjaosa-
liste määrimiseks. Nagunii oleks olnud kõik asjata!
Ega tema seepärast wabaks poleks saanud. Minult teisi

oleks mõinud wedada endaga ühte kotti. Jankel mõttiski wabatahtlikult fogu süü omaks ja läks, käed raudus, minema.

Ta oli päris kangelane.

„Ets see maksja möldrile ka midagi...“ arwas Sawimäe Nadu. „Ets raha tee mehe wabaks.“

Nadu arwas aga walesti. Mölder oli waene kui rott. Seegi raha, mis oli, jäi tulle. Ja see, mille ta oli lootnud saada oma westiseadiste ja kraami eest kindlustuskassast, tuli firjutada forstnasse. Aluspesus oli ta juure waewaga tulest pääsenud. Jankli efsituse tõttu kalendriga oli kõik juhtunud päew warem, kui kaawatsetud. Nüüd läks mölder laia maailma tööd otsima. On ju weel westeid — ja ühel päewal oli ta läinud. Rõndinud Loomaaseme kõrtst mööda põhja poole. Tummalt! Kirwes õlal, nii oli ta waikselt astunud endaeette, ega lausunud kellelegi sõnagi. Ta polnud isegi teretanud Nadut, kui see tulnud talle wastu ja küsinud: „Ruhu nüüd?“ Mitte põlgliku pilkugi ei heitnud mölder enam Waigula taludele ega asundusele. Ta silmad olid ainult tardunult jälginud teed enda ees — et kogemata kraawi ei astuks.

Nadu oli tulnudki siis arwamisele, et möldril on rahast kahju, mis on läinud tuulde selle eest, et olla waba. Seepärast mölder ehk nii käiski, waikselt omaette ja kahetjedes.

Kaarli jalgade all olid aga teissugused tuuled. Ta oli wandunud, wandunud ja wandunud. Oli wandunud ijeennast ja oma kehwa saatust. Siis ühel päewal seisis ta päikesetõusu ajal Sawimäe Nadu õues. Niipea kui Nadu awas ukse ja tahtis astuda õue, hüüdis Kaarel: „Tere hommikut!“

„Tere, tere!“ wastas Nadu otsekui kartlikult. Kaarli oli täna asjalik — napp kõnes ja kindel oma otsuses. Ta tahtis end Sawimäe Nadu juurde tööle palgata. Nadu hakkas ehitama uut sigalat ja meest, kes kirwetööd

tundis, oli hädasti vaja. Kaarli oli üht-teist ehitise juures kaasa teinud. Temast võis saada asja.

„Anna ehitus minu kätte, ma wiin jaanipäevaks tatuse alla,“ ütles Kaarli. Talle oli tööd vaja. Töö oli ainus, millele võis loota. Baeva tuli näha palju, taju oli väike — kuid kindel, ja Aadul oli raha, tema võis kohe wälja maksta.

„Teab nüüd seda ehitust wõi asja,“ kõhles Aadu.

„Ara põikle,“ vastas Kaarli. „Sulle on hoonet vaja, mulle raha. Homme hakkab pihtha. Täna lähen ja otsin mõne noore poisi abiliseks palke seinale tõstma. Ja homme päikesetõusul oleme platfis.“

„Seda nüüd küll,“ kõhles Aadu edasi, „aga kuidas me nende hindadega hakkama saame!“

„Kas ma olen sinu käest midagi küsinud!“ Ah, Kaarli oli uhke seda lausudes. Ta tegi näo, nagu võiks ta Aadule sealauda ilma üles ehitada — ilma sendita. Elu oli teda juba õpetanud.

Kõik see aga ei tähendanud midagi. Ainult siis, kui Kaarli leidis üles paraja nupu, millele wajutada, sai Aadu sealauda plaanist asja.

Järgmisel hommitul oli Kaarel mehega Sawimäel. See oli noor, pikk poiss walgete juustega — Kalju Sepsa nimeline. Jankli wennapoeg kirjku juurest. Ta oli eelmisel juwel olnud Jankliga kaajas ehitustöödel ja tundis asja. Jõudu wõlbi olewat tal liigagi oma ea kohta ja poiss oli kärke jalaga... Kaarli ostas walida kaasklasi ja ostas ajada juttugi, nii et Aadu loidus nõrkes.

„Kui ja nüüd ehitust ette ei wõta, siis arwawad Tontoni mehed, et neile alla annad,“ algas Kaarel.

Aadul jäi juugi ammuli.

Jah, Tontoni mehed — see oli walus koht.

„Hakake siis pealegi palke tahuma,“ andis Aadu nõusoleku. Ta ei tahtnud enam edasi rääkida Tontoni

asjust, millised lõikasid südamesse kui nuga. Lihtsalt juutsed mõisid minna halliks jellele mõeldes.

See Sola küll — et ka Jumal ostas niisuguse tütre anda, inimesele ristiks. Nadu hinges algas suur protsess kõigevägevama vastu.

Jumal oli ju õnnistanud ta kätetööd ja Nadu polnud unustanud käimast kirikus. Jumal oli andnud head terwiist ja jõudu ning Nadu ei unustanud talle avaldamast tänupalvet ega tegemast õhtuti ristimärki pea alla.

Uhe asjaga oli Jumal teda ometi sisse wedanud ja selle eest Nadu ei osanud Jumalat kiita ega laita. Riitusest ta keeldus, sest see ei tulnud südamest, ja laita ta ei julgenud, sest kartis pattu. Aga lugu muutus ju üha hullemaks: ta tütar, Sola, oli otse talumatu.

Senini oli olnud weel, mis oli, aga tänawu kewadel läks asi päris liiale. Niipea kui koolid olid lastud wabaks, kuulis Nadu, et tema lihane tütar olewat kiriku eestkojas kuulutuse peal ja kellega — Tontoni Welloga.

No kuidas Nadu oleks seda wälja kannatanud! Ütleme, ta oleks läinud lihtsalt pastori juurde ja lasknud selle rumala kuulutuse sealt maha rebida... Ütleme, ta oleks maksnud pastorile selle eest — nii eraldi! Siis juhtus aga midagi, mis Nadule ei mahtunud hinge. Sola ise olewat sõitnud Tontonile. Juba enne pulmi! Niiid diendamat ta seal kui perenaine ja keetwat töölistele sööki. Küll oli Nadu saatnud mitu sõna, et tulgu ometi ära. Wõtku aru pähe ja tulgu juureks koju — Sawimäele. Ega mitte seepärast, et Nadul teda siin tööl tarwis oleks, waid niisama. Ärgu ometi olgu kogu küla naerualune — oma auwate wanemate teotus.

Kõik Nadu head soowid jäid aga kui kaja kaugele metsja. Süda aina walutas ja oli tühi kui küün.

Päew-päewalt oli kogunenud juba üsna tublisti laaste palkide tahumisest, kohale, kus pidi saama jaanipäewaks walmis Nadu uus sealaut. Kaarli serwas weel wiimaseid palke ja Raaju oli alanud wundamendikraawi

laewamisega. Niiud oli ta peagu hoone pikkuse wälja laewanud, kui Madu tuli põllult. Ta oli lõpetanud odra- külmamise ja tuli niiud ehitajaid vaatama. Madu tegi end tähtsaks, tähtsamaks kui muidu. Ta ajas asjalikku juttu ja mõõtis kraawi pikkust sammuga.

„See on üle nelja sülla,“ ütles ta wiimaks.

„Ei ole,“ waidles Kalju wastu.

„Kui ongi, mis jellest —“ lepitas neid Kaarli. „Murtade alla tulewad ristid ja täita sügawamalt ning suuremate kiwidega. Siis ei waju ehitis laiali, nagu oli seda Tontoni meestel juhtunud.“

Madu naeris. Naeris südamest kui pöörane. Kaarli ja Kalju sundisid enestele ka lõbusad näod ette, aga see kõik oli ainult peremehe järeleaimamine. Neil ei tulnud naer südamest.

Küll see wõis tore olla, kui Tontoni meeste sawilaut wajus laiali, nagu wana pääsukese pesa. Pool seintest oli juba ülewal ja siis tuktus kõik losji. Minus lõbus juhtum jessel kewadel!

Kui mehed kolmekesi kõik kraawipervel seisid ja maapinna kühke silmitsesid, hüüdis keegi selja tagant madala, pehme häälega: „Jõudu!“

„Jõudu jah! Jõudu tarwis, wana Tanipapa Juhan.“

Kaarli lõi paar hoopu labidaga kraawi põhja — just kui tapaks ta rottu. Ei, koputas ainult labidat sawist puhtaks. Tanipapa Juhan seisid siin ja Kaarli oli koputanud liiga kõwasti — labidawars murdus. Noh, hea küll, ta läheb ja teeb uue — see on wäite asi. Ta pidi koguni metsa minema ja otsima selleks paraja puu. Tanipapa Juhan ei saanudki temaga rääkida.

„Sa hakkad ka ehitama,“ ütles Juhan Madule.

„Ei saa muidu,“ wastas Madu ja oli uhke. „Ega see ehituse ettevõtte pole niisama — näe, mõnigi mees tahab teha, aga seinad wajuwad laiali.“

„Däts laiali kui sült,“ ütleb Kalju ja tahab olla peremehe meele perra.

„Ta ei võinudki jääda püsti, maa oli veel julamata, kui vundament tehti — muidugi ta pidi vajuma. Nad ei läbenud ju oodata,“ seletas Tanipapa ja oli asjatundja.

„Üle pea-kaela teevad, funi kõige oma ettevõttega lendavad uperkuuti,“ lausub Madu üleolevalt.

„Kas neil „lõofesefaswatus“ on üles küntud?“ küsis Kalju.

„Lõofesefaswatus?“ Tanipapa Juhani ei mõista, mis „lõofesefaswatus“ tähendab.

Nüüd seletab Kalju pikemalt:

„Kojah, „lõofesefaswatus“. Tontoni Kustal oli ju „lõofesefaswatus“. Kiriku pool kandis räägivad kõik, et Tontoni Kusta olewat usklik mees. Tema oma põldu ei künna, sest küntud maa peale ei saa lõofe pesa teha. Kusta jätab kogu krundi seepärast kesaks, et lõofestele meeldib kesale ehitada pesi, ja siis Kustal pole enesel kirikus käimist. Lõofesed lendavad taeva all ja kiidavad Jumalat ja Kustat — Kusta ise läheb kõrtsi.“

Nüüd naeris Tanipapa Juhani oma pehmet naeru.

„Mis sina, pois, Jumalast puutud,“ pahandas Madu ja oli tähtis. Siis küsis ta järsku: „Aga kas neil põld nüüd peaks olema külwatud?“

„Jah,“ vastas Juhani otse kui paratamatult. „Juba mineval nädalal olid nad lõpetanud.“

„Ja meie peremees lõpetas alles täna!“ hõiskas nüüd Kalju otse kui kättemaksuks. Miks siis Madu ei luba tal rääkida Jumala ja „lõofesefaswatus“ suhetest.

„Õi sest külwiga ruttamisestki kasu — läheb niisama luhta nagu Tontoni meeste laudaehitus. Meil siin külma põhjaga maa,“ arvas Madu.

„See on ka üle kahelümne viie aasta, kui mina mäletan, et Tontoniil maad on küntud ja külwatud,“ seletas Juhani edasi.

„Ah ja finder —“ rõõmutses siiski Madu, „mõi laudasein ometi varises kokku! See on itka rabatarastlus, ega siis säärased hulkurid ja latardid — kõik nüüd koos kamps, ole kellegi ehitajad ja põllumehed — tuleb fõrd niisugune tuju, et teevad, aga wajub maha kui wilt.“

„Wõib-olla teevad nüüd paremini,“ kahtleb Juhan.

„Paremini, kuidas paremini! Kas nad siis uuesti algawad otsast peale? Dige naljatad mehed! Kes siis laostunud hoonet enam uuesti algab, kõhe näha, et jaa-tus ei taha ja kui weel inimene hakkab ajama Jumalaga jõnni, kas siis niisuguses hoones enam kaswab mõi edeneb mõni kari mõi elu. Seal on rohkem lauda taga kui laudas. Sellest ei tule küll midagi wälja.“

Rahjuks peab Madu Juhanilt siiski kuulma, et Tõntoni rahwas on tõesti uuesti hakanud ehitama. On uuesti alatud otsast peale kõigest hoolimata. Ja wana Rusta olewat tõsine, sõnatehew ning rühkiwat kõigest hingest tööd. Olewat täismehe eest omal kohal. Kõige hullem lugu olewat weel see — mis kõitide maailma irwõhammaste suu juleb, Tõntonile olewat tulnud kuul-lus ehitusmeister Kurt. Ettewõtja Ottu Kurt, kes töötas paari- kuni wiiekümne mehega ja kellel on raha jama palju kui osawust ja riski. Wello oli tema juures töötanud mitu korda oma rännatuaastail, ja Kurt oli temast pidanud lugu. Nüüd olewat Kurt ka Tõntoni alatus kamps, ei tea mispärast. Minult tolle rumala Wõraoja kõse pärast seal metsas. Wello olewat Kurtile alatul wiisil ette luisanud, et seal wesi woolawat kogu aasta, ja seepärast nüüd Kurt olewat asjast hõõritatud. Juba mitu päewa olewat nad weeloodijaga olnud seal, Kurt aga waitiwat ja muigawat. Waene mehike, ta ei teagi, kuidas see sulgi teda sisse weab. Rahju sellest ehitusmeistrift. Teda peaks keegi õigel ajal weel hoiatama. See on Madule nii rabaw uudis, et tema sealaut nende teiste ettewõtete kõrwal tundub päris kahwatawat.

See on kui kuu päikesesäras. Mis kuu? Ei! See pole tähtki, isegi mitte jeda! Ega Uadu näita, et arvab enda asjast nii, ta teeb vaid umbuskliku näo Juhani jutu peale ja kahtleb ning kehatab õlgu. Ega see ometi lähe nii libedasti. Võib ju olla, et Kurt on tõesti nii rumal ja hakkab ehitama selle weenire peale westit. Aga noh, Põdejalgi ei jätkunud westile tööd, siis seal metšas. Hullutatavad niisama meistrit, hulkur ise, ja wana Kusta, kes tulikahjul poollooliks taotud, hõiskab kaasa.

„Küll näed, sellest ei tule midagi wälja,“ wastas Uadu kõige peale.

Nüüd muutub Juhani tõsiseks. Tema on nii palju ja palju pikalt kõigest rääkinud ja Uadu on nii suureline. Nagu oleks tema kõige targem maailmas. Ei, wennite, nii see asi ei lähe ja Juhani otustab astuda Uadule konnafilma peale.

„Sa ütlesid, et Sola asjast ei tule ka midagi wälja, aga näe, nüüd on ta ikka teenija Tontonil nagu midagi.“ Siis peatub Juhani hetke ja algab otse kui ohtega:

„Ei sinu tütrest saanud ikka kooliõpetajat ega midagi —“

„Kooliõpetajat?“ küsib Uadu. Muidugi on ta kooliõpetaja olnud Kaarna algkoolis. Kas Juhani siis ei tea? Ja kui ta ongi Tontonil sumitamasi, mis on see Juhani asi.

„Ta on teenijaks,“ tähendab Juhani.

„Ta on perenaine,“ kähwab Uadu. „Igatahes on ja võib-olla saabki Tontonist jõukam ja eeskujulikum talu kogu Waigula wallas. Peabki saama — kui seal on niisugune perenaine, nagu jeda on Sola.“

„Sola nüüd mõni asi ka. Wello kääneb nagu tas-kunuga.“

„Seda küll pole! Kõike võib ta teha, aga too tüdurit walitseb teda kui wäikest last. Pane tähele,“ ütleb Uadu uhkelt.

Kalju on kraavi kaevamisega jõudnud peremees-
test kaugemale ja tunneb rõõmu nende näaklemisest.
Uadu naine, Leenu, toob töölistele võileiba.

„Täna väga, perenaine,“ ütleb Kalju ja sih-
leiba, aga lisab siis: „Päike näeb küll leiva läbi või
ära!“

„Mis sa, tohujuuuh, nurised — kust ma seda pakse-
mat võitorda võtan, kui piim on lahja ja sinine.“

Kaarli jao leiba paneb perenaine kivile.

„Pane neile tontidele siis veel võid juurde,“ ütleb
Uadu ja tahab olla täna pillaja. Juhani on siin, wah-
tigu nüüd, kuidas Savimäel süüakse. „Pane võid üsna
paksult — sama paksult kui leiba — mina tahan, et
töölise kõht olgu täis.“

Ja-jah, sellega on Uadu suureline. Saagu ta täna
kahju, ega Juhani käi siin igapäev. Ta pilgutab naisele
silma, kui see arusaamatuses vastu puikleb. Ja nüüd
— no nüüd lõpuks Leenu mõistis Uadu joovi.

Kaarli tuli labidavarrega. Tal oli koguni kats
tükki neid õlal, et oleks võtta, kui peaks jälle murduma.
Tükk aega vaatas ta Kalju tööd waitides pealt ega
lähenenud peremeestele. See Juhani ei mõtelnudki viist
täna hakata minema. Kaarli miskas kandami seljast
maha.

„Need on parajad mõnda meest jageda,“ lausus ta
nagu iseendale, „kätivad hästi küürupidi.“ Ta waitis
vihaselt Juhani poole.

„Näita,“ oli Kalju huwitatud.

„Kumba sa endale tahad?“ küsis Kaarli.

„Seda!“ ta walis jämedama.

„Tubli poisik,“ kiitis Kaarli.

Poisid keerutasid malku pihus ja waitisid tawa-
lalt meeste poole.

„Peaks proovima õige, kuidas nad materdamisel
vastu peavad,“ lausus Kaarli ja keerutas oma wast-
toodud labidawart pea kohal ringi.

„Ega see nii paari hoobiga murdu,“ wäitis Kalju. Wanamehed wahetasid pilke. Mine ja tea noorte salajasemaid südame mõtteid. . .

„Läheme tuppa, just kui jahe hakkab,“ kutsus Nadu nüüd Suhanit, kellega ta äsja sõjajalal oli. „Tõuad sa's fogu maailmaga kistuda!“

„Parem kui lähets Loomaasemele, kuulets ta, mis wäljaspool tehakse.“

Nii mindigi.

Poisid kihistafid waid naeru ja hakkafid oma labidale uusi warsi meisterdama. See oli fiiski, et leidus argpükse — ega nemad pole ju riukufed, aga näe — tuleb wahest suuru stamijetuju.

Kui Sawimäe Nadu ja Lanipapa Suhan poodi astufid, oli see püsti rahwast täis.

„Tõhoo kurat,“ kriiskab Kusta — tema on täna alles wintis. Üle hulga aja on ta wõtnud. Ta tuli õlleklaasiga Nadule wastu ja küsis:

„Kuule sina, wana Sawimäe Nadu, üttele, kuidas me sugulased oleme. Kuidas siis hüütakse, kui sinu poeg ja minu tütar, ei, kuramus, minu poeg ja sinu tütar. . .“

Kõrthilised kistufid naerda.

„Ei, meie pole sugulased midagi,“ wastas Nadu tähtsalt — „teie olete petised. Meelitasite minu lapse sinna ja kes teab, mis teete.“

„Kas sina siis pole minuga sugulane?“ küsib Kusta ja on tõsine.

„Nadu ei pea sind enese wääriliseks, sest sul olemat hoone laiati wajunud. Esimene kewadine müristamine kukutanud seinad laiati,“ seletab Lanipapa Suhan.

„Ah, see on wäike asi. Wäike äpardus,“ wastab Kusta ja asub jälle Nadu juurde. „Kas oled sugulane, kurat, wõi ei?“

„Ei ole!“ ütteleb Nadu kindsalt.

Nüüd lennutab Rusta talle klaasitäie õlut vastu nägu ja sõnab:

„Siis ristin ma sind enda jugulaseks ja ütlen: sinu Sola on wahwa plika. Igatahes sada korda wahwam kui ja ise.“

Rõrts on naerust lõhkemas.

Nadu aga jõustab kui tige kajs Rustale otse näkku, kuid teel haaratakse ta käsi kinni. Ta ei saa Rustal puutuda juuksekarwagi. Siin on täna palju wõõrast rahwast. Rõif Lontoni töölised — jumal teab kust kottu korjatud ja kes wõi mis inimesed... Nadul on hing täis, kuid jeda ei saa wäljendada. Rõige wihasem on ta aga Tanipapa Suhani peale, see ta täna siia wedas.

„Ega siis nii ei saa — meie ei lasje ometi kellelegi liiga teha!“ hüüab Suur-Tõnis ja tõmbab Nadu enda lauda. Siin istub ka meister Otto Kurt. Ta on täna wõtnud juurema töö külge ja nüüd ta teeb oma mees-tele wälja. Kuid homme peawad olema juba kõif warakult platfis. Raskümmeid meest. Kümmitud ja weeloodija istuwad siin. Türgimisel nädalal tuleb weel rahwast juurde. Terwe Lontoni ehitused peab wiima kuu ajaga lõpule. Tempo, tempo, see on meister Kurti lipukiri. Tempo ja tehnika. Suur-Tõnis särab rõõmufst, kui ta siin nii istub. Tema on ju ka ojanikuks selles juures ettevõttes. Ets ole Nadulgi salajane uhkuse- tunne istuda siin koos meistri ja kõigi juurtega. Nää, Tanipapa Suhan istub seal seinä ääres.

Kui Rusta wälja lähleb, awaldab Nadu salajast kartust, kas tajub Mõraojale nii suure weskki ehitamine — kui wahest wesi...

Ei — mitte mingit niijugust juttu. See on salajane kullajoon. Meister on lastnud kõif enne järele uurida. Nüüd on ta sõlminud lepingu. Rahelja aastat on see tuluallikas tema kasutada, siis wõtku kestahes. Tema loodab oma kulud saada mitmefordsetl taja. Kas

armatakse, et ei saa? Muidugi, see ei tasuks, aga tehnika muudab asja. Väikese energiaga peab tegema suuri asju, siis on edu. Mitte mõni pealtlöödava vesiratas, nagu oli Põdeja vestis! Moodne turbiin, vaat see. . .

„Käige ajaga kaasas, siis on elu kergem,“ õpetab meister Kurt, „tööstus isaisade wiifi ei tasu, jamuti ka põllumajandus. Põld vajab uut inimest, uute wiifidega. Waadake, mis Wello tegi ühe kowadega Tontoni „lõõsesekaswatujust“.“ Meister teab jeda naljanime. Aga oodaku Madu weel kümme aastat. Waadaku — laostunud talust tekib wiljasalm, kui saamad weel kahel pool põlde kuumatatud sood ja rafendatakse mehaanika. Masinad! Mitte inimene üksi, waid masin, siis. . .

„Eks masin on ju hea asi küll — näe, mina ka ostsin enesele rehpekiugarnituuri, koguni teine asi kui käsitši.“ Ah jeda Madut, kui suursuguselt ta jeda ütleb, kuid warijewa rinnaga. Ometi kord jai ta elus ka oma trumbi uhkelt wälja käia; selle suure meistri ees, kes ajas nii tarfa juttu.

Madu oleks peagu uhkegi, et tema tütar Sola niijuguses tähtsas kohas, kus sünniwad uuendused ja wõetakse tarwitusele masinad, kuid rõõmul on lühikejed jalad.

Suur-Tõnis, kes oli enne nii lahke ja päästis tema narrist seisukorraft, küsib järsku:

„Sina ehitawat ka wiift uut wäljakäigukohta?“

„Ei, sigalat,“ parandab Madu ja sülitab.

„Ah sigalat. — Kaarli kõneles enne, kui meie juures käis kaupa tegemas, et üks putka olewat käsil — ma mõtlesin, et wälja. . .“ Suur-Tõnis naerab kui kurat.

„Kaupa tegemas —?“ kogeles Madu, „kas mitte labidawarfi otfirmas?“

„Ei, kaupa tegemas! Ta tahtwat tulla nüüd meie juurde, sest sul olewat wäga kehwo toit. Meie kaupleme

nüüd kõik inimesed enese juurde, hooajaks — keda aga kätte saab.“ Nii räägib Suur-Tõnis ja puhub ennast täis kui korn mätta otjas. Kes see ‚meie‘ siis oli? Aga polnud midagi teha. Saatus tahtis, et Madu pidi olema kannataja pool.

„Nüüd, minu meeskond — läheme õhtule!“ See oli meistri hüüe. Kõik tõusid krabinal püsti ja varsti oli kõrts peagu tühi. Seda Kurti küll, ta oli kui kindral ja töölised kuulasid ta käsku. Kes kõrtsi wedelema jäi, ei see leidnud tööd järgmisel päeval. Sa ometi maksis Kurt rohkem päewapalka kui iga teine. Tema mõis, nagu ta ise seletas. See olewat võimalik otstarbekohase jõutajutamise ja masinate tõttu. Nii sammus Kurt edasi raudselt ja kindlalt oma rada. Raudsete masinate seltsis läks ta ja nõudis karmilt korda ning käskluse täitmist. Nii eneselt kui oma töölistelt. See tasus ka end hästi ja meister Kurti äri õitses peagu alati. Mees mundkui toppis raha taskusse.

Madu ja Tanipapa Suhan jäid kõrtsi, minejatele järele haigutama. Nemad olid ju ka masinamehed. Madul, jah, õigus, garnituur ja Tanipapa Suhanil oli juba mitu aastat kavatsus osta niidumasinat. Noh, sel juwel ta enam ei jäta!

Kaheteistkümmes peatükk

Salme oli tulnud tagasi ja Solal oli nüüd rohkem aega. Ta sai wahel ka peeglisje waadata. Ega see jugugi üleliigne olnud, sest Sola oli noor naine — mitte wäga kaunis, ja ometi liikus siin palju mehi. Tontoni noor perenaine ei tohtinud käia ei tea kuidas.

Üldse kõit olid tulnud nüüd siia Tontonile. Salme oli wõtnud Beetrikeje ka ühes ja oli palunud ulualust. Teda wõeti kahel käel wastu — Solal oli ju hädasti abi tarwis ja Salme oli siin juba harjunud.

Ka Kaarli oli tulnud. Ta oli jätanud ühel päewal töö Satwimäel pooleli ja tulnud siia meister Kurti juurde. Siin wajati mehi ja Madu juures muutus toit päew-päewalt wiletjamaks. Paistis, kui oleks ta iseegi lõssile wett juurde pannud. Toitu wõisid süüa niipalju kui tahtsid, aga ikkagi kõht täis ei jaanud. Sepa Kalsu tuli muidugi Kaarliga kaasa — see oli nüüd nagu tema õpilane.

Esimestel päewadel tundus Kaarlile Wello juures-olek natuke piinlikuna. Ta tahtis midagi sellele seletada. Lõpuks ometi ta sai aru, et see ei soowi mingit jutuajamist temaga, näis isegi hoidurwat selle eest, ja Kaarlit oli niigi hea.

Köögis oli weel Linda. Peagu kullakarwa juus-
tega wäike kaunitar. Loode oli ta omal ajal linnast too-
nud Soomaasjeme kõrtsineiuks. Loode oli kaalutlenud
asja ärilijelt... Wellole oli aga tüdruk oma korralik-
kufega meeldinud ja ta kauples tema Tontonile. Riipea
kui Sola oli saabunud sinna, toodi ta Linda. Sola oli
rohkem nagu külaline. Nüüd oli Sola küll juba Wello
seaduslik naine ja tema nimi oli muutunud Sola Mõtsa-
kuruks. Kusta oli selle üle ütlemata rõõmus — ometi
ford Tontonil noor perenaine majas. Linda jäi aga
siiski edasi — ega teda sellepärast minema lastud. Pere-
naine wajas tüdrukut, nagu jeda wajati ennegi. Ja
kuigi nüüd tuli Salme — wajas perenaine natuke wa-
badust. Kas ta siis juba oli wäsinud — wõi tähendas
jee midagi?

Ei! See ei tarwitsenud midagi tähendada — jee
inimeste arwamine oli üleliigne. Nii suure majapida-
mises, nagu nüüd jeda oli Tontoni, polnud kahte tüdru-
kut jugugi palju. Pealegi sõid mõned, nagu tats küm-
nikku, weeloodija, meister ise ja weel üks kui teine talu
lauas. Linda oli otse wajalik selleks, et neile fatta lauda
ja ta oskas ju jeda nii hästi.

Seitsaadik aga, kui Sepa Kalju hakkas rohkem köögis
käima, polnud Linda enam nii korralik. Ta pillas ühel
päewal põhjuseta wirna taldrifuid köögi kivi põrandale.
Mõni neist jäi küll juhtumisi terweks, kuid Sola oli
siiski äge.

„Kas sind peetakse seepärast siin, et lõhufsid asju!“
hüüdis ta.

„Wabandage, koolipreili! Ma wõin ju need wälja
makssta.“

„Sina wõid!“ sihistas Sola läbi hammaste ja weri
walgus talle näkku. Koolipreili, oli jee talle ütelnud.
Ah joo, siis niisugune oli lugupidamine teenijaskonnas
noore proua wastu. Tema seisust nagu ei arwesta-
tudki. Aga kas wajas Sola enam tüdrukut, kes ei allu

oma perenaisele — tüdrukut, kes lubab enesele mõelda jumal teab mida.

„Wälja!“ kätartas Sola. „Wälja minu majast!“

„Mõllal ja selle maja Tontoni Rуста käest ära ostsid!“ kähwab Linda vastu.

„Mis jutt see on? Kas ja oled hulluks läinud? Riiderlik tüdrukupõnn! Dõ aega magatad mehi ja hoiad neil ümber kaela. Nüüd päewal ei jõua enam asju käes hoida. Silmapilk mine, mina ei waja sind enam.“

„Bole ma sinu meest weel kordagi magatanud, kuigi see poleks sugugi keeldunud...“ Linda ei saa lõpetada, sest pajalapp lendab talle vastu suud. Sola on ju nii närmiline.

Tah, mis ta kõit on pidanud üle elama ja nüüd see tüdrukuplika otse kui noaga torkab. Rahjaks on Sola lõõnud teda tõesti pajalapiga, kuid see on ka kõit. Ta on omast teost ijegi jahmunud ja kaineestunud. Ta on läinud oma tuppa ja uks on prahwatanud finni. Seal nutab ta kummuli oma woodis, nutab ja on õnnetu.

Linda nutab kõõgis, kui Wello wäljast tuleb. Piit-sub ja pühib asjade kuitatamise rätikuga oma filmi.

„Mis on?“ küsib Wello.

„Ei midagi, puru läks filma.“

„Kas on walus?“ küsib Wello.

„Wäga,“ wastab Linda ja purskab uuesti nutma. Jumal seda tüdrukut küll! Ta on nii waene ja forralik. Oma tal põeb linna haiglas ja ise ta teenib siin. Waene wallaslaps! Nüüd on tal puru filmas.

„Mäita,“ ütleb Wello.

Wastu panemata lajeb Linda wõtta oma pea ja waadata Wello oma hallidesse filmadesse. Need on nukrad kui sügisene taewas. Kui kuum on tütarlapse pea, pehmete kollaste juuste all. See on kui wäike kaliskivi mehe suurtes kätes. Kõike, kõike mõtleb Wello, aga unustab ometi waadata, kus asub puru.

Jah, nüüd tuleb Sola kõõki tagasi, võib-olla tuleb lepitust otsima tüdrukuga. Wello hoiab ikka Linda pead oma kätes ja waatab talle silma. Sola peab tõmbama toakse kõvasti enese järel kofku. Kolkjatus! Nüüd seisawad nad kõik kolm siin üksteise wastas ja piiluwad filmast filma. Mis siis on juhtunud!

„Võib-olla ma eksitasin teid?“ küsib Sola.

„Kuidas — eksitasid!“ imestab Wello ja astub paar sammuga Sola poole. „Blitale on läinud puru silma — ehk jaad sina selle kätte.“

„Tõesti!“ ütleb Sola. Ta ütleb jeda kergelt ja rõõmsalt, nagu poleks midagi, kuid ta hingeldab! On tal raske seista, et ta hingeldab nii? Ei — ta läheneb kuidagi tehtud lahtusega Lindale ja tahab waadata oma korda selle filma. „Sai su film tõesti haiget?“ küsib ta.

Linda lipjab sõna lauujumata õue. Nüüd jäid nad kahekesi. Nad seisawad tummalt hetke — siis lähenewad nad teineteisele.

Oh! See oli alles suudlus, täis soojust ja andumust, kui kunagi warem, siis, kui nad olid aasta eest Wai-gula koolimajas jõulupeol. Sola hinges tõuseb kewadtuul. Rahtluste lumi hakkab sulama. Nii hea — nii hea on olla noor naine, kas wõi siin Tontonil. Wello on ikka endine tugew ja juur. Sleförs on Sola ta käte wahel. Seda on Sola nii kangesti igatsenud.

Ta on ikka enesele kujutlenud waid seejuguist meest: tugewat, julget ja wõimsat. Oma elu on ta walmis olnud andma selle eest. Ta ei hoolinud millestki, ega mõelnud pikemalt. Ta tuli waid siia Tontonile, ning nüüd olid nad mees ja naine.

Sola oli aga end petnud, kui ta polnud arwanud enesel olewat ei mingeid muid soowe. Ta oli lootnud, et armastab Wello, kuid — see pidi weel saama teisjuguiseks. Nüüd ei saanud Sola Wellole anduda täie hingega. Seda märkas ta kõige selgemini momendil, mil oli saanud naiseks.

Sigus küll, Wello oli ju tubli mees: töötas, ette-
mõtlik ja järjekindel — nii mõinuks ollagi ideaalne
perebannaifa, kuid kas jätkus sellest Solale. Ega Sola
ometi tahtnud olla selleks ilma sündinud, et saada ainult
naiseks. Siinkohal andis ta oma isale õiguse. Savimäe
Madu tütrest pidi saama proua — mitte perenaine. Ta
mõis ju olla sealjuures ka perenaine — ja muidugi, see
oli ju paratamatu — kuid Sola waevanägemine linnas,
alatoitluse all kannatamine, ja viletsas korteris õppi-
mine, ning koolipreiliks trügimine, see kõik wajas mingit
krooni. Oli Wello siis paras auhind selle eest — olla
tema naine. Esiawgu paistis see nii, ja muidugi, aga . . .

„Pane need wanad pükfid jalga — ma lajen Lin-
dal teiji pressida,“ ütles Sola ühel hommikul.

„Sellest nüüd töö juures tähtsust,“ wastas Wello
ja oli ükskõitne.

„Korralik peab olema,“ jonnis Sola edasi, „mina
ei taha, et minu mees käib ringi nagu mõni paadialune.
Pealegi liigub siin iga päew palju inimesi. Kõiksuugu
waatamaskäijad ja . . .“

„Peaasi on, et tööga õigesti ajaks lorda jõuame, —
see kipub wenima,“ wastas Wello, „mina riietele suurt
rõhku ei pane.“

„Ja sina, sina muidugi, aga mina. Kas ja siis
mind jugu ei arvesta? Sa tõmbad selga oma tuue
nagu juhtub — pole nõõpiigi ees, näita! Säärase suure
talu peremees — sind ei tunne ju keegi teine teiste hul-
gast ärangi. Ja seda wana mütsilotti ära ja enam kann-
palun, jah —“

Wello andis järele. Kuid halb oli olla miikides
pükstega ehitusplatsil. Wabel tuli midagi tõsta, ja siis
need segasid. Sola aga naeratas ja oli rõõmus.

Nii möödus aeg ja ehitused ferkisid — uus laut oli
juba sarikate all. See ei wajunud enam laiali. Ei,
meister Kurt oli ise iga päew töö juures ja siin ei olnud
enam midagi farta. Nüüd oli juba Wanametja kose

juures rajatud westi alusmüür. See oli kõrge betoonist
vall — otsekui kindlus fesk rohelist laant. Üle jõe oli
tööliste barakk — laudadest hädaehitis. Kõik läks kõige
paremini ja wili kaswas põldudel. Suuwili. Kufist
weel tänawu polnud. Aga järgmisel aastal... Wello
ise kündis teja, ajas mõned maod sisse ja ütles tööliste
nii:

„Kui minust paremini künnad, jaad künni lõpuks
uue kübara.“ Mees oli hoolas. Kusta seisis põllu otja
juures ja imestas.

„Ja aegu künti ta nii ügawalt — aga praegu
jeda ei maksaks,“ ütles Kusta, kui Wello tuli.

„Miks ei?“ päris Wello.

„Maad on wahpeal jäänud palju lahjemaks, on
olnud halwad ajad,“ põhjendas Kusta.

Halwad ajad! Sigus, maad olid lahjemad kui wa-
nasti. Wello oli küll lastnud panna tubli jõnniku-
korra — jeda talus leidus, mitu aastat wälja wedamata
— aga ega see weel korraga muutnud maad heaks.

„Künni siis natuke õhemalt,“ käskis Wello meest.
Nii, nüüd läksid hobused juba waljemini. Saabki rutem
see töö tehtud. Wello tõttas jälle ehituse juurde. Nüüd
oli kord elumaja käes. See pidi saama korraliku remondi
ja pööningutoad. Üksed-aknad, mida Wello ise oli tal-
wel meisterdanud, läksid ametisse.

Nii möödus jälle päewi.

„Sola, läheme põldu waatama,“ ütles Wello ühel
pühapäewa hommikul oma naisele, wanas wäikestes talu-
aidas, kus nad elamu remondi ajal ajusid. Sola oli
pahas tujus. Ta ei wastanud.

„Sola, kas ja ei taha tulla minuga wäljadele,
praegu on nii tore päikesepaiste —“ kordas Wello uuesti.
„Tule, läheme waatama, näitan sulle, kuidas meister
Kurttil westi ehitamine edeneb.“

„Praegu on veel kaste maas, ma tulen natuke hiljem. Sa pead aga mulle andma ühe lubaduse!“

„Jah,“ oli Wello nõus. „Mis see oleks?“

„Sa ei tohi end jätta nii forratusse, eks ole,“ ütles Sola. Ta tõstis Wellole väikeste, wana peegli ette — „waata, kui habetunud ja oled. Palun, aja igal hommikul habe ära. Sul on ta nii tugev ja kare nagu karuohakas. Waata, kuidas meister Kurt on igapäew forralitult raseeritud.“

„Aga igapäew ei jätku ju aega jelleks. Kas saame tööga rohkem järjele — siis on aega pöörata tähelepanu piffiasjadele...“ Wello oli kohmetu.

„Piffiasjadest koosnebki elu —“ wastas Sola ja oli järjekindel. Wello pidi habeme ära ajama, enne kui nad läksid jalutama. Wõi siis neil oligi ruttu — kaste kuimas alles.

„Plus pühapäewahommik läks kaduma,“ kahtles Wello, kui nad istusid heinamaa perwel põllu ääres. Wellole oleks meeldinud warajane hommikupoolik, Sola teadis seda. Ta oleks ju ka warem tulnud kaasa, kuid see kõik mõttis aega, enne kui ta mees sai korda.

„Nüüd oled sa ise selle eest poole toredam,“ trööstis Sola oma meest, pani pea tema põlvedele ja pilutas filmi. Ta oli õnnelik väike tüdruk. Väike paistis heledasti ja Wellol olid wiikidega püksid ning puhast krae kaelas. Di, kuidas Sola oli õnnelik. Ta armastas nii väga seda tugevat ja forralitku Wellot, kes sai kõigega hakkama. Isegi nende teenija Linda käharaid oli hoidnud ta oma kätes, kuid Sola katjus seda unustada. See oli ju väike seik, förmalise tähtsusega asi.

Ka tema, Sola, oli heitnud kord filma kellelegi teisele. Meister Kurt oli ju nii moodne ja inimene, kellele mõib naeratada suur tulewik. Sola ei mõinud kindel olla, et meister Kurt aastate pärast ei istu ministritoolil. Sellel mehel oli rühki ja terajest pilku. Tema suh-

tus kõigesje eelarvamisega ja oskas inimeste üle walit-
seda.

Nad istujid siin kaua, kaua heinamaa perwel ja
waitifid, kumbki oma mõtetega. Päite oli ju nii jõe ja
tegi rammetuks. Pühapäewarahu lewis üle õitjewa
heina — üle kaswawa wilja.

Ammu see oli, kui seda põldu nende kõrwal kattis
puju ja külas hüüiti teda „lõokaswatuseks“. Ammu see
oli, kui Wello oli kündnud siin — kewadel warakult enne
lume lõplikku lagunemist heinamaa perwedelt. Wõjas
olid maganud „lumelambad“, jäänused möödunud talwe
tuiskudest. Wello oli kündnud õõsigi. Walgetel kewade-
öödel. Tal ei olnud abilist — siis weel. Ta oli ühe
paari hobuseid pannud talli ja wahetanud teise adra
ette. Nii päewast päewa ja nüüd kaswas siin wili. Seda
oli nii hea waadata. Ta andus waatlusele, ijegi nii, et
unustas oma naise, kes oli pannud pea ta põlmedele.

See siin oli kõik tema oma, tema kätetöö ja nüüd
jee kaswas. Jga päewaga andis jumala päite õnnis-
tust juurde. See oli õnn, mis pani südame wärisema —
nii kaswas wili. Wellole tundus, kui kuuluks ta kõige
jellega ühte. Kui oleks see raasute temast enesest, wõi
tema ise kübemeke jellest, mis kaswas ja õitjes ja lõhnas
siin pühapäewarahus. Tema oli kui jumal, kes tundis
rõõmu hingamispäewal oma kätetööst. Wallatu ju-
mal, kes mõnikord effib tüdrukku hallidesje filmadesje.

Kuid kõik, kõik, kõik, mis oli siin ümber, mis kaswas,
õitjes ja kandis wilja, närtjis kord! Ka tema ise? Kõik
jati jälle mullaks.

See filosoofiline mõttekäänak pani Wello wõpa-
tama. Kuid, jah, wõib-olla jelles kõiges peitubki tema
cõõm, tema õnn, tema igatsus mulla järele. Wello
armastas mulda — nüüd just tundis ta seda kõige kind-
lamini ja see armastus siduski teda mulla külge, et ta
rühkis waid teha tööd jellel mullal ja unustas tihtiigi
oma noore naise.

Ja-jaa, oli jügan armastus, mis oli fidunud selle hulkuri siia. See oli armastus, milline ialgi ei peta.

Sola piht oli wajunud lamamisega walusaks, ta tohendas end, seadis paremasse asendisse; pilk riivas Wello filmi — need olid klaasistunud kui jurnul.

Kas ta siis tõesti ei märka, mida Sola praegu kõige rohkem sooviks; see wana suur töötaru. Et ta mõte kordki rutemini liiguks, sel lohmatul mehemürakal.

„Kas ja mind ei armasta enam?“ küsis Sola wiimaks.

„Sind, jah — sind —“ ütles Wello otjekui jüganawast unest üles wirgudes. „Miks küsid ja seda, Sola? Sa tead ometi, kuidas ma sind armastan, kuidas ma ainult selleks töötan, et armastan sind, kuid mitte üffi sind, waid ...“

„Waid?“ Sola oli kassi wäledusega püsti.

„Ma ju armastan kõite jeda loodust. Kõite, mis õitseb, kasvab ja kannab wilja. Ma tunnen, et olen ise sellest samast ja sinagi kui ma jeda tunnen, siis jaan ma aru, mis tähendab armastus. Ma armastan sind wäga, Sola; ainus ja esimene naine mu teel!“

Sola rahunes. Talle jäi siiski palju tumedaks selle kummalise mehe jutust. Kui nad üle põllu edasi läksid, kahetse peagu Sola, et ta oli selle oma tähtsama elusammu otjustanud üsna järelemõtlematult — üsna fergelt. Kes wõis teada lõpuks selle tundmatu hinge...

Järsku peatus Wello keset põldu. Peatus poolel sammul, nagu oleks ta astunud kuumale rauale. Ta kummardus ja wõttis maast peotäie mulda ning lastis selle aegamisi tuulde. Muld langes maha tagasi — muist jäi Wello jõrmedele.

„Armastad ja seda?“ küsis ta Sola käest.

„Mulda!“ imestas Sola.

„Jah,“ wastas Wello.

„Armastad ja mulda?“ kordas Wello uuesti.

Jah, Solagi armastas mulda. Ta ütles jeda Wellole. Ütles nii, nagu öeldakse, et ollakse sellega nõus — et pole midagi selle vastu, kui see just nii peab olema. Sola oli ju ise põllumehe tütar, keda ta nüüd küll hülgas, kuid Sola teadis ka, et mullast oli jaanud tema isa temale ja enesele leiba ja leihakatet. Tänu taewale, et nüüd ei tarwitsetud tal enam kanda neid pakse, inetuid willaseid fleite. Sola oli neist siiski jõudnud wälja kaswada. Sellel, mida sai poest — polnud tema arust enam midagi mullaga ühist. Polnud lambahigi haisugi juures, waid peen parfüüm kaugetelt unistustemaadelt.

Wello hellitas veel kaua üfsikuid mullateri oma sõrmedel. Nüüd heitis ta need, sest põllud olid lõppenud ja ta pidi kafe käega metsatihnikust teed läbi murdma, et oma noort naist edasi aidata.

Algas Wanamets. Tontoni Reinu pärandus, tuhu Rusta oma paarikümmel wiimastel eluaastal polnud wiinud jalgagi. Nüüd oli siin üsna palju kände. Rust muidu see jõukus Tontonile sigiski? Mets oli siiski laastatud — suur, põline laas! Jga furd, kui Wello siia puutus, waldas teda iiesugune tunne. Tema oli ju see, kes oli raiunud metsa, kes oli teinud furja looduse vastu. Siit kaswas otse kohustus, milline teda ümbrusega sibus. See oli kui laen, mis tuli jälle maksta tagasi.

See oligi, mis ajas mehe ööfiti nurmedele kündma põldu. Oli tarwis muuta wiljakandwaks jõotijäänud maa. Seal kaswas nüüd wili, selle siin mahalõigatud metsa wastutasuks.

Nad jõudsid Wanametsa orgu. Siin seifid mõned inimesed jõekaldal, kes olid tulnud uut, walmivat weskiefhitist maatama. Nad teretasid Wello, enne kui see jõudis lähedale. Ka kooliõpetaja Wares seifis seal ja teretas.

„Mina arwan, teie olete lastnud enda sisse wedada,“ rääkis kooliõpetaja.

„Kuidas nii?“ küsis Wello.

„Noh, kahelja aastat on piff aeg — niikaua kui teie westki enda kätte saate, on masinad läbi kulunud ja fogu ettevõtte vajab põhjalikku remonti.“

„Ja, jeda nüüd küll — aga ei saanud teisiti. Ma ei tahtnud fogu metja laastata, ja mujalt polnud võimalik raha jaada talu fordaseadmiseks,“ andis Wello seletust.

„Kas kõik ehitused lähewad meistri kulul?“

„Jah, kõik ehitused.“

„Kas taluhooned ja remondid...“

„Ka need.“

„Nojah, siis on teine asi,“ rahunes kooliõpetaja. „See on ärilisel mõib-olla kõige õigem — ega põllumehel polegi aega jannata muu seejuuresega. Las meister teenib pealegi westkiga. Aga kas ta niipalju teenibki, kui kapitali mahutab jellesse ettevõttesse?“

„Teenib küll, Põdeja westkit enam üles ei ehitata.“

„Ah nii,“ imestas kooliõpetaja.

„Sedawiisi küll — see on Suure-Tõnise teene. Tema oma sooparandusega on Mõraküla mehed ära hullutanud. Need on nüüd esitanud põllutööministeeriumile palwe, et ei lubataks enam Põdejale westkit ehitada — nende heinamaad kannatawad liigwee all ja ka põldudele teeb westkijärw liiga.“

„Teie saate muidugi siis kahjutasu, sest teie olete ostnud tolle koha kui westki?“ küsib kooliõpetaja.

„Seda Suur-Tõnis loodabki. Ta arwab isegi hästi teenivat.“

Suur-Tõnis on nüüd Põdeja krundi omanik. Ta on Wellolt selle ära ostnud.

„No Suur-Tõnis muidugi — tema saab ehk selle mitmekordiselt tagasi — kui riik maksab kahjutasu.“

„Seda küll, arwan. Mõraküla meeste palwe leiab rahuldust.“

„Miks te jeda ise ei teinud?“ küsib õpetaja. „Teie

oleksite riigilt jaanud kindlasti rohkem kui Suur-Tõniselt."

"Miks, jah," vastab Wello. Tema pole jahkerdaja ja pealegi wajas ta tooford hädasti raha.

"Egas minu mees midagi — tema on ju mullarott — tema põllult ära ei tulekski," pistis Sola terawalt wahela.

Jälle pidi Sola kuulma, et Wello on äriliselt kalkuleerinud halvasti. Otto Kurt oleks kindlasti olnud kawalam.

"Ega seegi paha pole, kui inimene oma maalappi armastab — maa on ikka kõige kindlam; kõige rohkem nõuab ta küll waewa, kõige vähem ta tasub, aga kes teda armastab, sellele on ta ajendamatu tugi." Nii õpetas härra Wares. Mis temal wiga rääkida! Tema oli ju kooliõpetaja.

Nad ajusid alusmüürile ja waatasid uue weskiehitise põhiplaani. Wello seletas:

"Siia tuleb jahufoda ja selle kõrwale wäike kamber, siia tuleb elektrijõumasin — see on mu unistus ja see seisab lepingus."

"Siis hakkate weel ümbruskonda walgustama. Saame weel meiegi elektri koolimajja," ütles härra Wares rõõmsalt.

"Küllap selle peats teostama," seletas Wello edasi. "Siia edasipoole tuleb kaks suuremat ruumi willakraafimise- ja tetramisemasinate jaoks." See oli Kurti oma eraettewõtte, milline ei seisnud lepingus, kuid milline polnud ka seal keelatud. Kurt tegi seda ise ja lootis sellest tulu. Maja otsas asus weel saeweski tarwis platworm. Ka see tuli weskiga ühe katuse alla.

"Kas see wäike wesi juudab niisugust hiigelwabrikut käima panna," kahtles kooliõpetaja.

See oli küsimus, mille külamehed otjustasid kohe eitawalt. Kurt oli aga ärimees ja tema toimis asja-

tundjate kalkulatšioonide järgi: moodne tehnik pidi waja minimaalset energiat.

Siin oli küll kõik suurepärane, kuid lahudes ütles kooliõpetaja:

„Ma ujun siiski, et teie olete kavalam. Böld on findlam!“

Niisugused laused andsid Wellole uut jõudu ja usku ning indu tuhnimiseks mustas mullas. See oli nii lähedalt sugulane. Niisugust tõekspidamist ei tahtnud aga ta noor naine Sola jagada. Kui nad koju tagasi läksid, andis ta Wellole sellest päris kindlasti mõista.

„Kas poleks siiski parem olnud, kui ja ise kas wõi mõne tüki maad koos metsaga oleksid müünud, laenu teinud wõi ükskõik kuidas wabriku enese kätte wõtnud. Talu oleks wõinud ju —“

„Wabriku...“ imestas Wello.

„Nojah, wõi westi — nüüd on Kurt ifka härra ja sina lihtne talupoeg.“

„Seda nüüd küll — kuid mis sellest kasu. Maa oleks jäänud samuti jööri, kui oligi.“

„Mis siis sellest,“ arwas Sola.

„Kuidas nii? Mina leian, see oleks olnud kuri-tegu!“

„Kas sina arwad jõudwat kõik maailma jõödid üles harida — eks tehku teised,“ wastas Sola.

Kuidas see armetu idealist oli täna kooliõpetaja jutust nakatatud ja arwas kindlasti jeda juutwat! Ta arwas olewat eneses selle jõu, milline muudab sammaldunud sood ja jõödistunud põllud wiljakandwaks. Lihetjalt naeruwäärt, mis ta kõik enesest pidas. Solale ei mahtunud see sugugi hinge. Tema oli ju oma senise elu ja tööjõu kulutanud selleks, et siit raba-soost wälja jaada, et oleks asfalt jalgade all.

Nüüd oli aga armastuse pühapäew wiinud ta aimamata siia jälle tagasi. Aga armastusel oli ka äripaewi ja noore naise hing oli lõhkemas.

Kolmeteiskümnes peatükk

üigis tuli warem kui harilikult. Wili küp-
ses nurmedel enneaegu ja terad jäid
peenikeseks. Ei tahtnud nagu uskudagi,
et sügis tuleb, kuid tooned muutusid kollakaspruu-
nits ja kasedki said kuldseid lehti. Mesilane proowis
weel lennata, kuid mida's enam — diekannud olid tüh-
jad —, ainult kanarbit, see kurblik sügislikl. . .

Kui juba kanarbit õitses, muutus Sola rahutuks.
See aeg oli toonud igal aastal endaga kaasa muutust,
liikumist, kohawahetust, nii juba lapsest saadik. Ja nüüd
oli Solal kahjugi, päris tõsiselt kahju, et oli öelnud ke-
wadel oma õpetajakoha Kaarna algkoolis üles — ol-
nuks paif, kuhu minna. Nüüd aga kogunes nukrust
ja see painas ning tegi elu monotoonseks.

„Berenaine ei näe sugugi rõõmu tundwat oma
uuest kodust,“ ütles meister Kurt ühel päewal. Tema oli
weel siin, kuigi talus oli juba ehitustöö lõpul.

„Oh, siiski,“ hüüdis Sola, „meil on nüüd nii kaunid
punased katused ja wärwitud ukseid, nagu linnamaja.“

„Seda nüüd küll, kuid linnas on ikkagi koguni teis-
fugune elu.“

„Teie ju ka ei raatji maalt lahkuda?“ küsis Sola
ja waatas meistrile — misjuguise näoga see siis siin

õues seifiski ja rääkis. Milleks oli tal vaja olnud pe-
renaišt peatada, kui see läks üle muru?

„Mina, jah —“ vastas Kurt, mind hoiavad siin
finni mitmesugused põhjused — wäga sügawad ja kaalu-
wad põhjused.“

„Teil on ju ehitused lõpul — hooned seisawad kui
šambad, ja. . .“ Sola ei teadnud edasi.

„Hoonete pärast, nojah, hoonete pärast ju ka. Talu
ehitused on lõpul, aga mina ei saa siit enne edasi, kui
wehkis on masinad asetatud paigale ja töö alatud.“ Ja
Kurt seletas pita loo uuest wehkist. Mida kõige oli ta
sinna wälja mõelnud. Wiljakotid tõsteti automaatselt
otse talumeeste wantrist masinaga. Polnud tarwis käsiti
tasjunist. Masinaga — itka masinad ja masinad ja ma-
sinad — nii pidi see olema. Kõik oli moodne ja pidi
saama weel moodsamaks; aga ega see üksi hoidnud meist-
rit paigal. Mõned mehed oli ta ka siia jätnud, abiks,
teised olid juba Läänemere äärde ühe sadamajilla ehi-
tuse juurde paigutatud. Enne külma tulekut pidi toogi
walmima.

„Mis siis weel?“ küsis Sola.

„Mis weel — seda kerge küsida, aga küllalt raste
vastata.“ Kurt rääkis millestki, mida Sola otsekohe ei
taibanud.

„Peale masina on ju weel hing. Ja hinge taga on
inimene. Inimene, see on kõige hädasohtlikum masin.
Kunagi ja ei tea, kuidas teda käima panna. Mäti on
wõimalik wajutada walenupule, ja siis on kõik rikkis. . .“
Meister Kurt andis inimmasinast proua Solale täielise
ülewaaete.

„Mõnikord oled sa mõne inimesega harjunud. Noh
nii, ta on tõstnud sulle toitu lauale. Mõni kuu on läi-
nud aega, ja sul on wiisiks olnud waadelda ta käsi. Siis
oled mõtelnud endamisi: kas need sihwakad, walged sõr-
med ei võiks korrats hoida sind ennast sama andum-

sega, kui tõstavad supitauksi." Oh, meister Kurt mõis palju lobiseda.

"Kas olete viimaks armunud?" naeris Sola ja läks majja. Meister jäi üksi õue. Nüüd tulid paar meest ja kutsusid teda veski juurde. Nad läksid kiiresti ja kui meister väraval taha vaatas, seisis Sola köögiaknal ja vahtis maanteele, mida mööda nad läksid. See oli suur, moodne aken — raam walgeks värmitud.

Mõni päev hiljem küsis Sola Kurtilt:

"Misjagused on teie armsama filmad? On need hallid kui kullil?"

"Ei, sinised! Behmed sinised filmad ja pikk kask ja juuksed rusked."

Sola mõpatas. Ta läks ära ja saatis Linda meistritele lauda katma. Salme oli alataja karjalaudas. Temal polnud aega, ka Wellol polnud enam Sola jaoks aega. Pimedast pimedani oli ta põllul ja Kusta vahtis kogu aja veski juures. Vanameest humoitas, kuidas asetati masinaid paika. Nüüd oli toodud mingi must, suur tõrretaoline riistapuu, see pidi hõõruma heledat elektrit kui kulda. Sola pidi enamasti olema üksi.

Wahel tuli Suur-Tõnis ja lööpis oma moori. Ühel õhtupoolikul, kui veel päike polnud loojunud, istus Sola maja ees pingil ja heegeldas. Ta oli kummargil oma töö kohal ega märganudki, et meister Kurt seisis väraval juba tükk aega. See igavene naistewõrgutaja, nagu teda hüüti.

"Mul on kahju teist, proua," ütles Kurt.

"Minust kahju, miks?"

"Räete, olete jälle üksi. Kellelgi ei jätku aega teie tarwis, kõigil on oma töö ja muud mõtted. Keegi ei mõtle teile." Nii rääkis Kurt kaastundlikult.

"Kust teie seda teate, mõib-olla mõni mõtleb. Mul ju on, kes mõtleb kindlasti minule."

Waiatus.

„Kas Wello on põllul?“ küsis meister.

„Jah,“ vastas Sola.

„Ja tüdrukud? —“

„Ka seal.“

„See hallide silmadega haldjas ka?“ küsis Kurt terawalt.

„Linda?“ imestas Sola.

„Just,“ vastas Kurt.

„Mis siis — mida teie mõtlete?“

„Naa . . .“ ütles Kurt ja nüüd ei rääkinud ta enam jellest. Ta jutustas tööst westi juures. See ei edene-
wat siiski nii kiiresti kui tarwis. Minewat weel kuu
aega. Talupojad olewat hädas jahwatusega, sest masi-
nad peksawad juba, kuid pole läheduses westit. Tera-
kotiga tuleb sõita kümme-kond kilomeetrit. Wiimaks
ometi loodab Kurt kõikide tarbed rahuldada.

„Kas teie lähete siis linna, kui siin kõik on wal-
mis?“ küsis Sola.

Kuhu ta peab siis minema mujale. Muidugi lä-
heb ta linna, kus siis talwel mujal elatakse.

„Maal on ju ka huwitaw . . .“ tähendab Sola alis-
tunult.

Huwitaw — jeda muidugi. Suwel ja . . . Nii . . .
ajuti ka talwel. Aga see peab ikka wäga waene inimene
olema, kes alati maal elab. Waheldust — waheldust!
Moodne inimene nõuab waheldust. Siis alles tuntakse,
et elatakse ja et on hing sees. Siis on rõõm elust.

See on nii huwitaw teema, et Sola jätkaks juttu
hea meelega, kuid meistril on kiire. Ta peab ruttama
Loomaaseme kõrtsi juurde, sest talle tuleb sinna juur
saadetis kaupa. Kuullaagrid ja muu niisugune kraam.
Ta rakendab hobuse ette ja sõidab kohe minema.

Ka Looke on uuendust toonud siia taha Mõrakiila
mettsajoppidesse.

Boole tunni pärast seisab peale Kurti Loomaasemel
weel teifigi, kes ootawad „rongi“. Loo „rong“ kuulub

Loodele ja töötab tema huvides. Toob kaupa ja rah-
wast. See oli juba üsna wana autologu, kui Loode ta
otksjonilt poolkogemata ostis. Ta oli pakkunud nii-
jama — igaks juhiks. Ja siis oli kolkjatanudki haamer.
Loode oli küll mitu korda seda lehes kuulutanud ja rai-
janud kallist raha, kuid edasimüümine oli raske. Lõpuks
ehitas ta masina ümber omnibusetaoliseks, palkas juhi
ja tegi autokuuri otse maantee äärde. Nüüd pidas see
„rong“ ühendust linna ja Loomaaseme kõrtsi wahel.
Sõitjaid oli, kaubatellijaid ka, ning Loode teenis kõwasti.

Meister Kurt sai oma pakid ja sõitis jälle ära.

Nii möödus jügispäewi.

Tontoniil tuli wiljapeksmine ja masin jõudis rin-
giga siia. Kaks aastat polnud selles talus enam olnud
masinat. Kusta oli peksnud oma wiljanatukese Waigula
mõisa asunike juures. Põhht oli enamasti jäänudki
sinna. Nüüd aga seisis masin siin õues ja ootas koor-
maid. Järgmisel hommikul hakkaski neid weerema.

Kõik, keda oli kutsutud külast, olid tulnud rehele —
Tanipapa Juhhan, Looga Endel ja Suur-Lõnis muidugi.
Tuli teistigi mõisamehi, hobusega ja jala, nii nagu wajati.
Sawimäe Madut oli kutsutud ka, aga Madu ei tulnud.
Madu ei olemat aega saanud, seletas tema naaber Kella-
mägi, too paks ja töökas wanamees — aga Sola oli kurb.
Seal siis oligi Sola langetaelsus, niikauaks seda jätkus.
Madu pidas kirsji — oleks wõinud ju pekssta Madu ma-
sinaga, täielik alistumine, wahest siis oleks Madu mõtel-
nud lepituse peale ja oleks tulnud — aga nüüd ...

„Tea, mis suur wili neil seal ära ei ole ... telliwad
ijesõitja — seda uhkust, seda uhkust!“ ohkas Madu naine
Leenu.

„Eks seda ole Sola sinult pärinud,“ heidab Madu
ette.

„Sa ikka mist oleksid pidanud minema,“ arwab
Leena, jättes Madu etteheite tähele panemata.

„Eks ma ütstord lähe ta,“ kohmas Adu.

„Millal siis?“ Leenu muutub rõõmsamaks.

„Las pannakse westi käima, eks siis tule minagi jahvatama.“

„Ah nii! Aga võib-olla oli masina juures inimesi waja ja Solal on ehk raske...“

„Mis sellest, nagu mul ferge oleks,“ wastab Adu. Tõuseb ja läheb uft rampsatades finni lüües wälja. See emasiüda küll — ikka ta hoiab selle tüdrukku poole!

Masina juures aga oli rahwast küllalt ja Adut polnud waja. Teda oli niisama kutsutud...

Järgmisel päewal weeti koormaid kaugevalt, Waigula ajunikkude piirilt. Küüd oleks küll Adu hobu- negi ära kulunud, kuid Adu ei tulnud.

Wäike mäekühm enne masina juurde jõudmist, eriti jee oli raske. Nagu risu teel ees. Mäekühmu taga tükkisid koormad fergesti ümber minema, maa oli leede ja pehme ning wantrirattad wajasid sügawale. Koormaid pidi kõwasti finni hoidma; muidu oleks uuesti ülestege- misega wiidetud palju aega. Wello pani mölder Kaarli koormaid koju jaatma. Nii nad siis fondisid, koorma- wedaja mees ühel pool ning Kaarli teisel pool, ja hoidsid kätega koormat finni. Nii jõuti kingule üles, siit wõis päris libedasti sõita masina juurde ja Kaarel läks uuele koormale wastu.

Tanipapa Juhani aga ei hoolinud niisugusest aita- misest.

„See on lihtsalt töömehe narrimine,“ arwas Ju- han, „mina wean oma koorma isegi.“

Ming lätski nii Juhani hästi ja Kaarli fondis nii- jama järel. Siis tuli aga pikem waheaeg — masin pandi seisma. Koormaid ei tulnud ega tulnud. Järsku pistis Kaarli pea mäe tagant wälja, tuli masina juurde ja teatas: „Juhani koorem on sealpool kinku kummuli.“

„Läheme siis ja aitame üles upitada,“ kutsus Wello Kaarlit.

„Ei mina tule! Ega mina oma abi teisele wägisi pakkuma hakka,“ wastas Kaarli uhkelt ja jäi masina juurde. Wello masinistiga läksid ja Zooga Endel läks ka.

Kaarli lähenes Kustale ja tiitis wilja.

„Annab tublisti wälja küll,“ ütles Kusta ja wöttis peoga teri taskust. Tal olid nad seal igaks juhuks walmis, et näidata kõigile. Siis kiideldi ja suurstletiti. Kusta tekkis ja rõõmustas liigagi.

„Ega see sinu wili ole, oleks see sinu külwatud, siis juurusta ja uhkusta oma kaertega,“ oli Lanipapa Juhani teda manitsenud.

Ahaa! Nüüd oli jellel targal enesel koorem ümber — paras talle. Ega Kustagi lähe aitama. Punnigu Juhani kas wõi üksi oma koorem uuesti üles. Kes läks Juhani! siis igal pool targutada. Kusta kiidab sellegi heaks, et Kaarli jääb temaga wiljatottide juurde west-
lema ega lähe appi.

Wello ja masinist tulewad aga warsti tõsiste nägudega tagasi. Nad ei räägi teineteisega sõnagi ja koormat pole kuskil. Mis nüüd?

„Kas midagi on murdunud?“ küsib Kusta.

„Murdunud,“ wastab masinist ähmaselt.

„Murdunud on palju,“ kordab Wello omaette, siis astub ta paar sammuga Kaarli poole, tahtes nagu midagi küsida, kuid peatub järsku ja ütleb kui kohtuotsuse waitse, mõõduka häälega.

„Juhani elu on murdunud.“

„Juhani surmud?“ ehmub Kusta.

„Kas ikka tõesti?“ küsib Kaarel hääle wärisedes.

„Jah, seal ta lamab, kural wastu kiwi. Ta oli ju kukkunud koorma alla...“

„Koorma alla küll...“ kordab Kaarli iseenesele. Aga et just surmud... Sellest ei näi Kaarli aru saawat.

Kuid ometi see on nii.

„Kas ja olid lähedal, kui koorem ümber kuffus, nägid ja?“ küsib Wello Kaarlilt.

„Ei näinud,“ vastab Kaarli.

„Aga ja ütlesid, et Juhani koorem on ümber.“

„Seda ma nägin, ma tulin, olin juba tüff maad eemal — siis waatasin taha ja nägin — Juhani koorem oligi ümber. Nii seletab Kaarel, mida tema teab. Koh-tem ei tea ta midagi.

Siljem tuleb konstaabel ja küsib umbes samasugu-seid küsimusi; kuid ta küsib veel, kas Kaarlil Juhani-ga midagi waenu on olnud. Ei, neil pole olnud wähematti.

„Kuidas?“ imestab konstaabel — nad on ju käinud kohtus.

„Kohtus küll“, seletab Kaarli vastu, ega nad waenu pärast ole kohtus käinud, nad on otsinud õigust. Bealegi Kaarli olnud kohtus Juhani tütre Jidaga.

Jah, Jidaga, kuidas selle Jidaga siis nüüd on? Kohus on Jidale kowad rahad wälja mõistnud ja kons-taabel walwab: niipea kui Kaarlilt midagi wõtta on, tõttab tema jaole.

Ta unustab Tanipapa Juhani jurma ja küsib: „Kas teil praegu midagi kuski ta minu jaoks on — olete wist soetanud jalgratta wõi... Suwi otja teenitud.“

Ei, Kaarlil pole midagi. Ja wõi tema siis kons-taablile jeda ütles, kui olekski. No polnud lootagi. Konstaabel teadis ise jeda väga hästi, ta ainult küsis...

Rahwas räägib aga, et Kaarli suhted Jidaga olewat juwe jookssul palju paranenud. Kes teab teda Jidatti — wahest ei nõuagi enam midagi. Wõib-olla saab neist niimoodi koguni paar — küllalt on juhtunud.

Masin jäeti seisma — jeni kuni wana Tanipapa Juhan oli ausasti maha maetud — nagu ühele wanale Waigula peremehele kohane. Mis sellest, et Suur-Tõnis teda kogu eluaja oli wihanud? Mine tea Suurt-Tõnist ennastki — ta küll ei sallinud Juhanit (rahu kadunu

põrmule), kuid mõned rääkisid, et Suur-Tõnis ise olewat jama sorti mees.

Beale matuste võis rehepeksu lõpetada ja „lõõfeskawatuse“ wili sai aita. Nüüd polnud masina juures enam seda meeolelu, mis enne. Inimestele oli kui puuga pähe löödud.

Ka Madu oli tulnud nüüd — Sawimäelt ja tema naaber Kellamägi. Madut hoiti ja tema eest püüti kanda rohkem hoolt, tema oli ju Wello uus sugulane. Solagi oli nüüd muutunud oma isa suhtes taltsamaks ja lallis teda.

Madu ijegi ajasid juttu kahetseji. Tõmbusid teistest eemale ja rääkisid seal wantril istudes teineteisega. Nüüd sai alles Madu taipu, et Sola ise polnudki oma kuldse põlweaga rahul. Sa Isjand küll seda tüdrukut, kuski tal polnud hea! Ei kõlwanud isakodus, ei koolimajas — nüüd, kui Jumal peaks õnnistama, saaks ta elujõulisema talu perenaiseks; aga ka siin polnud hea.

Madu on mures oma tütre saatuse pärast, kuid ta ei rahusta teda ega sunni jääma paigale ja siduma ennast selle porise põllulapi külge. Jonni pärast ei tee Madu seda. Miks siis Wello meelitas Sola siia — ilma Madule midagi rääkimata. Kannatagu nüüd südamepiina, kui ta Solat armastab.

„Wõiksid ju proowida linnas —“ annab Madu Solale nõu — „eks ta seal ole ifka kergem.“

„Jah, aga —“ wastab Sola, „kuhu jääb see kõit siin? Kes siin korraldab ja teeb... kahju on ka —“

„Wõiksid korraldada linnas oma ametit proowida, mille peale ma sind olen koolitanud.“ Di, Madu ütleb seda uhkelt! Ta teeb, nagu poleks ta kuulnudki, et Solal on kahju siit lahkuda. Madu ainult äsfitab. Tulgu kas wõi abielulahutus — ega Solal mehi puudu ole, julgustab ta.

Niipea kui Tontonilt masin läinud ja sügisene waius ajunud tallu, hakkawad Solal hambad walutama.

Hambawalu on ju kole, pealegi kui ja pead seda ütfinda kannatama. Wello on nüüd igapäew Wanametja weskis, seal käib libe töö, ja meister Kurt on ise juba linnas.

Mis temal siin enam asja? Tema on kindel: kogu talu ja ehitused on weskis wastu panditud ning Kurt löötab puhaskasu. Wäifene, üsna wäifene oja langeb sellelt Wellole. Alles aastate pärast jaab ta kõige täielikuks omanikuks. Wello on aga agaralt ja innuga asja juures, kui kuuluks see kõik temale enesele. Wello ei tee wõõrast tööd halvemini, jelles on enese kasu ka sees. Wello lihtjalt ei tunne wahet: töö on töö ja seda on tarwis wiia lõpule, et see furd oleks tehtud.

Sola aga niijugust asja ei jallinud. Wello unustas ju teda päriselt. Hommitul läks ja õhtul tuli. Wahel ei tulnud koju lõunalegi. Linda pidi toidu järele wiima.

Ja mispärast see Linda just? See ei mahtunud Solale hinge! Ise ta aga oma kaela seda häbi ka ei mõtnud, et mehel jõgikotiga taga fõndida. Põrgu käigu! Ega tema mees mõni moonakas ole, kellele naine wiigu leiba rätikuga järele. Salme ka ei saanud minna — jee oli talitusega finni. Wahel ta fiiski käis. Salmel olid ka weel künnihobused jöötä, sest Sepa Kalju, too walgepeane, elaski nüüd siin ja kündis põldu üles kui linti — ilus künd oli noormehel. Ta jai Kusta käest alati fiita.

Pois oli rõõmus ja fippus aina õhtul Linda juurde. See lubaski, kui ainult kedagi nägemas polnud.

„Mina küll ei jõua seda hambawalu taluda,“ ütles Sola ühel õhtul Wellole, kui see jälle hilja weskis juurest koju tuli. „Kõhe homme lähen linna ja lasen wälja tõmmata.“

„Peaks lastma ära arstida,“ arwas Wello.

„Mis seal arstida — wälja ja asi forras. Minu pärast fiskuqu kas wõi juu tühjaks!“ Sola hakkas nutma.

„Kas väga valutab?“ küsis Wello õrnalt ja silus oma karmi töömehe käega üle noore naise piha.

„Ara puutu mind,“ ütles Sola ja värises kui haavaleht. „Mu närvid on nii otsas.“

„Sa pead tõepoolest linna minema, seal ja wähest natufene rahunekkid — uus õhkkond.“

Ruidas Wello selle rumala walu Sola küljest oleks wõtnud! Kui ainult noorikul oleks hea — wõinuks kas wõi ta enese hambad walutada. See poleks teinud midagi. Aga ega walu õun ole, et wõtad puust ja paned taskusse. Walu jääb jellele, kellel ta on.

„Mis te seal wästi juures nii hilja teete —“ äratas Sola oma küsimusega Wello jügawast mõttest. „Nüüd läheb ju nii ruttu pimedaks.“

„Meil juba tuli põleb,“ rõõmustas Wello. „Täna saime turbiiniga niifaugele, et wõis lasta käima. Tõmbasime kohe dünamole rihma peale ja elekter aina järeas.“

„Kas ikka hakatakse koolimaja ka walgustama?“

„Ei niinedajad asuwad juba tulewal nädalal tööle.“ Wello sattus hoogu. Tal oli hea meel, et naine ta töö üle järele päris. Seda ei armastanud Sola teha sageli.

Wello seletas nüüd lahkelt oma kawatsusist. Mis koolimaja, see pole midagi. Nad tahawad wedada liini kogu ni läbi terve külla, otsaga wallamajja. Mis sellest, et maa külmanud ja töö raskendatud. Pime, pikk tali tuleb peale, walgust waja, ning see tasub end hästi. Masinad peawad käima ka siis, kui walgusewõtjaid on wähe. Allikad annawad küllaldaselt wett. Täna wu on nad ehitanud ainult hädapaisu — see hoiab wett niipalju küllalt, kui nemad tarwitawad. Paljude siis jahwatamise peale energiat läheb. Moodja turbiiniga on Waigula walla wili nalsjaasi. Toodagu aga siia.

Sola oli küll õhtul näidanud, et kogu see jutt teda väga huwitab, kuid hommikul tõusis ta wära. Kusta ise wiis oma minia Loomaseme kõrtsi juurde — siit sõitis ta Looode autos linna. Nii oli noor perenaine läinud.

Salme tundis ennast jälle waba ja täisõiguslikuna. Ainult juuksed olid tal waeletejel halliks läinud. See oli otse kummaline, millised mured kõik tema armetul hingel lasusid. Näüid oli Beetrife ka weel haiglane, aga läks siiski hommikul kooli. Ega ema süda rahu saa — tesseab kuis poisi käsi koolis käib.

Pärast lõunat tuli aga poiss koolist hullu jutuga tagasi, hommikuse haiguse asemel naeratus näol. Ta julges jostitada seda ainult oma ema kõrwa sisse, endal filmad wälkusid peas.

Salmeagi kehitas õlgu, raputas pead ja temagi näo üle käis imelik muie. Oli see tõesti võimalik?

„Jah,“ ütles Beetrife surmtõsiselt — nii oli Sawimäe Adu poiss kõnelnud. Tema olemat kuulnud kodus, kui isa emale seda asja seletanud. Isa oli ise naernud — aga emal läinud tuju halvaks ja ta hakanud wirijema.

„Ara ja seda kellelegi teisele räägi,“ keelas Salme oma Beetrifest. Seda juttu peab hoidma juures saladuses, ja ise tilgataupa nautima ja waatama, kuidas elu läheb. Wahest ei olegi kõik õige ja siis jääwad weel nemad, Salme ja Beetrife, süüdi. Poiss pidi hoidma tõwasti oma suud, nõndamoodi oli Salme manitsus.

„Kus mina siis seda enam warjata saan — kogu kool teab juba,“ jeletab Beetrife.

Härra Wares on neile jutustanud tööst ilusaid lugusid. Ta on neid ergutanud edasi püüdma ja endile eesmärgi üles seadma. Siis saawutatakse maailmas mõndagi... Härra Wares on toonud näite siitsamast külast, ta on käskinud poistel panna tähele Tontoni Wellot, seda kuulsat suurt töömeeft, kellel wõim ja wägi on muuta wiljakandwaks pinnaks jõõdistunud talusid, kes ehitab uued majad sammaldunud ubrikute asemele ja kes kasutab otstarbekohaselt loodusewarastid — paneb küttesse woolawad weed ja muudab nende energia tööks, oma kodurahwa kasuks.

Kooliõpetaja oli maalinud seda hulkurit ja faklejat otse eesti moodsa nooruse palgepildiks. Niijuugune pidawatki mees olema, kes kuulub oma maalapi külge. Niijuugustes peituvad rahwa elujõud.

Mõned poisid muigasid kavalalt ja kuulasid ühe kõrmaga kooliõpetaja juttu. Las ta räägib pealegi. Küll nemad juba teavad . . .

Ent kooliõpetaja, wa heajüdamlik härra Wares, läks weel kaugemale. Ta tahtis ka noortele kodutiitardele tuua kujukat näidet siitsamast külast. Selleks walis ta Sola. Kuidas see oli püüdnud sealt Sawimäe kistaste seinte wahelt wälja hariduselätte juurde. Kogu wiletjusele waatamata on saawutanud ta oma eesmärgi. Nüüd oli Sola toonud isamaale suurema ohwri, mida naine eales suudab! Ta oli jätnud kõik ja pöördunud mulla juurde tagasi. See oli juba tõsine kultuurinimene, kes . . .

Õpilaste keskel puhkes selle jutu peale otse hoogne naerulagin. Seal oli siis see kooliõpetaja tartus! Tema narr ei teadnudki, et Sola oli juba Tontonilt lahtunud ja elas linnas teise mehe juures armukejena. Aga kooliõpetaja räägib, et Sola olewat mulla juures — kena mees, ta ei teaqi, et Sola jalutab juba asfaldil ja hoiab Otto Kurti, selle igawese naistewõrgutaja, käe alt kõwasti kinni. Õpilaste keskel sosistati sellest ja oodati, mis nüüd saab.

Ra seda olid mõned kuulnud, et Wello sõbrustawat Lindaga ja kawatsawat talwe tulekul jalga lasta, kui Sola tagasi ei tule. Selles polnud aga midagi nii iseäralikku. See wõdras inimene, kes küll juba koha peal mõjuwaks nimeks oli tõusnud, wõis ju minna, nagu ta tulnudki. Aga Sola, waata, kus oli ifka eit! Koolitüdurukud kihistafid ning sosistafid isekeskis ja filmad särastid peas. Niijuuguseid jutte ajas Beetrife nüüd iga päew oma emale ja Salme muigas ning kehitas õlgu.

Neljateistkümmes peatükk

ušta jõi nagu ennegi. Midagi paistis olevat viril selle vanamehe hinges. Ta oli muutunud jälle hoolimatuks ja jõhkraks hooplejaks, nagu vanasti. Welloga ei puutunud ta palju kokku, kuna Wello Sola äraolekust saadit peagu minutitki toas ei püsinud. Sõdi ainult — sedagi harva, ja läks jälle tööle. Ta leidis enesele ikka mingisugust tegemist, kuigi see polnud hädavajalik. Kui Salme peremehele näkku waatas, pidi ta küll pead wangutama ja jalaja muigama. Wello ilme näis otse ahastaw — nii hea, et Salmel üksi polnud raske mure kufil.

Ühel päewal, kui Wello oli saanud kirja, muutus ta jälle rõõmsamaks. Linda oli ukse wõtmeaugust jälginud, kui Wello kirja luges. Ta olevat pannud selle üsna ferge jüdamega tasku. Siiski ta ei rääkinud palju — tegi waid hädavajalisi korraldusi ja katsus end tööga nii wäsitada, et õhtul kohe uinus. Küllap teenijad seda kõike tähele panid ja Salme tänas Jumalat, kes oli andnud kaastannataja.

Nüüd, kui Wello linnas ära oli käinud ja tühjalt tagasi tulnud, oli jälle põhjust fofistada kõigest wõima-

litust. Kusta aga mõtles: asi pole joones ja käis jagedamini kõrtsirada. Imelik oli jee, et Wello peale linna-käimist oli muutunud võõrsamaks. Ta rääkis kõõgis mõne sõna Linda ja Salmega ning luges oma uues ärklitoas. Siit paistis tuli wahel poole ööni.

Kord, kui Kusta jälle kõrtsi juurest pooljoobnult koju tuli, oli tal kiri Wellole. Sola kiri, nii olid poesolejad arwanud ja Kustale öelnud.

„Loe!“ hüüdis Kusta waljult ja andis kirja Wellole. Ise ta ei lahtunud siit.

Wello awas kirja ja luges taja. Mingi tume wari käis üle ta näo. Kustale ei jäänud jee märkamata.

„Mõh?“ küsis Kusta ja jäi ootama.

Wello ei wastanud kohe.

„Sola kirjutab — et ta praegu ei saa weel tulla,“ seletas Wello, tehes hääle tähtsusetuks. „Tal olemat weel mõned hambad parandada.“

Kusta waatab Wellole küsiwalt.

„Mõned hambad parandada . . .“

„Jah!“

„Mina arwan, et selle kabe nädalaga oleks ta wõinud enesele koguni uued lõuad lasta teha!“ ütleb Kusta ja on juureline.

„Mis!“ kätatab Wello. „Ütle minule, wõi tee minuga mis tahad, aga jätta mu naine rahule!“

„Waata mul narri!“ pahandab Kusta wastu. „Kas sinul ka mõni naine on. Ei see ole enam sinu naine, armas pois. Niipalju ma asjast ometi aru jaan, warjake minu eest niipalju kui tahate.“

Wello läks üles oma tuppa, kiri käes, jättes Kusta sinnapaika, kui wana kännu keef peretuba seisma. Siin ta nüüd oli oma tarkusega. Salme naeris kõõgis laqinal. Naeris niikaua, kuni Kusta wihastus ja läks kõõfi temaga jagelena. Olgu ometi wiisakas, wana narr — enesel mees wanglas.

Ega Welloigi olnud ülewal kaua püsi. Warsti oli

ta köögis ja küsis Kaljut taga. Too oli kuuri juures ja lõhkus puid.

Kalju neid puid oli? Oi, siin oli wähe, üsna wähe ja külm talw on ees.

„Aga ehituselaaste ja palgijuppe on küllalt,“ ütles Kalju ja polnud nõus hobust ette rakendama, et sõita metja, uusi puid tooma.

„Ega meie hobusega lähegi, läheme jala ja lõikame,“ ütles Wello ja otsis sae.

„Aga metjas on ju kuuwigi walmispuid küllalt, mis tahawad koju wedada,“ seletas Kalju.

„Mis sina tead, tule kaasa!“ anti poisile käsk.

Peremees näis jälle tööd wajakwat.

Nii oligi. Metjas ta kiskus saagi, nii et Kalju waevalt jelle otsast suutis kinni pidada. Kui parajad pakud walmis olid lõigatud, wehtis Wello lõhkumist. Suure waewaga suutis Kalju korjata kofku laialipaisatud halud ja laduda jõilda. See oli otse puulõhkumismasin! Nii tormas Wello lõunani kui peru hobune, siis näis ta natuke wäsiwat.

Enne kojuminekut tahawad nad weel teel ettejuh-tuwa kuiwa puu maha lõigata. See siin nagu riisu roheline metja keskelt, ja kodus kuiwa puud waja. Puulõikamine aga äpardus ja wana suur kuusk jäi õhku — oksipidi teiste külge rippuma. Nõudis waewa, et teda maha wõtta. Päris maha ta ei langenudki, waid Kalju pidi ronima üles ja sõtkuma.

Wello keelas küll, aga Kalju oli tragi pois. Ja seal see nüüd oligi. Ta lendas kápuli kuiwa kuuse ladwa alla. See lõi ta kui luuaga wastu maad. Pois karjatas ega saanud enam tõustagi.

„Katsju, kas saad üles,“ kästis Wello. Kalju jalg ei kuulunud sõna. Ta näos peegeldus waid metjil walu, kuid ta surus hambad kofku ja ajas end Wello najale ühele jalale püsti. Nüüd aga langes ta jälle ja karjatas õudselts.

Wello — see tohutu elufas, tõstis ta enesele käsi-
pidi õlale ja tahtis nii koju kanda. Ta lohistas poissi
tükk maad enese seljas. See oli wahwa kannatama.
Siiski oli koorem liiga raske ja Wello pidi hobusega
järelle sõitma.

Wello kihutas kobe arsti juurde, kes elas Dooma-
ajemelt paar kilomeetrit põhja pool kirikutülas. Siin
oli ka Kalju kodu. Peale esimest rawi wiidigi Kalju
sinna.

„Wiga pole suur,“ oli wana hallipeane doktor
trööstinud. „Minult pindluu murd, see kaswab noorel
mehel ruttu.“

Nii jäigi Kalju lamama, jalg lahases.

Wello koju tulles tormas Linda õhetawa näoga
talle vastu.

„Mis on? Mis on? Kas Kalju jääb nüüd ühe
jalaga?“

„Kumal tüdruk,“ pahandas Wello ja oli Linda
vastu õrn. „Häda pole midagi. Poiss saab warsti
terweks.“

„Jah, häda pole,“ piukfus Linda. „Peremehel hea
õelda, et häda pole, kui endal jalaluu katki, waata siis.“

„Jalaluu on wäike asi — see paraneb ruttu, aga
on hädasid, millised nii kergesti ei parane.“

„Nojah, peremehel muidugi see suur südamewalu
— sellepärast ta rabelebki ja murrab teiste jalaluid...
Kas minna, mis enam — egas minejat feelata saa!“
õpetab Linda.

„Sina, wäike nirk, urgitsed ka kõik wälja,“ ütleb
Wello Lindale heatahtlikult ja näpistab teda lõuast.

Linda muutus jälle peremehega leplikumaks.

Wöödus aeg ja sügis kõndis edasi oma pikkade pi-
medate öödega ja lühikeste hämarate päewadega. Wa-
hel sadas lumelõrtfi ja uus tee Wanametja weskki juurde
muutus poriseks. Siingi said ehitused ja ettewalmis-
tustöö lõpule — wõis hakata mõtlema uue weskki käima-

lastmisele. Kaks uut elektriliini, üks koolimajja ja teine Waigula asundusse — sealt edasi wallamajja, olid walmis. Tugewad postid seisid püsti ja traadid winausid tuules ning wotasid woolu. Kaarli ja paar linnameest nokitjesid weskihoones weel wiimaste tööde kallal — siis wõis alata.

Wello unistus oli täitumas.

Wello ise ei käinudki palju fiin. Ta raius nüüd ükssi metsas puid — otse meeletult ja oli rahutum kui kunagi warem. Kustaga olid nad mitu, mitu korda tülli läinud ja wanamees jõi edasi. Mis ta joob, tehku tööd, oli Wello öelnud.

„Ma joon südamewaluga, mu pois! Ega sinulgi läinud naistega paremini kui minul.“

Wello ei wastanud sõnagi.

„Aga tee selge rehknut!“ hüüdis Kusta hambaid kofku jurudes. „Kandimehe tütar, kurrat, seesugusel närul ära laje end narrida. Kas ei wõi jaa! Msi olgu ühel pool!“ Kusta, ütelnud selle, tormas kohe wälja, sest ta oli kogunud, et Wello niisuguse nõuande peale toledasti wihastas.

Wello jäi aga waitides seisma ega suutnud paigast lahkuda, kus nad olid sõnelnud. See oli otse imelik. Wiimasel ajal tundis ta isegi, et ta jõud hakkas nõrgenema. Ta oli tajakaalust täiesti wäljas. Weel hullem. Ta oli tundnud hommikuti peapööritust ja tajunud imelikku wirmendust filmade ees. Seda polnud ta warem weel üle elanud.

Kui ta korra kirikukülas oli käinud Kalju jalga waatamas, oli ta arsti juurde sisse astunud. Weremaejuselt oli too midagi rääkinud. Jah, see wõis olla küll. Wiimasel ajal polnud ta palju sõõnud ja weel vähem maganud. Smelikud wäikesed asjad wõisid fiiski suure mehe rööpast wälja wiia.

Wõnikord oli hommikuti maapind walge lumeforraga kaetud ja tee täis inimjälgi. See mõjus otse ko-

hutawalt Wellosse. Ta weri läts kui teema — tuli meelde minewit. Raunid rännakuuastad, mil ta oli rõõmus ja waba kõigest, kõigest. Kui tore oli matk maanteedel olnud seesugustel hommikutel. Rida jälgi jäi ränduri kannule kui elaw südametunnistus.

Nüüd seisis ta siin Tontonil ja kannatas. Ta oli piiratud — nagu raudse kesta oli ta enesele ümber tõmmanud ja see pigistas. Nüüd kisti seda itka koomale — ning Wello seisis ja kannatas kui narr! Kas oli tal siin üldse enam tarwis seista — oli siin üldse enam temal midagi tegemist? Ta ideed ja kawatsused olid lewinud kohutawa kiirusega kui tuli ja nüüd oli tal maalapp, milline kohustas. Wello oli ju metsalt laenu teinud ja see tahtis tasumist — nii nagu ta lubanud.

Kuid põrgu käigu kõik, kõik, kõik! Kui polnud Solal südant kõige selle tarwis, kui oli Rusta lasknud elu-päewad kõigel sõõdistuda ja nüüd jõi ning riidles — miks pidi siis tema üksi kannatama ja muutma maailma paremaks?

Ja nüüd see wiimane kiri Solalt! Tema noorelt naiselt, kes oli suure hambawaluga linna sõitnud ja keda oli ta käinud sealt kutsumas tagasi — see oli otse wõimatu.

Wello oli uuesti saamas ümbruskonna naeruobjektiks. Suur-Tõniski, nüüd tema parim sõber, oli ütelnud: „Tontoni Wello käib armuwalus. . .“

„Põrgu käigu kõik!“ mõtles Wello lõplikult. Maailm oli ju nii suur, ent midagi hoidis teda weel siin.

Weel see päew! Ja siis ta marsib, pamp turjal, fepp käes, mööda lõputa maanteid ega waata enam tagasi. Nii oli ta kujutelnud, aga täna ei lähe ta weel. Ta käis laudas, noored wafikad waatasid talle nii armsalt, neist pidid kaswama tõulehmad. Siin aga seisis Salme ja muigas. Inimene, see oli otse kiusaja ja

Wello wältis kõik võimalikud kottupuutumised. Westi käimapanek oli käes, ta lihtlas jelle aga edasi. Kurt ju ka ei tulnud praegu maale, see oli talle üsna selge.

Möödus jälle päevi — ei paremat midagi. Sola ei tulnudki tagasi ega andnud endast elumarki. Et Wello siit lahtub ja jamuti kõigele selja pöörab — see oli päris kindel.

Ühel päeval peatab Linda teda kõõgis ja ütleb:

„Ma kuulsin, Kalju jalg olevat hästi parem, ta saawat varsti terweks.“

„Mis sellest, on see minu asi,“ vastab Wello ja on pahane, et teda on peatatud.

„Ega minulgi sellest midagi,“ räägib Linda ruttu, „ma ainult ei taha, et peremees alati on nii morn.“

„See pole teie asi!“

„Su see teeb haiget minulegi — teie wiist väga kannatate.“

Wello vihastab veel rohkem. Väga kannatab! Kas seda pidi kogu maailm nägema, et tema väga kannatab — no ta näitab alles jellele nohiksale ja neile kõigile.

On möödunud päevi, kuid Wello pole läinud veel kuhugi. Olgugi et kõik juba seda aimavad. Kusta päris kindlasti. Võib-olla Kusta lähebki täna wara seepärast poe juurde, et taipab Wello kawatšust. Mingu siis, kui teda pole kodus. Mingu ja jäägu, nagu on tulnud! Mingu, nagu läheb kõik siin maailmas — kõik, mis nii väärtuslik ja armas. Kusta on pika eluea trestel harjunud kannatama.

Ta paneb täna hobuse ette ja sõidab vastu õhtut wärawast wälja. See juba tähendab midagi. Keegi ei saada teda, keegi ei lasse wärawat lahti. Wanaperemees sõidab jooma, see juba tähendab midagi.

Kusta pole siiski oma Tontoni riigile leidnud elu- jõulist pärijat ja seepärast ta kurvastub.

Kui õhtu tuli, oli waid Wello üksi oma toas. Terwe juur, moodne maja oli tühi. Kellele oli nüüd jeda waja —? Minult tuul kolistas korstnas ja lõgistas üksi.

See oli nüüd Wellole palgaks.

Kuid mis katsu oli sellest, et inimene oli püüdnud ja rühmanud teha tööd. Oli peagu kõik kätte jaanud, mida igatsenud, kuid kaotanud oma südamerahu!

Alakorral käis keegi läwest — see oli Linda. Teemagi oli üksi kodus. Salme Peetrikejega olid läinud kooli- ja lipeole. Kas see oli olnud sama pidu, kus Wello oli paari aasta eest tantsinud Solaga — nad olid ujunud otse õnnes tooford, ja nüüd oli kõigel lõpp. Nii lühike röömufangas oligi.

Tahaks nüüdki olla weel nii, tahaks korrats unustada maailma ja elada ainult, elada ijeenejale ja oma tunnetele. Saagu pärast mistahes — nagunii seisab tundmatul ees tundmatu tee. Seesugused metsikud mõtted woolawad läbi Wello aju.

Ta proowib hetteks uinuda, kuid wähtreb asjata oma woodis. Dö litsub raskelt wastu afnaruute, mustalt ja tummalt. Ta on otjustanud, kuid ta ei tea weel päris kindlasti, siiski hommikul ta läheb!

Tasa, õige tasa läheneb tema uksele wäitefi samme, neid ei kuulegi Wello. Ta kuuleb waid summutatud koputust. Ta süda wäriseb — ta ei teagi, millal ta huuled on õelnud „jah“.

See on ju Linda, kes tuleb — argliful sammul astub ta, otsekui walmis põgenema, sama fergesti kui ta jaabunud.

„Ma mõtlesin, et peremehel on wäga igaw,“ sofis-
tab Linda.

„Jah, laps — tule nuu juurde — ma ootasin sind juba ammu.“ Wello kuuleb oma häält ütlewat nii. Ta tunneb, et firutab käe tulijale wastu. Ent mis see on?

Tema ise on ju hiiglataugel jiit. Ta ainult näeb, mida teeb ta teha — waewalt kuuleb, mida räägib ta hääl.

„Olen see mina?“ küsib ta iseeneselt waljult.

„Jah, see oled sina,“ sosistab Linda, istub ta kõr- wale ja suudleb.

Nüüd lööb torm vastu aknaruute. Väljas suured puud, millised Wello maja remondi ajal kaswama jät- nud ja millised ulatuvad oma krooniga siia aknadeni, otse wisklewad tormis. „Jah, see oled sina!“ sosistab tuul nende okstes.

Öökull, kellel on wiisiks käia siin aias ja ksjada akende läheduses, ei unusta seda. Kuid täna Wello ei awa akent ega huika talle vastu nagu harilikult. Wello ei kuulegi teda ja öökull — maja hea waim — on pettunud.

On läinud wist palju aega — wõib-olla on koquni hommit — nüüd on ju alati nii pime. Wanametja weskki ei anna weel elektrivalgust.

„Ma pean nüüd minema!“ hüüab Linda otsekui lohtudes ja hüppab woodist. Kergel kasfjamul jook- seb ta trepist alla.

„Jah, küllap sa pead minema,“ ütleb Wello ja jaadab teda uksesti.

Majas walitseb hingetu tühjus nagu ennegi. Lükf aega tunneb Wello, kui hoiaks ta ifka tütarlapse kuuma wäikest pead ja kuldseid täharaid juukseid oma käes. Ta tunneb halle, terashalle filmigi ööpimeduses. Siis on ta hetkeks uinunud.

Kui ta ärkab, wärwib waresefarwa walgus toa tuhmbhalliks. Väljas on sadanud öö jooksul esimene lumi.

Mis see oli, mis juhtus öösel — oh jaa! Nüüd on wiimane aeg lahtuda. Maailm on nii walge ja puhhas, nüüd on hea minna. Onneks pole Kustat weel tagasi. Ta nähtawasti annab aega lahtumiseks. Nüüd

on hea käia mööda walgeid teid, must patune süda wäriwolt hüppamas põues.

Wello riietub ruttu. Ta ei kaalutle otstarbekohaselt pakkida oma asju. Minge üsna juhuslik riidepamp tekib ja selle ähwardab ta nõoriga kofku tõmmata ning olale wijata. Niijama, et oleks midagi... See on nüüd walmis.

Ta läheb weel enne wälja talli juurde. Ta tahab ka näha neid rumalaid tõuwasikaid. Kaswagu nad — Jumal andku karjale edu, tema ei näe seda enam. Wõib-olla ta kawatseb minna lauda juurde Linda pärast. See lüpsab ju seal praegu lehma. Mida võib mõelda too imelik tüdruk? Wello läheb siiski hobuste ja wasikate pärast; see wiimane ford!

Niipea kui Wello on sulgenud enda järel ukse, et teha wiimast käiku siin õues, peatub ta pilk maja ees pingil. Ta jääb otse kängestunud seisma...

„Sola!“ hüüab ta waljult, kuid hommikune waitus neelab ta hääle kui hauda. Minult lumi langeb kui kardin maha, tema ja tolle wahete, kes istub seal pingil. Ta jalad on lumised, ta ilme on wäsinud, kuid ta silmad naerawad ja on õnnelikud.

„Jah,“ sosistab naine ning püüab tõusta, kuid ta jõud on nõrk.

Nüüd sulab korraga kofku nagu seebiwaht selle igawese ränduri lahkimisotjus — seal nüüd oli ta wägewus ja kindlus. Nagu wälk tormab ta pingi ette ja haarab Sola käed. Need on poolkanged ja külmad kui jää. Naine on puruwäsinud.

„Sa tulid siiski tagasi, Sola!“ sosistab Wello palawikuliselt.

„Jah, tulin —“ wastab Sola surija häälega — „aita mind sisse.“ Smelik, Sola on muutunud otse= kui saja=aastaseks.

Ja Wellogi ei tunne enam nii wägewana. Ta kahtleb, kas jõuabki oma naist kanda.

Siiski haarab ta jelle jülle. Haarab andumuse ja õrnusega — nagu ema oma imikut — ja viib majja. Linda on lauda juurest tulnud ja avab neile ukse. Salme vaatab pealt ja kehkitab ifta veel õlgu.

Iga sammuga, mida Wello astub trepist üles, hoides Solat oma kästel, iga astmega kõrgemale tunneb ta, kuid wabaneb kõigest; kõigest, mis senini on teda rufunud. Ta tunneb tulewat oma käsiwartesje tagasi oma endise rammu ja naine on kerge kui paberileht ta kästel.

Ulaforra tuba on jõe. Wello avab siiski akna. Sht tahab puhastada. Nüüd teeb ta tule kaminaesse ja Sola soojendab oma poolkülmunud jalgu.

„Ma ei jõudnud enam — waid tulin koju. Sina oli jäänud mulle tühjaks ja kõledaks ja wõõraks. Seal polnud enam koduraimu.“ Sola hingab raskelt. „Tulin Waigula jõulupeole. Sa mäletad veel seda — kui olime seal kahe aasta eest.“ Sola puhkab rääkimisest. „Nüüd ei olnud sind seal!“

Sumal küll, kui otsas ta oli. Kuid mis sellest — küllap ta kodus kosub peagi.

Wello tahtis midagi seletada — oma elamustest selle aja jooksul, kuid Sola pani talle käe suule.

„Jäta,“ ütles ta. „Nüüd olen ma sind näinud — wõin minna.“

Tal oli raske tõusta. Kuid seal ta seisid nüüd püsti, kamina ees — minekuvalmis.

„Aga kuhu?“ küsis Wello ehmudes.

„Samimäele —“ ütles Sola külmalt. „Eks kõik laewad pöörduwad kord kodusadamasse.“

„Ega ja ometi...“

„Jah, siiski. Tunnen, et pean,“ wastas Sola. „Ma pole wäärt, et kõlbaksin jääma nii tugewa mehe kõrwalde kui sina. Ma ei kõlba ju enam iseenejelegi.“

„Sola!“ hüüdis Wello waimustusega ja haaras naise tugevasti embusse.

Seal nad seisid nüüd kamina ees kaelastikku koos —

laks viletsat patust ja pihtisid oma süüd. Waitjelt ja sõnadeta!

Wäljas muutus lumesadu tihedamaks ning kattis kõike, mis must ja määrdunud.

Kui Kusta wanfriga õue tuli, olid rattad lohjakust paagaturnud kui laudrattad. Kusta jättis hobuse sinnapaita ja tormas lauluga kõõti:

„Wesi siin ja wesi seal,
wesi westkiratta peal.
Kui jookjeks wesi . . .“

Salme peatas teda poolelt sõnalt.

„Ole ometi wait! Proua praegu just heitis puhkama.“

Temagi oli Sola tagasitulekust liigutatud.

„Sola tagasi!“ hõiskas Kusta. „Bange siis kõik pillid hüüdma!“

Ent ise ta kõndis tajatefi — see wana Tontoni Kusta, kui talu hea waim. Ta kõndis kikiwarbail ja rääkis tasa ning kurwad silmad olid omandanud järsku pehme waate kui samet.

*

Kaljul oli nüüd jalg terve ja ta tuli jälle Tontonile. Siin oli hädasti poissti tarwis, sest Kaarli oli ammu ära. Tollel oli ka minel tulnud nii järsku ja nüüd oli Wello üffinda mees majas. Kustast ka enam polnud suurt asja — oli poolhaiglane ja lamas poolte päewade wiifi lāngis.

Kalju lonkas ainult natuke. Oli ikka tunda!

„Tea, kas see peaks nüüd jäämagi nii?“ uudis-himutjes Linda.

Too tüdruk oli jälle endine, ja nagu Salme pani tähele, puges ta lestbõsiti ikka Kalju woodisse. Ohtul heitis ta küll oma asemele ja hommikul aeti ka sealt üles. Wahel ei tahtnud ta küll kuidagi ärgata, kuiqi ööd olid

küllalt pikad. Ju siis Salmelgi oli omajagu õigust. Kalju aga täitis korralikult oma kohust ja lubas kewadeks Linda ära võtta.

Wello pidi nüüd ifka palju aega wiitma wesi juures, sest mõne päewa pärast pidi see käima pandama. Doodati otse kui imet jeda tähtsat päewa. Siit pidi siis ka fogu külale walgus tulema. Ka kooli- ja wallamajale.

Goodegi tuli ühel päewal Tontonile.

„Ma tahaksin enesele ka jeda imelampi,“ ütles ta Wellole.

„Ah ifka tahad wõi,“ naeris Wello. „No mis sul wiga, liin läheb nina alt mööda. Eks ma jaada montööri sinna.“

„Jah, wana Tanipapa Fuhani kadunute ifka rääkis, et peaksin muretsema walgema tule — kui nüüd Fuhani näeks jeda uuema aja walgust.“

„Ei Fuhani enam näe. . .“

Fuhani järglane, Kaarli, aga seisis ühel õhtul Tontoni õues. Ta ootas Wellost wesi juurest. Ega Wello nüüd enam sinna pimedani jää. Ta weedab suurema oja ajast kodus, oma nooriku jeltsis. Sellele on ta finkinud uue raadioaparaadi, õhtul kuulawad nad jeda.

Kusta kuulab ka, kuid arwab, et see on patt Jumala jeadmise wastu. Üldse on Kusta wiimajel ajal muutunud usklikuks ega wõta wiinatilka oma juhu.

„Päris karjlane nüüd, wana lakkefrants,“ nõõkab Salme, „tea kas hakkab õige suurema wõi — miks ta muidu on muutunud seejuguiseks?“

Wöldri Kaarli on tulnud ka raadiot kuulama. Tema pole weel jeda imepilli näinud.

Nii istub siin õhtul suur jeltsfond peretoas, ning raadio mängib. Wäljas puhub winge tuul ja paugub külmi. Siin on soe ja Sola futsub wõõraid söögitudupa kohwile. Nad elawad nüüd nagu aristokraadid.

Sahkudes teeb Kaarli kawala naeruse näo.

„Muu oli asja ka,“ ütleb ta.

„Dase siis tulla lagedale,“ käis Wello.

„Tulin pulma kutsuma.“

„Pulma?“

„Nojah, nüüd on ikka sedawiisi, et Jidaga on asi niikangel.“ Siis nagu julgust saades lijab Kaarli weel: „No mul poeg juba hakkab warsti rääkima, wiimaks annab kohtusse isa peale kaebuse, kui elan niijama ja ei pea pulmi ära!“

„Mii et kardad jälle kohtuskäimist,“ naerab Wello.

Sola kuulab ja on õnnelik. Temagi on nüüd omaga rahul. Jumal õnnistagu ainult!

„Tulewal pühapäewal on siis see oleng — kui tohin paluda.“

„Palju õnne! Tänan wäga — küll Tontoni rahwas juba tuleb.“

Nemad nüüd ka uuestiüündinud noorpaar . . .

*

Enne Tanipapa Jida pulmi tuleb aga Mõrakülas palju juurem päew. See on Tontoni Wanametsa weskü awamine.

Juba hommitust jaadit woorivad miljakoormad — woorivad õhtuni. Sawimäe Madu on koguni kahe hobusega platsis. Esimesel päewal on jahwatus kõigile matfuta.

Kurt pidi ka tulema weskü awamisele, kuid ta olawat järsku raskesti haigestunud.

Nüüd wajuatab Wello ise turbiinikangile ja tasaje, üsna tasase mürinaga hakkawad rattad tiirlema ringi. Kiwid lendawad kui tuul ja puhas miljatolm tantfibuutes, walgetes ruumides. Sawimäe Madu on walanud oma wilja esimesena kollu — täna on Madu tähtis.

Aus ikka sellel mehel on wäimees! Rahwast on kogunud waatama kui pilwe — sellist imetööd, mis siia metsafoppi on ehitatud. Polegi õiget wett, aga käib.

Ka Kusta on roninud woodist wälja. Ta seisab ja waatab iga ratast, kuidas see liigub. Nüüd läheb ta

alla suurte hammasrataste ruumi. Seal põhjas tiirle-
wad ka kaks tugewat jõuratast. Mendel pole veel rihmu
peal. Nad on mõeldud willakraasimismasinade käima-
panemiseks. Nüüd jooksewad nad wabalt ja Rusta sil-
mitses neid.

Järsku lööb Rustal peas midagi tiirlema ja... hoo-
hopp! Mis see oli? Kas teegi ei karijatanud? Kõik on
wainne, ainult rattad naksatamad korra.

Mis see oli?

Westipois ja Wello jooksewad alla.

Taewas halasta! Nii see pidi siis algama. Rusta
lamas tsementpõrandal — rataste all. Ta oli kominu-
tud ja uue aja moodsad rattad olid jurunud ta sinna —
surnud. Aga aeg weeres edasi.

Sa waejefene! Ei näinudki tema oma filmaga
jeda uut walgust, mis kallast õhtul üle terve küla oma
heledusega. Ka Tanipapa Juhan ei näinud enam
Soode poes walgemat lampi, mida ta ikka oli nõudnud.
See oli moodne tänapäewa walgus, mis paistis nüüd
fiin. Siljed mehed olid läinud igawesele matkale.

Aga ega see veel kõik olnud. Wellole jätkus tööd
homjeks ja ülehommjeksi. Peetrike oli leidnud maapõuest
nii toredat walget savi. Mida sellest kõike teha oleks
wõinud! Ehk seesama Wanametsa weskijärwe wesi —
ta oli roostene kui wirts. Ega ole wõimatu, et Mõra-
soo põhjas peituvad suured raualademed..

Samalt autorilt varemalt ilmunud :

KEVADTUULI luuletuskogu (trükk otsas).

MARDIKA TEE luuletuskogu (trükk otsas).

LATERNASÜÜTAJA TÛTAR näidend kolmes vaatuses.

VALGA LANGES draama kolmes vaatuses vabadussõjast.